ВІСТІ КОМБАТАНТА

5-6

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1990

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1990 Торонто – Нью Йорк — ч. 5-6 (169-170)

ЗМІСТ

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояк.в 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інн., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with: Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:

VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:

Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція

застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1991 РІК:

В Канаді річна передплата 25.00 дол. В США і інших країнах 23.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC – H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

або:

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія:

Mr. N. Vesotsky
46 International Ave.
Salisbury, NTH SA
05108
AUSTRALIA

Коментар

Мирослав Малецький

ЧИ ПОТРІБНО БАГАТО ПАРТІЙ

Відповідь на запитання «чи доцільно і корисно творити багато партій?» вимагає докладнішої інформації, хоч би таких даних як: «де і коли». Тут не місце писати про це довшу розвідку. Поставлене запитання насувається на думку, коли слідкуємо за політичними діями в сьогоднішній Україні, а вони проходять у революційному вирі.

Під словом «революція» розуміють звичайно нагальні і ґрунтовні зміни обставин в житті людей та народів, які відбуваються у відносно короткому часі. Революції не завжди вимагають проливу людської крови та жертв життя. Революція, що проходить віднедавна в Совєтському Союзі і його імперії, характерна тим, що дотеперішні (листопад 1990) зміни відбуваються мирно. Так вони пройшли в усіх його европейських сателітах, за винятком Румунії, так вони проходять в більшості совєтських республік. Методи можуть змінитися і мирні події можуть заступити насильні, як на це натякав у своїй промові 23 листопада 1990 р. у Верховній Раді президент з диктаторськими правами М. Горбачов. У ній він настоював, що 15 республік мусять підписати новий союзний договір, який окреслював би й нормував би відносини між центром і республіками. Рівночасно він остерігав перед нищівними наслідками республіканських спроб зірвання зв'язків з Кремлем.

В кожному разі, яким шляхом не покотилися б дальші події, варто застановитися, чи в так важливий час є справді потреба і чи є в інтересі народу множити на нашій батьківщині число партій. Політичні партії творять люди зближені поглядами на справи їхнього заінтересування. Вони випрацьовують свої програми та стараються її розповсюднити серед найширшого кола співгромадян з метою у виборах одержати потрібну більшість голосів, щоб дійти до влади й реалізувати свої задуми. Партії в більшості цікавляться проблемами держави і народу, а деякі ограничуються до питань вузькоідеологічних, реґіональних, професійних, конфесійних і т.п. Так воно звичайно буває в демократичних устроях. Найбільш небезпечні для суспільства — це партії із всеохоплюючою ідеологією. Дійшовши до влади, вони ототожнюють себе з цією владою, і тільки вони «знають» та рішають, що для народу добре, як він повинен поступати, а навіть як думати. Досвід з недавно минулого націонал-соціялізму й більшовизму — це наявні докази, скільки зла і нещастя можуть такі партії спричинити.

Плюралізм, тобто різнорідність поглядів, партій і суспільних угрупувань потрібні, потрібна між ними дискусія та чесна ривалізація, бо вони запевнюють громадянам свободу слова, можливість організуватись та охоронюють права меншостей.

Боротьба народу за самостійність та її закріплення вимагає великого зусилля і енерґії, а завелике число партій і їхнє функціонування зменшують ефективність цієї боротьби. Але ще не в цьому зло, зло в тому, що вони протиставляються і поборюють ті угрупування, які своє існування вже оправдали.

Загал поінформований про існування Руху — організації, що об'єднує всі важливіші угрупування і партії теперішньої України, яких остаточна мета — це самостійна незалежна українська держава. Тому турбують вісті з України про творення низки партій, вправді членів покищо без великого значення, але які пробують протиставитись Рухові, шукаючи «надхтніння і позицій» в скромному політичному світі нашої діяспори.

Не дуже хочеться знову повертатися до питань рівня політичної думки в поселенні, але не зашкодить остерегти нас самих, тут і там, перед наслідками спроб деяких партійних епігонів віджилих ідеологій просунутися на батьківщину.

Михайло Горинь так про це думає: «В існуючій ситуації, коли в Україні проживає близько 11 мільйонів росіян і кілька мільйонів російсько-мовних українців, ми повинні бути дуже обережні в нашій внутрішній політиці. Проголошувати сьогодні гасло «Україна для українців» — це, думаю, те саме, що пхнути ніж у спину ідеї національної української держави. Ми повинні робити все для того, аби ці люди, які живуть на Україні, зрозуміли, що українська держава потрібна не тільки українцям, але росіянам і представникам інших національностей. Ця позиція демократичного ставлення до національних меншостей дала результати.»

Володимир Яворівський думає: «Ще одна небезпека. Мені здається, що ми, українці, заповзялися встановити абсолютний світовий рекорд, і по-моєму, вирішили створити по партії на душу кожного українця в Україні. Ми повинні думати про те, що лишень появився Рух, лишень якось він засвітився на світових обріях, як тут на Україні, наша гетьманщина, наша жадоба потриматися за булаву (я думаю, передусім, від цього йде), призвела до того, що ми намножили сьогодні стільки партій і таких радикальних... Є реальності, з якими ми сьогодні повинні дуже чітко рахуватися. На нас чатує небезпека, і давайте собі відразу скажемо:.. Давайте трішки потерпимо з партіями. Нас сьогодні може розірвати на частини... Єдність може нас порятувати. Одно-єдине».

Не можна, попросту, не погоджуватися з цитованими думками і спостереженнями. Наперед треба здобути незалежність, її закріпити,

а відтак щойно думати, котра з партій пропонує найкращу форму громадського співжиття.

Треба собі усвідомити, що ми живемо під кінець XX століття. Часи змінилися, а з ними люди й ідеї. В нинішньому цивілізованому світі майже немає однонаціональних держав. Склалося на це багато причин, а між ними більші міґрації, мандрівки, примусові переселення. В сьогоднішних кордонах Україна начислює коло 25 відсотків співгромадян іншої, ніж української, національности. Їх льояльність до боротьби українського народу за свою незалежність може бути одним з багатьох вирішальних елементів.

В будові нашої державности не повинно бракувати теж чесно думаючих колишніх членів комуністичної партії. Мова, очевидно, не про партократів типу Щербицького чи Івашка, але про тих, які з різних причин мусили належати до партії. Адже ж вся Україна не могла опинитися у підпіллі, яке, зрештою, і так там було неможливе. Сьогодні політичні в'язні, наприклад М. і Б. Горині, зовсім добре, виглядає, співпрацюють з кольишніми членами партії Драчем і Павличком.

Світські ідеології втратили довір'я народу. Понад 200 літ їх панування в політичній думці і на практиці не принесли обіцяного добра людям, а, дібравшись до влади, привели з собою, трагедії, матеріяльну й моральну нужду, концтабори, гулаги і масову мученицьку смерть.

Український націоналізм загально вважають синонімом патріотизму. Між двома світовими війнами, під час 2-ої світової війни й кілька років після неї він зробив великий вклад у ріст національної свідомости українського народу, зокрема на західньо-українських землях. Багато сьогоднішних подій тягне коріння з почви, приготованої українським націоналізмом, який вже зайняв почесне місце в історії українського народу. Однак спроба його ревіталізувати й насадити на землях України, мабуть не матимуть великого успіху.

Рух, як зрештою кожна активна організація, має також свої недоліки. Їх можна й треба конструктивно критикувати. Здоровий розум підказує, що замість творити паралельні і в деяких випадках ворожо конкуренційні організації, краще було б скріпити лави Руху людьми й ідеями. Для ілюстрації наведемо за Літературною Україною, з 8 листопада 1990 деякі уривки із звіту М. Гориня на 2-му з'їзді Руху:

«Ми дуже багато уваги приділяли міжнаціональним відносинам. І національна політика на Україні увінчалася успіхом: Сьогодні ми з гордістю можемо сказати, що на Україні досі нема Інтерфронту, цієї п'ятої колони національно визвольних рухів, яка так багато шкоди завдала балтійським народам. Значну роботу Секретаріят Руху приділяв створенню інформаційної мережі Руху. У вересні минулого року ми створили інформаційний центр, який видав шість номерів бюлетеня «Вісник Руху». Згодом — «Олгядач» — 16 номерів,

газету «Експерс-новини» — 60 номерів, які з липня почали виходити 5 разів на тиждень... Щодня Секретаріят приймав понад 50-60 відвідувачів, — продовжував М. Горинь. — Люди йшли в Рух з надією, що саме він зможе розв'язати ті проблеми, які не розв'язуються у партійних та державних кабінетах. Секретаріят Руху організував юридичний відділ з трьох осіб, і за короткий час було розглянуто 240 скарг, прийнято кілька сот відвідувачів, виграно кілька справ по звільненю з роботи активістів Руху. Заглядаючи вперед, ми бачимо Рух як лабораторію майбутньої політичної системи України — системи плюралістичної, яка на шляху до незалежности набула певного досвіду в опрацюванні та реалізації компромісових рішень. Отже, ще одна функція Руху завтра — бути школою вишуканих міжпартійних компромісів. Завтрішній Рух мусить професіоналізуватися. Рік праці на аматорському рівні цілком випадково не кинув нас у вир нерозважних рішень. Але якщо ми хочемо бути серйозною громадсько-політичною організацією, ми мусимо плекати кадри політологів, зайнятися глибинним аналізом політичних рішень в Україні, постійно відповідаючи на запитання: яка сьогодні у нас погода і куди прямує життя».

Цей уривок звіту не включає скромного, але суттєвого успіху у виборах до Рад України, ані виступів і діяльности депутатів, членів або прихильників Руху, у Верховній Раді України, а вони не малі — хай би тільки в ділянці збудження і поширення національної свідомости у східних і південних областях України.

На Україні не бракує партій, бракує, одначе, рук до конкретної праці. В. Чорновіл нераз скаржився на труднощі у відшуканні компетентних працівників на пости в обласній адміністрації залишені партократами. Під сучасну пору Україна не потребує більшого розпорошення людських сил по постаючих партійних організаціях, не потребує і окремих скрайних ідеологій. Для всіх патріотів мета одна — незалежна українська держава.

Численність партій під час 1-ої світової війни (хаос і анархія) та ідеологія (соціялістична) знівечили й без того невеликі шанси усамостійнення України.

Треба радіти з того факту, що теперішню боротьбу нав'язується до минулих світлих моментів української історії. Треба радіти, що історії не починається від себе. Інші народи так практикують. Нав'язуючи до минулого, наприклад, поляки шанують і гордяться Пілсудським, Дмовським і Сікорським, але боротьбу за теперішню Польщу ведуть сучасники, які нікому із своїх громадян не накидають переконань великих мужів минулого.

Життя народу можна, у спрощеній формі, порівняти до життя людини. В українському народі Т. Шевченко та інші поети й письменники були при народженні й відродженні української свідомости. 1-ша світова війна застала нас підростками, а в 2-ій ми вже стали молодими людьми, готовими до найбільших жертв за свій народ. І до

тих літ ми не повинні тепер повертатися, бо тим часом ми стали дорослими людьми, здібними керувати собою і державою. Роки 1990-ті — це роки вільної відродженої України та її росту.

30 листопада 1990

Сучасне

Іван Кедрин

СВІТ У ПЛИВКОМУ СТАНІ

Писати політичний коментар до такого журналу, як «Вісті Комбатанта» — страшенне невдячне і трудне завдання. Бо поки машинопис дістанеться до друкарні і поки журнал дістанеться до рук читача — написане може втратити всяку актуальність. Що гірше — треба берегтися ставити будь-які прогнози, бо кожна прогноза може виявитися цілком фальшивою. Годі пригадати собі із всесвітньої історії подібний час, коли в різних частинах світу ситуація була так пливка, така захмарена, складна і вагітна різними можливостями, як ось тепер. На цьому місці вже згадувано, що нема у світі ні одної людини, ні одного державного лідера з його розвідчим апаратом і ні одного політичного аналітика, який міг би передбачити завтрашній день. Конкретно:

Нам, українцям, найближча серцеві Україна. Від Установчого З'їзду Українського Народного Руху у Києві 8-10 вересня минулого року визвольний здвиг України зробив велетенський поступ.

Правильно сказав Михайло Горинь авторові цих рядків «У нас кожний день — це рік». На тому шляху 16 липня цього року проголошено: «Деклярацію суверенности України». Але один з кращих наших сучасних публіцистів-аналітиків А. Камінський правильно пише у «Свободі» (з 10 листопада 1990): «Дещо про ножиці між декляративністю і дійсністю». За проголошеними декляраціями, резолюціями, демонстраціями, і маніфестаціями — Україна ніби вже не тільки «відродилася», але й усамостійнилася. Насправді ввесь державно-адміністраційний апарат комуністичний, зросійщений, — включно з митними службовиками, які зараз на вступі шиканують (не завжди і не всіх) приїзних туристів з Америки і Канади. Є такі парадокси навіть у найсвідомішій Галичині, що повалила вже скрізь пам'ятники Ленінові, але зігнив цілий великий збір картопель, бо погано змагазиновано її і впору не розподілено. Центральна московська влада по-

водиться мудро: вона не перешкоджує демонстраціям і маніфестаціям, на яких співають «Ще не вмерла», але біля всіх великих міст тримають сильні відділи війська та «спеціяльних частин» КҐБ. У Верховній Раді УССР (все ще збережена ця «державна» номенклятура — дехто з земляків пояснює, що треба читати «Українська Самостійна Соборна Республіка», а не «Соціялістична Совєтська. То всі, що приїжджають з України, стверджують, що там на першому місці стоять емоції, а ген далеко на задньому місці — організована праця. Доповідала у домівці Наукового Т-ва ім. Шевченка Надя Світлична, одна з найперших дисиденток що прибула до Америки швидко після генерала Петра Григоренка, надзвичайно активна, ділова, поважна громадянка. Запитав її автор цих рядків, давно з нею добре знайомий: «Навіщо в Україні створено все стільки політичних партій? Адже у Польщі весь час боротьби проти комуністичної суприматії і проти верховодства Москви існували тільки два табори «Солідарність», табір опозиції, і комуністи, табір поневолювачів — і рух «Солідарности» виграв. Надя Світлична відповідала: «Це правда, але покищо велике число партій не шкодить, бо всі йдуть разом». А проте «ножиці» між емоціями і деклараціями, з одного боку, та реальною дійсністю, з другого — широко розхилені. Верховна Рада в Києві є тереном хронічної боротьби між більшістю 239 комуністів та жменею членів Руху. Щасливо складається, що до української національної меншини у Верховній Раді приєднюються інколи також закорінені вже в Україні москалі й жиди, бо всі вони болюче відчувають, що центральна влада у Москві економічно використовує Україну, або спричинила таку катастрофу, як Чорнобиль. Поруч із визвольним рухом існує в Україні друга проблема: харчів. Прибулі недавно наші громадяни-туристи одностайно стверджують, що у Києві така пустка в усіх крамницях, що на весну може бути голод. І те саме у Львові та менших містах, бо селяни не хочуть продавати харчевих продуктів за безвартні рублі. Приїхав до Києва президент Російської Федеративної ССР Борис Єльцин і підписав з українським урядом пакт співпраці. Це добре, дуже добре. Але сірої реальної дійсности воно не зміняє і все ще могутня совєтська збройна сила, хоч ніби теж всередині захитана, є під командою Ґорбачова, впертого неділимця.

Над Україною, яка найбільше нас цікавить, висить великий знак запиту.

Він висить теж над цілою Евразією, над цілим Сходом Европи. Як уже згадано у листопаді 1990 відбулася у Парижі велика вершинна конференція, 35-ти лідерів европейських держав плюс Америки й Канади і одною із центральних фігур був там Міхаїл Ґорбачов. На Заході його ще визнають, як президента СССР і першого генерального секретаря компартії СССР (він усе ще тримається цього титулу) від часів Леніна з яким «можна говорити» і договорюватися. Але в Совєтському Союзі його влада скорчилася, він утратив там свою по-

пулярність з дуже простої причини: впродовж поверх 5-ти років обіцює покращання відносин і з кожним роком, з кожним місяцем і тижнем відносини щораз гірші. Ідеться про примітивні харчі, про примітивні предмети першої потреби — їх нема. Вибачте? вони є, але не для сірих громадян, тільки для партійної верхівки, для апаратчиків, в руках яких чолові адміністарційні пости та фабрики й всі інші вартости праці. У поважних американських газетах і журналах Ґорбачова вже похоронили, — совєтський корабель, мовляв, потопає. Але цей процес розкладу імперії може ще довго тривати — а може завтра щось на зразок кривавої революції у Румунії. Не виключена теж палатна революція в Кремлі, не виключений військовий переворот: «Ніщо не є виключене і щонебудь станеться у Москві — воно заторкне Україну. Тому автор цих рядків схиляється до теорії, що доля українського руху не вирішається в Україні, а поза нею, у централі імперії. Ґорбачов дуже зручний грач. Але впродовж понад 5-тирічного його володіня виявилося, що він вміє придумувати різні трюки на скріплення своєї влади, на ліквідування партійних ворогів, але не вміє передбачувати ходу подій і керувати ними, а тягнеться за подіями. Захід перецінює його. Добрі знавці відносин у самій Москві запевняють, що злим духом імперії є дружина Ґорбачова Раїса, переконана марксистка, яка буцім-то є головною причиною, чому Ґорбачов, людина інтеліґентна, з високою освітою — все ще тримається компартії і все ще деклямує про можливість «відродження» партії, яка корчиться з кожним днем. Довгі роки найбільша сила Ґорбачова була у тому, що він не мав суперника. Це змінилося. У 1986 році Ґорбачов виключив з Політбюра голову партійного проводу в Москві Бориса Єльцина. Це обурило москвичів і при найближчій нагоді вони вибрали його на посадника столиці. А у виборах президента Федеративної Російської ССР Борис Єльцин став президентом — всупереч активній аґітації Ґорбачова, щоби Єльцина не вибирали. І показалося, що це індивідуальність сильніша за Ґорбачова. Він виявився патріотом не Совєтського Союзу, а корінної Московщини, чи пак Росії. Став відразу своєрідним сепаратистом, бо зараз же запротестував, щоб природні добра його Федеративної СССР, куди належить багатий Сибір, уряд СССР продавав за кордоном за тверду валюту і тими грішми господарив із шкодою для справжнього власника-продуцента. Він відмовився від пляну Ґорбачова економічної реформи. У відрізненні від Ґорбачова — під час минулорічної гострої кризи довкола проголошення повної самостійности трьох прибалтійських держав чи пак привернення тієї самостійности, скасованої окупацією і анексією Москви у 1945 році, — Єльцин розмовляв з лідерами тих країн. Єльцин напевне теж воліє зберегти «єдність» СССР, колишньої царської Росії, але схиляється до такої конфедеративної концепції, про яку кілька літ тому писав проф. Збіґнев Бжезінський: добровільна конфедерація насправді самостійних держав, які мали б

свій уряд, своє військо, свої всі ресорти включно з міністерством закордонних справ і закордонної торгівлі, та власну валюту. Для Ґорбачова така концепція нестравна, несприйятлива...

Непевність завтрішнього дня запанувала навіть у країнах із прадавньою світлою традицією найскладнішої, але найтривкішої системи — демократії.

У 1215 році повстала в Англії «маґна харта лібертатум» (Велика хартія свобід»), яка стала по нинішній день конституцією. В Англії (Великій Британії) нема іншої конституції — до тієї «хартії свобід» з 13-го сторіччя додається окремі, щораз нові, закони і це є правнодержавною основою тієї держави, яка свою назву Британія взяла від старо-римського полководця Брітаннікуса. Ото ж у тій давній світлій імперії стався у листопаді справжній переворот, Марґарет Тачер, прем'єр, яка правила 11 літ і зискала собі почесне прозвище «залізна лейді» втратила свою популярність і зголосила свою димісію.

Господарська криза вдаряє тепер країни найбільшого добробуту. Очевидно, американської «рецесії» не можна прирівнювати до тої економічної мізерії, яка настала в Совєтському Союзі чи навіть до меншої мізерії у колишніх сателітських країнах. Англійські чи американські «супермаркети» — це незрозуміле для совєтських громадян чудо і хто з них не бачив власними очима — не всилі уявити собі чогост подібного. Настала рецесія і тому вже в листопаді розпочали в Америці «Різдвяний сезон» щоб підсилити внутрішню торгівлю. Вона раптово змаліла, бо люди втратили давнє довір'я до завтрішнього дня, — не знають, що їх чекає і бояться позбуватись грошей. Тому, наприклад, в цілій Америці настав застій у купні-продажі нерухомостей. Поруч із Марґарет Тачер втратив свою популярність американський президент Джордж Буш, якого називали найпопулярнішим президентом цього сторіччя та ставили поруч Д.Д. Айзенгавера.

Великий і грізний знак запиту не тільки над Україною, над Совєтським Союзом і над колишніми сателітськими країнами, які ще переживають важкий переходовий час між макрсистською контрольованою системою економіки та вільним ринком з приватною власністю, ініціятивою і суперництвом. Знак запиту навис і над Америкою і над цілим світом у зв'язку з гострою кризою в обширі Перської затоки. Ці рядки писані наприкінці листопада. Остання вістка така, що Рада Безпеки Об'єднаних Націй прийняла нову резолюцію, яка фактично поставила ультимат Іракові — відкликати добровільно війська з окупованого Кувейту до 15 січня 1991 року або — коли цього не зробить — наразитись на війну. Збройна сила міжнародної коаліції в обширі Перської затоки, головно на пустині Савді Арабії, переступила число пів мільйона вояків. Найчисленніший континґент Америки. І у випадку вибуху війни — головний тягар збройних дій впаде на ЗСА і Британію. Саддам Гуссейн має газову й бактеріологічну зброю і тому самі американські фахівці передбачують, що за-

раз у перших днях війни буде по американському боці понад 20.000 жертв. Очевидно, вогнева сила зосередженої у тому обширі морської і летунської фльоти, не рахуючи наземних військ, така могутня, що невеличкий Ірак перетвориться у румовище. Але ті величезні людські жертви по стороні Америки можуть знайти в Америці й у світі таку реакцію, наслідків якої не всилі передбачити. Саддам Гуссейн розстріляв десяток своїх генералів, які відраджували йому маршрувати проти Кувейту. Він розчарувався, бо не поведено проти Америки «Святої війни» до якої закликав мусульманський світ. Той світ розколовся Савді Арабія, Єгипт та Сирія, разом з так званими Еміратами заявилися проти Іраку. Але Саддам Гуссейн не може скапітулювати, бо 1) це була би «втрата обличчя» і 2) мусульманська віра вчить, що згинути в обороні батьківщини — це квиток до неба. А Захід не може завернути і плюнути на Кувейт та Ірак, бо коли б Ірак здобув свою атомову зброю і запанував над найбагатшими зложями нафти — шантажував би ввесь світ. Так каже політична логіка. Але загин десяток тисяч молодих мужчин і жінок у віддалі тисячів миль від континенту Америки може потрясти світом. Ось це найбільший з усіх знаків запиту. І передбачити тепер «що буде» не всилі ні одна людина у широкому світі.

◆◆

З нагоди великого торжества
Різдва Христового та Нового Року
складаємо всім нашим Управам Відділів, усім нашим членам
як рівнож усім побратимським Комбатантським Організаціям
та всьому українському народові
якнайсердечніші побажання
веселих свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року

ГОЛОВНА УПРАВА
ОБ'ЄДНАННЯ Б. ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ!

◆◆

Веселих свят Різдва Христового
та
щасливого і успішного Нового Року

Крайовим Управам, Управам станиць Братства,
Членам Дивізійних Родин, Комбатантським Організаціям,
Українським Організаціям, Військовикам та всій Спільноті
бажає

ГОЛОВНА УПРАВА
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

◆◆

Василь Федорович

ЛОНДОНСЬКИЙ «СПЕКТЕЙТОР» ПРО УКРАЇНУ

Українська справа в світі тепер голосна й актуальна. Медії Заходу — телевізія, радіо, щоденна преса, періодичні журнали що раз частіше подають вістки про Україну. Нижче вибрано деякі матеріяли, опубліковані в малопочитному серед українців журналі «Спектейтор».

Консервативний журнал «Спектейтор» (The Spectator), що виходить в Лондоні, від 1828 р., в останньому часі став поміщувати матеріяли про Україну і її сучасне положення. Донедавна такого не було. Була тільки одна велика неподільна Росія. Якщо принагідно була згадка про Україну, то завжди тільки в географічному розумінні як про південну частину Росії. Про український народ також не було мови. Щойно в післявоєнних випусках тут і там була згадка про українців, але звичайно в негативному аспекті, коли говорилося про антисемітизм, протижидівські ексцеси у Львові в червні 1941 р., про коляборацію з нацистами, про воєнних злочинців, а врешті про СС Дивізію «Галичина», яка «поборювала словацьких партизатів та воювала проти альянтів у північній Італії(!)»[1]

На зміну погляду щодо України й українців вплинула в великій мірі Чорнобильська катастрофа в квітні 1986 р. Тоді світ поцікавився Україною. В турботі за власну безпеку, західні політики й науковці почали студіювати наслідки Чорнобильської радіяції та шукати ефективних засобів для очищення довкілля: екологія стала головним предметом зацікавлення.[2] Звідси поїздки різних експертів на Україну, вивчення на місці екологічних проблем, при тому зустрічі й розмови з місцевими людьми, а в результаті бодай загальне уявлення і зрозуміння прагнень українського народу.

На Україні постала сильна опозиція проти будови атомових реакторів; письменники й науковці спільно виступали з протестом проти політики Москви в Україні, а зокрема проти програми нуклеарної енергії. При тому вони обстоювали право союзних республік, мати рішальний голос у справах, що торкаються їхньої майбутности. Якщо мова про Україну, то вона становить всего 3% території СРСР, а на її терені є 25% нуклеарних реакторів цілого Совєтського Союзу. Протести мали деякий успіх: припинено будову атомового реактора в Чигирині і занехано пляни будови великої нуклеарної станиці в районі Києва.[3]

В червні 1988 р. появилася стаття Й. Е. Пауелла п.з. «Відродження нації», в якій автор з зв'язку з відзначенням 1000-ліття «християнства в Росії» твердо обстоює неподільність російської імперії, підкреслюючи її тисячо-літню історію і сильне пов'язання державної

влади з християнством, що виявилося особливо в часі Другої світової війни, коли атеїст Сталін для рятування Росії змобілізував усі матеріяльні й моральні ресурси включно російською православною церквою, яка виступила з закликом до цілого народу — боронити батьківщину. Завдяки тому Росія вийшла з війни переможно і сконсолідувалася як одна велика нація. У відплату за піддержку в часі війни, Сталін привернув у 1947 р. московський патріярхат.[4]

На ту статтю зареаґував професор історії в Лондонському університеті Норман Дейвіс. В листі до редакції з 9 липня 1988 р. він звернув увагу на те, що Пауелл якось не бачить різниці між «російською нацією» і «російською державою», він говорить так, немовби Росія була ідентична з Совєтським Союзом (до речі Пауелл ні разу не вжив назви «Совєтський Союз), він не говорить нічого про не-російські народи, які тепер творять половину населення СРСР, при чому деякі з тих народів, нпр. Азербейджан, Вірменія, Україна — мають значно давніший зв'язок з православним християнством ніж Росія. Крім того Дейвіс пригадує Пауеллові, що є православні церкви слов'янського обряду, які підлягають царгородському, а не московському патріярхові. До того слід ще згадати уніятську або греко-католицьку церкву в Україні і Білорусі, яка визнає примат Папи римського. Не від речі буде зазначити, що російська православна церква завжди була на услугах держави, була інструментом російського імперіялізму.[5]

Дейвіс продовжує свої погляди на історію російського православ'я. Хрещення Київської Руси було три століття перед зруйнуванням Київської Держави монголами, а чотири століття перед виходом на історичну арену Московії. Проте Сталін обстоював теорію старшинства або вищости російського народу над іншими не-російськими народами СРСР. В тій націоналістичній схемі окрему ролю відограла російська православна церква. Хоч організаційно вона закріпилася щойно в 1458 р., між тиском політичних володарів вона зірвала зв'язки з іншими слов'янськими православними церквами поза кордонами московської держави і вийшла з залежности царгородського патріяха. Раз таке заіснувало, російська православна церква могла вважати всіх не-російських нащадків київського православ'я — єретиками, апостатами і зрадниками. З бігом часу, як Москва поширила свої кордони, вона силою підкорила українських православних і уніятів під владу російської православної церкви.

Російська історична доктрина, що її схвалив Сталін, твердила, що СРСР подібно як царська імперія є спадкоємцем Київської Руси. В слід за тим Сталін декретом з 16 травня 1934 р. вважав «проґресивним кроком в історії російського народу».[6] Горбачов успадкував Сталінові погляди на історію і, не зважаючи на перебудову і гласність, він буде продовжувати його «единонедилімську» політику.

На увагу заслуговує стаття ДЖ. Гендса з 30 вересня 1989 р. про відродження гр-кат. церкви в Західній Україні. Мова про велику релігійну маніфестацію, що відбулася 23 вересня 1989 р. у Львові. Як подає автор, около 100,000 людей зіґнорували заборону комуністичних властей, з синьожовтими прапорами відбули похід вулицями міста, дійшли до катедри св. Юра й тут перед церквою вперше після 1946 р. відправили гр-кат. Службу Божу. Та маніфестація була інспірована чудесною появою Богоматері в селі Грушів. Під впливом того чуда 7 гр-кат. єпископів і понад 500 священиків «вийшли з катакомб», щоб публічно засвідчити вірність гр-кат. церкві, яка налічує в Західній Україні 5 мільйонів вірних. Це найбільша в СРСР церква, яка визнає примат Папи, а заразом найбільша інституція, яку в СРСР поставлено поза законом. Місцеві комуністи поставилися скептично, а то й ворожо до появи в Грушові і вважали це вигадкою Ватикану. Проте люди масово збиралися коло каплиці й молилися так, що влада спершу загородила парканом доступ до каплиці, а вкінці передала її російській православній церкві.

Для інформації читача автор приточує деякі історичні факти, що відносяться до української церкви, хрещення Київської Руси в 988 р., Берестейська Унія з 1596 р., ліквідація гр-кат. церкви в 1946 р. Щоб приспішити русифікацію і відвдячитися російській православній церкві за її піддержку в Другій світовій війні, Сталін наказав скликати до Львова собор, на якому 216 священиків (з загального числа около 3000) проголосили скасування Берестейської Унії та об'єднання гр-кат. церкви з російською православною; церковне майно сконфісковано й передано російській православній церкві. Після того всіх гр-кат. єпископів та багато священиків арештовано й заслано на Сибір, де більшість з них знайшла смерть.

Тепер у добі гласности й перебудови гр-кат. священики далі відправляють Служби Божі в приватних домах і живуть у злиднях тоді, як голова російської православної церкви патріярх Пімен, подібно як Горбачов, їздить куленепробивною лімузиною, що йому дали до вжитку державні чинники.

Релігійна свобода, приголошена Горбачовим в часі відзначення 1000-ліття християнства на Русі, не привела до леґалізації гр-кат. церкви, головно через спротив російської православної ієрархії. В серпні 1989 р. опубліковано в «Московських Новостях» заяву київського митрополита Філярета, в якій повторено втертий комуністичний наклеп про те, що українська гр-кат. церква співпрацювала з нацистами та що українські вірні на Львівському соборі добровільно розв'язали гр-кат. церкву та що провідники тієї церкви на заході не скривають своїх політичних плянів — відірвати Україну від СРСР, а помагають їм в тому місцеві українські націоналісти — Зрештою — твердить митрополит — ніхто в СРСР не переслідує греко-католиків

і вони можуть молитися в католицьких церквах на українській території.

Проте три дні перед появою тієї заяви засуджено Івана Геля на 15 днів арешту за участь у літургії в колишній католицькій церкві, яку влада закрила, заки передала її російській православній церкві. Гель провів 18 років у концтаборі на Сибірі, а тепер він є головою комітету оборони гр-кат. церкви. Він глибоко вірить, що не зважаючи на всі урядові перешкоди, українська церква таки здобуде свободу, головно через тверду поставу народу та через тиск міжнародних чинників на Горбачова перед його візитою у Папи римського,, бо нема сумніву, що Папа поставиться прихильно до тієї справи.[7]

В культурній ділянці не-російські республіки дістали «великі концесії», а саме — право користуватися рідною мовою, яку однак піддано сильній русифікації. Під впливом перебудови переведено в усяких союзних республіках чистку партійного апарату. На Україні усунено В. Щербицького, якого Брежнєв покликав на те, щоб виправити «націоналістичні ухили» Шелеста.[8]

Переглядаючи каталоги поштових марок, Норман Дейвіс завважує різну інтерпретацію терміну «Росія». Він стверджує, що ще нині дехто говорить просто — Росія, дехто каже — Совєтський Союз або — СРСР, а ще інші вживають назви — Совєтська Росія. Більшість західних науковців, а навіть дипломатів вживає без розрізнення терміну — «росіяни» або «сов'єти» так, немовби це буде однозначне, подібно, якби хтось поставив знак рівняння між назвами «Англія» і «Велика Британія» або між іменами «англієць» і «британець». В СРСР вже ціла ґенерація вихована на дезінформації, а саме, що СРСР є продовженням старої Росії. Насправді ж царська імперія загально відома як відома Росія перестала існувати в 1917 р. В часі між 1917 і 1922 р. наслідницею кол. Росії була Російська Соціялістична Федеративна Совєтська Республіка тобто РСФСР загально відома як Совєтська Росія. З кінцем 1922 р. постав СРСР, в якому Совєтська Росія тобто РСФСР є одною з 15 республік, отже консеквентно 14 інших союзних республік не є частиною Совєтської Росії, тільки СРСР і тому Україна не є частиною Росії подібно, як Скотляндія не є частиною Англії.

Виринає питання: Чому така дезінформація? Чому видатні університетські професори, в СРСР і на Заході, вперто дають курси «Російської історії від 1917 р. до нині»? Чому нпр. атляс «Таймсу» подає, що 22 червня 1941 р. німецька перейшла німецько-російський кордон? Чому Д. Дімблей в «Панорамі» каже, що в другій світовій війні згинуло понад 20 мільйонів росіян?

Є кілька причин того феномену. По-перше що покутують традиції 19 ст., що дуже повільно відумирають. Крім того в останньому часі появилося бажання еквівалентности між суперпотугами так, що Америка може бути відповідником Росії, ЗСА це те саме що СРСР,

американець — росіяни, а Україна — це немов Тексас в ЗСА. По суті тут грають ролю два протилежні й несумісні з собою погляди. Перший погляд, що має благословення російської православної церкви, твердить, що одна неподільна «Свята Русь-Росія» — це природа суцільна одиниця, а її геройські провідники є покликанні Богом і призначенням на те, щоб володіти менш розвиненими племенами. Другий погляд обстоює думку, що термін «Росія» в традиційному розумінні є вигідною політичною фікцією для прикриття імперіялістичних завоювань та поневолення других народів, які в культурній ділянці мають мало спільного з росіянами. Представники того погляду, що є загально поширений між не-російськими народами СРСР, кажуть що Росією можна назвати тільки корінні російські землі в межах РСФСР та що російська нація як одна з багатьох націй СРСР не має права володіти над іншими не-російськими республіками подібно, як нпр. Англія не має права володіти Ірляндією та Індією. Цей перший імперіялістичний погляд заступають російські націоналісти і сталіністи, він популярний ще на Заході між відомими совєтологами, вихованими на русофільстві і совєтській пропаґанді.

Сталінська теза про неподільну Росію з 1934 р. збереглася з деякими модифікаціями до нині. Вона видвигає три основні елементи.

1. Російський народ займає провідне місце між не-російськими народами СРСР.
2. Совєтський Союз розвинувся з кол. російської імперії в дорозі натуральної перемоги пролетаріяту над клясовими ворогами, а на заваді стоять йому тільки реакціонери.
3. Всі не-російські народи добровільно приєдналися до великої совєтської сім'ї. Противниками того об'єднання є тільки буржуазні націоналісти, клясові вороги, зрадники та інші деґенерати.

Досі в СРСР було заборонено описувати події, що заіснували між упадком царської імперії і створенням СРСР (1917-1922). Зокрема треба було уникати згадки про те, що всі не-російські народи кол. Росії проголосили свої незалежні держави. Про незалежну Україну чи Грузію можна було говорити тільки в неґативному світлі та кидати наклепи на їх уряди. Подібно теж при описі конфліків з 1917/22 рр. сталіністи вживали оманне окреслення «Російська громадянська війна», підкреслюючи, що це була тільки внутрішня боротьба між «білими» й «червоними». Вони навіть не згадували про те, що національні республіки терпіли однаково від «червоних» як і «білих». Сталін, який за часів Леніна був комісарем національностей, присвоїв собі гасло «білих» про неподільну Росію, і суворими репресіями підкорив здобуті червоною армією республіки.

Автор застановляється, чому «поштиві» британці, які інтервенювали на користь єдинонеділимців, не бачили, як на ділі виглядали справи. Він пояснює це хіба природною британською симпатією до

російських побратимів-імперіялістів, для них тоді українські чи грузинські «націоналісти» були однозначні з ірляндськими чи індійськими сепаратистами. Подібні проросійські симпатії повторилися в часі Другої світової війни, коли Захід з подивом дивився на російського союзника, якому нібито завдячував своє спасіння.

Тепер в часі гласности, коли розкрито злочин Сталіна, час на власну оцінку подій. Треба зревідувати підручники історії Східньої Европи. Якщо нпр. хтось хоче знати, чому в 1946 р. насильно зліквідовано українську гр-кат. церку, мусить собі усвідомити, що вже від 17 ст. кожний російський цар провадив таку саму політику.[9]

В березні 1990 р. появилася в «Спектейторі» стаття про вибір Горбачова президентом Совєтського Союзу. Стаття прикрашена карикатурою Самвидаву, що представляє Горбачова, при столі з написом в українській мові: «Моя країна мене не розуміє».

Новий президент дістав великі права (автор називає їх «драконськими»): він має право інтерпретувати конституцію, проголошувати воєнний стан; як головнокомандувач керує збройними силами, дбає про суверенність, безпеку і територіяльну цілість Союзу. Проєкт закону про сецесію поодиноких республік передбачує цілий ряд перешкод для осягнення незалежности, а саме: народнє референдум, п'ятирічна затримка, а потім згода ⅔ членів конґресу Народних Депутатів. Той закон приготовано в зв'язку з виступом Литви, Лотви, Естонії, Гобачов свідомий того, що якась форма незалежности для балтійських держав необхідна, але його найбільше турбує Україна, яка теж змагає до незалежности, а на це СРСР не може собі позволити. Бо Україна — це не якась мала держава на пограниччі Союзу, але найбільша після РСФСР республіка, яка постачає Союзові 20% продукції, 25% хліборобських продуктів, має найбільші копальні вугілля, видобуває ⅓ залізної руди цілого Союзу. Також з погляду ген. штабу армії Україна творить широкий на 280 миль коридор між Росією і Польщею, а тим і Німеччиною, яка колись може бути загрозою. З тих причин, не зважаючи на перебудову, Україна є під міцним кулаком твердого комуністичного апарату.

Минулорічні вибори до парляменту в Києві, не зважаючи на урядові перепони, дали деяку кількість демократичних депутатів. В вересні 1989 р. майже всі опозиційні групи в Україні включно з деякими реформістськими членами комуністичної партії основували Рух. Під тиском представників Руху Горбачов усунув Щербицького, а на його місце поставив Володимира Івашка, який хоч політично більше гнучкий, все таки продовжує репресивну політику свого попередника.

Не зважаючи на запевнення, що їх дав Горбачов Папі римському, коли в листопаді 1989 р. обговорювали жалюгідне становище української гр-кат. церкви та порушування людських прав в Україні, влада робила різні труднощі при спробі реєстрації Руху. Це довело до

масових демонстрацій в цілій Україні. В січні 1990 р. около пів мільйона людей сформували між Києвом і Львовом «живий ланцюг», що мав символізувати злуку двох незалежних республік — Східньої і Західньої України. В зв'язку з тим в Києві арештовано й побито кількох прихильників Руху (Юрій Муратов, Іван Гель, священик Зеленюк). Ті грубі брежнєвські методи викликали реакцію населення й поширили паніку серед партійних діячів у Донецьку, Івано-Франківську, Хмельницькому, Чернігівському, Ужгороді. Автор переконаний, що коли Рух здобуде поважніші впливи на Україні, то Горбачов ужиє своїх президентських прероґатив, щоб здавити той гін до незалежности.[10]

Повертаючись до самостійницьких змагань балтійських держав, редактор журналу звертає увагу на Україну, де зростає всенародний спротив. Україна зубожіла, її довкілля забруднене; за ті всі лиха українці слушно обвинувачують центральний уряд, КҐБ, Горбачова або коротко — Москву. Подібно як балтійські держави, Україна вже не має нічого до страти. Очевидно, Москва може на якийсь час здавити самостійницькі рухи, але не на довго, бо вони знов відродяться. Захід повинен стати по боці поневолених народів, бо вони остаточно виграють. Якщо навіть Горбачов схоче стосувати насильство, то це не врятує імперії, яка все одно розвалиться. Тому краще, щоб це сталося тепер, ніж пізніше.[11]

В жовтні 1990 р. появилася в журналі стаття, присвячена повністю Україні. В ній описані нові російські експерименти, тепер під іншими назвами: перебудова, гласність, плян Шаталіна, реформа 500 днів, українська незалежність. Ось недавно відбувся всеукраїнський страйк під кличем самостійности України. На думку автора, його викликала сама Москва, яка дозволила українським комуністам депутатам поперти в Верховній Раді в Києві «пусту» декларацію про суверенітет. Москва мабуть не уявляла собі, якою небезпекою стала Україна в політичному відношенні, як легко тут все може експльодувати. Вона не хоче признати, що це якраз самі росіяни довели до того, що ситуація в Україні така грізна й небезпечна. Тут треба врахувати 350 років царського панування, кілька десятиріч Сталінських чисток, два масові голодомори, дві світові війни, заборона вчити українських дітей рідної мови, враз із систематичною ліквідацією кожного, хто міг би стати народним провідником, без різниці, чи це інтеліґент, чи капіталіст, чи звичайний заможніший селянин. Росіяни ограбили 53-мільйонову націю з її культури, довели до занепаду економіки і в результаті знищили найбільшу в світі націю, що не має своєї держави. Та росіяни зовсім не оправдуються і не хочуть брати на себе відповідальности за ті нещастя. Навіть О. Солженіцин у своєму есеї пише, що Україна взагалі не існує„ вона є тільки «продуктом монгольської інвазії і польського кольоніялізму».

Нині економія має ті самі проблеми, що цілий Совєтський Союз. Ось нпр. у фабриці мотоциклів у Києві директор сидить вигідно у своєму кабінеті й пояснює, як успішно він виконав річний плян, які досконалі його мотоцикли, які гарні вигляди на майбутнє. Але він не згадує про те, що центральна система плянування перестала існувати, що його мотоцикли — це застарілі копії німецьких БМВ з часу останньої світової війни та що около 800 таких мотоциклів стоять у фабриці невикінченні, бо нема частин. Союзні республіки, боячись недостач, не висилають нічого поза свою територію. КОМЕКОН[12] перестав існувати, ніяка західня країна не хоче торгувати з Україною, знаючи, що мусить довго чекати на гроші, що їх колись перешле Москва.

Проте в Києві пробуджується національна гордість, що проявляється в різних формах. Ось на публічному мітінґу Руху бесідник відчитує листу вимог до уряду: закрити осталі реактори в Чорнобилі, впровадити вільний ринок, встановити власну валюту й українські банки, забезпечити і практично здійснювати суверенітет на цілій українській території, взяти під контролю нуклеарну зброю на Україні. Так в Києві. Але провінція ще не отряслася: колгоспи занедбані, сіно гниє на полі, бо комбайн попсувався і нема чим його направити. Десь зникли українські села з чистими хатами, садами, дерев'яними церквами. Можна їх побачити в окремих парках — музеях під голим небом: що їх влаштовано для туристів і для розваги міського пролетаріяту.

Тут автор завважує: Якщо Солженіцин має рацію, що Україна не є більше нацією, то Росія, яка своєю системою довела до такого стану, не повинна називати себе державою, в кожному разі не европейською.

Трохи краще виглядають справи в Західній Україні, яка лиш 50, а не 70 років, терпіла під комуністичним режимом. Тут теж опозиція інша, більш радикальна, але одночасно більш реалістична. Останні вибори були тут майже повністю демократичні. Київ у порівнянні зі Львовом лежить ще в тіні комуністичної партії і Чорнобиля. Місто Львів, колись напів польсько-жидівське, тепер українське, тут міська рада всупереч інструкції партійних чинників в Києві, наказала усунути з центральної площі міста пам'ятник Леніна й далі плянує зняти всі інші статуї Леніна в місті і примістити їх в парку для туристів, а за гроші зібрані з виступів побудувати у Львові мешкання для тих жителів, що роками чекають в черзі.

Не зважаючи на національне пробудження й великий ентузіязм, з яким провідні діячі беруться до реалізації свої плянів, тут і там завважується що деякий скептицизм і страх перед майбутнім. Люди побоюються, що може повторится минулий кошмар і часто шепчуть між собою: «Було в нас велике нещастя, але воно може повторитися».[13]

***

Стільки «Спектейтор» по кінець жовтня 1990 р.

Примітки:

1. The Spectator, 1/3 1986
2. " 17/5 & 5/7 1986
3. " 19/3 1988, B. Nahaylo: The greening of the Reds-popular anger against nuclear power program.
4. " 25/6 1988, J. E. Powell, Rebrith of the Nation.
5. " 9/7 1988
6. " 6/8 1988, N. Davies; Stalin's history lesson. Gorbachev is heir to Stalinist scheme of Russian nationalism.
7. " 30/9 1988, J. Hands; Ukrainians leave the catacombs.
8. " 2/7 1988, N. Davies: Can Gorbachev's centre hold?
9. " 20/9, N. Davies: «Russian» stamps. conflicting views, what «Russia means.
10. " 17/3 1990, J. Hands: Nothing succeeds like secession.
11. " 14/4 1990, «Still an evil empire».
12. KOMMEKON — Рада Взаємної Економічної Допомоги (COMECON — Council of Mutual Economic Assistance)
13. Op. cit. 6/10 1990, Anne Applebaum: Ukrainian powderkeg — Russian experiments in Ukraine have destroyed a nation and culture.

В.Д. Гайке.

ПЕРШІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДИВІЗІЇ — З НАГОДИ ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕКЛЯРАЦІЇ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ В ЛИПНІ 1990.

Сьогодні, 17 липня 1990 р., світ довідався про Деклярацію суверенітету України, схвалену українським парляментом в Києві. Україна має намір, між іншими, мати власні збройні сили.

Те повідомлення заставляє мене, старого вояка і колишнього начальника штабу 1-шої Української Дивізії, яка в в Другій світовій

війні по німецькому боці боролася за незалежність і свободу своєї батьківщини, — взятися за перо. В цій історичній хвилині я стою разом з моїми українськими товаришами з 1-шої Української Дивізії — тепер вони близько до тієї мети, за яку боролися й не вагалися покласти своє життя.

Я був німецьким штабовим офіцером, якого колишній генеральний штаб німецької армії при кінці 1943 р. «визичив» колишній зброї СС, а звідси відряджено мене як начальника штабу до 1-шої Української Дивізії, де я перебував аж до капітуляції, в травні 1945.

Історію Української Дивізії я накреслив із свіжої пам'яті в роках 1945-46, а потім докінчив в англійському таборі інтернованих в роках 1947-48, і передав її своїм українським приятелям в Дивізії. Деякі розділи тієї історії друкувалися пізніше у фахових журналах й у «Вістях» Братства кол. вояків 1-шої УД УНА. В 1970 появилася історія Дивізії книжкою українською мовою як видання Наукового Товариства ім. Шевченка. В 1973 р. наступило нове її видання німецькою мовою п.з. «Sie wollten die Freitheit»; Die Geschichte der Ukrainischen Division 1943-45», а в 1988 р. англійською мовою, теж як видання НТШ.

Цю історію я написав не тільки для вояків Дивізії, але, в першу чергу, для майбутніх українських поколінь. Вони бо повинні знати, що їхні батьки понесли великі жертви в часах останньої війни для визволення свого народу.

Нині я тішуся і є задоволений, що із свіжої пам'яті в 1945 р. написав історію Дивізії. Я також вдоволений, що зробив певий вклад в українську історію, зокрема військову історію. Очевидно, критика книжки побажана, особливо істориками. Я написав її, щоб вказати, що 1-ша Українська Дивізія з останньої світової війни не стоїть у якомусь «безісторичному просторі», але вона логічний наслідок великої збройної одиниці визвольної боротьби. Такої праці не міг би ані я ані інший написати з пам'яті після уплиfву 45 років. Тому мені приємно, що я міг зберегти й передати моїм українським приятелям цей малий, але важливий розділ їхньої військової історії. Нині, з перспективи 45 років, я не можу нічого нового додати до цієї історії Дивізії, і підтверджую написане. Я був начальником штабу Дивізії від 10 січня 1944 р. до часу її капітуляції в травні 1945 р. Моє позитивне відношення до українців досі не змінилося. Воно в мене позначене правдивою приязною і глибокою пошаною до їхньої великої любови батьківщини і свідомости їхніх традицій.

Нас, старих членів Дивізії, залишається щораз менше. Одначе, виросла нова ґенерація, яка живе з нами й бере участь у наших спільних святкуваннях, яка пам'ятає про Дивізію і зберігатиме спадщину. Тут, на Заході, українці льояльні громадяни країн свого поселення, шанують звичаї й закони, вивчивши мову своєї нової батьківщини, вони в своїх родинах і громадському житті далі допомагають своєму народові, щоб він здобув вільну Україну. Вони говорять рідною

українською мовою і вчать тієї мови своїх дітей, не забувають українських звичаїв і традицій, вони тримаються своєї греко-католицької і православної церков, мають свої школи, університети, засоби комунікації (медії) тощо. В українців глибокозакорінене історично закріплене почуття національної свідомости. Добро і свобода народу творять сенс їхнього життя.

Вояки Дивізії ставилися до німців прихильно, але не до Гітлера. Вони пішли боротися тільки за свободу свого народу. В тодішній ситуації для багатьох не було іншого виходу, як тільки по німецькому боці боротися за цей ідеал.

Історично важливим став той факт, що П. Шандрук, генерал-полковник ген. штабу українського війська, під кінець війни включив Дивізію до Української Національної Армії. Тоді вояки Дивізії зложили присягу на вірність Україні.

Про докладну історію Української Дивізії від часу її зорганізування 1943 р. до капітуляції в травні 1945 р., можна довідатися з авторової книжки в українській, німецькій та англійській мовах. Крім того, є ще інші публікації про Дивізію.

Як начальник штабу Дивізії, я стверджую, а на випадок потреби можу під присягою засвідчити, наступні факти:

1. Дивізія була військовою одиницею, яка в рамах німецької армії воювала проти Червоної Армії, не враховуючи короткотривалого поборювання партизанів на Словенії під кінець війни, але й тоді виключно під наказами німецького головного військового командування.
2. Ані Дивізія, як цілість, ані її поодинокі підрозділи не були вживані для інших завдань, ніж суто військового призначення.
3. Дивізія була неполітична так, як інші німецькі військові дивізії. В Дивізії не йшлося про німецько-українську політику.
4. Українська Дивізія була в 1943-44 рр. підпорядкована Зброї СС, українці були б воліли входити в склад вермахту, але такої можливости тоді не було. Ідеологічно вони не мали нічого спільного з формаціями СС.

Дивізія виконала покладені на неї завдання. Її вояки хоробро боролися, — згідно з моїм переконанням — Дивізія займе в історії належне їй місце, — почесне місце.

Пам'ятаючи побратимське співжиття з хоробрими вояками 1-шої Української Дивізії під час боїв і після війни, і взявши до уваги сьогоднішні події в Україні (липень 1990), для нас достовірно звучить гасло: «Пропащий тільки той народ, що сам здається».

Але для нас усіх важливе речення першої частини Ґетового «Фавста»:

«Те, що тобі належиться у спадку від батьків, знову відбий і ніколи не віддай!»

Андрій Качор

СТАН І РОЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В ЧАСІ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ

Відмічуючи 70-річчя української державности, яка творилися в рр. 1917-1920, різними статтями, конференціями, доповіддями, присвячуючи багато уваги, і зовсім доцільно, політичним, військовим, культурним і загально-національним проблемам, але майже ніхто не порушував економічних проблем того часу.

Всі ми знаємо, хоч не всі ще належно розуміємо, що національне відродження кожного народу, а зокрема будова власної держави, залежить не тільки від нашої волі, від нашого хотіння, від молодечого запалу й патріотизму, але також, у великій мірі, від доброї організації всіх свідомих національних сил народу, тобто доброго проводу, і... від міцної господарсько-адміністраційної бази, яка часто є вирішальним чинником, у здобутті самостійности народу.

У цій, розмірно короткій, статті я хочу відмітити ролю тільки одного економічного сектора в будові української державности в рр. 1917-20, а саме української кооперації.

Кооперативний рух, як знаємо, це одна із суспільно-демократичних форм господарської самоорганізації населення майже у всіх вільних країнах світу. Де нема волі і справжнього демократчиного устрою, там не може бути мови про існування справжньої кооперації.

В Україні не було грунту для кооперації до часу знесення панщини в Західній Україні і скасування кріпацтва на східньо-українських землях, тобто до рр. 1848 і 1861. Щойно в другій половині XIX бачимо перші прояви самоорганізації культурного, політичного, а далі і економічного життя.

Не будемо тут застановлятися над тими першими процесами і першими спробами організації цілого нашого національного життя. Скажемо коротко, що умовини для організаційної праці в Галичині, яка була під австрійською окупацією, були легші й тому висліди праці були кращі, а умовини в царській Росії, подібно як і тепер у більшовицькій імперії, були важкі і тому висліди праці там були слабші.

Все ж таки в другій половині XIX ст. зроблено перші спроби організації господарської самопомочі в Україні на кооперативних засадах. У 1866 році зорганізовано в Харкові перше споживче товариство, пробуючи перещепити на український грунт засади рочдель-

ських ткачів з Англії; за Харковом пішла Полтава і Київ. Одначе ці перші спроби не були успішні. Перше кредитове товариство зорганізовано в Гадячі у 1869 році теж не проявило більшої активности.

Серйозніші заходи в організації кооператив почалися щойно після появи кооперативного закону в Австрії 1873 р., в Росії 1895 р. Початок справжньої української самостійної кооперації започаткувала «Народна Торговля», заснована з ініціятиви інж. Василя Нагірного в 1883 у Львові. На східньоукраїнських землях, під окупацією Росії, самостійна українська кооперація почала діяти щойно в часі революції в 1917 році. Все ж таки, вже після революції в 1905 році, провідні діячі України пробували в рамках всеросійської кооперативної системи творити українські кооперативи, головно по селах, розуміючи, що всі наші заходи для здобуття самостійности народу, або хоч повної автономії, не будуть мати успіху, коли ми не створимо своєї власної економічної сили.

Згадаймо з провідних діячів кооперативного руху того часу «артільного батька» Миколу Левитського, Василя Доманицького, Христофора Барановського, Бориса Мартоса, Костя Мацієвича, Володимира Коваля, М. Стасюка, С. Бородаєвського, П.Н. Пожарського. Світові слави економіст і кооператор Михайло І. Туган-Барановський також включився в цю систему, що значно піднесло авториет української кооперації.

Міста в Україні, на жаль, були в чужих руках. Українським було тільки селянство та частина робітництва і ремісництва. Зате землевласники, фабриканти, промисловці, великі купці були чужинці: великороси, поляки, жиди, німці, французи, або «малороси», тільки не українці. Вся велика індустрія, торгівля й банки були в чужих руках. Господарським життям в Україні керували чужинці, а ними керували фінансові та промислові центри в Москві та Петербурзі.

Об'єктивно треба ствердити, що українські провідні діячі під російською окупацією вірно оцінювали свої сили, вони знали, що міста їм буде тяжко здобути, тому всю свою увагу звернули на українське селянство.

З кооперативних провідних діячів того часу окремо треба відмітити Миколу Левитського, відомого «артільного батька», що дуже активно організував сільсько-господарську кооперацію, хліборобські спілки в Херсонщині, Полтавщині, Чернігівщині, Київщині, а навіть в Донеччині. Василь Доманецький знову ж багато часу і праці вложив у споживчу кооперацію та в інші ділянки громадської праці, що підсилювали національний характер кооперації в Україні. За цю свою працю мусів покинути Україну, примусово «еміґрувати» і на цій примусовій еміґрації і помер у 1910 році. Найдовше, і, мабуть, найбільше для української кооперації, зокрема кредитової, причинився Христофор Барановський (1874-1941) в добі відродження Україн-

ської Державности, основоположник і керівник першого Українського Народнього Кооперативного Банку в Києві та перший міністер фінансів у першому уряді Центральної Ради.

Українські кооперативні діячі в Україні використовували організаційну форму московської кооперації та при її допомозі пробували спершу охопити організаційно всі села України, а відтак втискалися і в наші, «ненаші», міста.

Багато помогла кооперативній праці в Україні революція в 1905 році, бо вона зрушила народні маси до самоорганізації свого життя, користуючись деякими полегшами адміністраційно-політичних чинників. Для популяризації кооперативних ідей українські кооператори вже в 1912 році, під проводом кооперативного дослідника і діяча. П. Пожарського, заснували товариство «Наша Кооперація» і журнал цієї ж назви українською мовою. Це був дуже розумний крок, бо цей журнал доходив до всіх закутин України, де була якась кооператива і ширив національно-кооперативну свідомість серед широких мас народу.

У 1913 році на всеросійську кооперативному з'їзді в Києві українські кооператори виступили організовано проти централістичних тенденцій московських союзів (чи не аналогія тепер до праці «РУХ»-у — прим. А.К.) і висунули плян власного союзного будівництва, який був зреалізований, за тим самим пляном, аж...у 1917 році, в добі революції.

Перший раз, як твердить проф. В. Мартос, активний кооперативний діяч того часу, у 1915 році в Полтаві на губерніяльному кооперативному з'їзді учасники з'їзду відважилися виступати і промовляти українською мовою, надаючи з'їздові хоч частинно український характер.

Подібну національну маніфестацію зробили українські кооператори в 1916 році в Києві на з'їзді кооперативних союзів, а відтак на конференції 28 союзів у Ростові над Доном, домагаючись дуже активно дозволу на організацію самостійних українських союзів і на впровадження навчання української мови в усіх школах України. Коротко кажучи, кооперативний рух в Україні згуртував у своїх лавах дуже багато активного і національного свідомого елементу, який відтак, в добі революції, відіграв дуже позитивну ролю в державному будівництві України.

У перші дні революції, 20 березня 1917 року, Тимчасовий уряд проголосив новий закон про кооперативи та їхні союзи, яким скасовано всі адміністраційні обмеження для організації і діяльности кооператив. Це зараз використали українські кооператори, розпочинаючи широку акцію творення нових та українізування існуючих кооператив. Вони розпочали скликати губеріяльні та повітові селянські з'їзди, освідомлюючи широкі маси про потребу перебирати в свої руки все суспільно-громадське життя, а зокрема творити по всіх селах України сільсько-господарські кредитові кооперативи. Це була

важка праця, одначе дуже позитивна. У короткому часі зорганізовано або перебрано в українські руки около 3,000 кредитових кооператив і коло 20 їхніх союзів, понад 4,000 споживчих кооператив, 26 районових споживчих союзів, і коло 1,500 сільсько-господарських кооператив.

Провідники цих кооператив — це був найсвідоміший елемент українських сіл і міст, який з конечности очолював різні сектори громадського і державного життя, яке спонтанно виростало з потреб дня, а не було фахівіцв, щоб це життя вести, бо вся адміністрація була в російських руках.

Вже в перших днях революції, наприклад, головою Полтавської Губерніяльної Земської Управи стає кооператор Токаревський, головою Полтавської Міської Управи став кооп. інструктор Косенко, головою повітової земської управи обрано кооператора Стенька (всі ці інформації подаю за проф. Б. Мартосом — диви його праця «Визвольний Здвиг України»). І так було майже в кожній губернії і в кожному повіті в часі творення української державности.

На Всеукраїнському Селянському З'їзді, що вібувся в травні 1917 року, розглядали національно-соціяльні проблеми селянства та його ролю в будівництві української держави. Провід З'їзду був майже в цілості в руках кооператорів таких, як: В. Мартос, П. Христюк, Т. Осадчий, А. Степаненко і інші. Головою Центральної Управи Селянської Спілки був обраний кооператор М. Стасюк. Навіть редактором масового щоденника, «Народня Воля», був кооператор М. Ковалевський, секретарем редакції кооператор П. Христюк, а активним співробітником М. Туган-Барановський — наклад цього часопису був понад 200,000.

Коли поглянемо на список першого українського уряду, тобто на склад першого Генерального Секретаріяту Центральної Ради, то на 9 членів — 4 дала українська кооперація (Х. Барановський, Б. Мартос, М. Стасюк й П. Христюк).

При тій нагоді згадаймо, що і в Галичині в тому часі майже всі політичні діячі — це рівночасно провідники культурно-освітніх і господарсько-кооперативних установ. Згадаймо тільки д-ра Костя Левицького, — він довголітній політичний провідник Західної України, перший прем'єр уряду Західньої Української Народної Республіки в 1918 році. Він рівночасно був президентом і основоположником «Крайового Союзу Ревізійного» у Львові та головним директором центрального кооперативного банку «Центробанк» у Львові (до 1924 р. мав назву «Крайовий Союз Кредитовий»).

Рівночасно українські кооператори, адміністраційно найбільш підготовані, працювали не тільки в державних установах, але вони рівночасно оформлювали український самостійний кооперативний рух, який одинокий міг допомогти молодій державі наладнати господарські відносини в Україні, бо в тому часі, поза кооперацією і сіль-

ськими господарством, не було інших українських господарських сил, які були готові до співпраці із своєю державою.

Не спиняючись над історією українського кооперативного руху в тому часі та над його оформленням у різні центральні фахові союзи, подам тільки для ілюстрації декілька фактів, дат і цифр. Наприклад, з початком 1917 року на території України, яка входила в склад російської імперії, діяло 4,754 споживчих кооператив, що обслуговувало коло 150 районових союзів. У самому Києві діяло коло 100 споживчих кооператив, не враховуючи інших.

Споживчі кооперативні союзи вже в 1917 році організують свою надбудову «Дніпросоюз», який скоро став центральним кооперативним союзом України. Він сам, маючи конкуренцію московських союзів, вже в 1917 році охопив своєю обслугою 80 союзів і коло 8,000 кооператив. Він закупив цілу низку різних фабрик: мила, соди, чобіт і взуття, трикотажних виробів, бляшаних продуктів, друкарні і т.п. підприємств, щоб не тільки споживчими і ґалянтерійно-мануфактурними товарами забезпечити населення, але всіма іншими найпотребнішими господарськими речами. Для цієї роботи «Дніпросоюз» зорганізував понад 8,000 кваліфікованих робітників. Свою працю він поділив на такі відділи: ревізійно-інструкторський, статистчино-економічний, культурно-освітній, видавничий, редакційний (журнал «Кооп. Зоря»), юридичний і асекураційний. Особливу велику увагу «Дніпросоюз» присвятив видавничій ділянці, друкуючи літературні твори, шкільні підручники, наукові твори, формував при кооперативах читальні, бібліотеки, театральні гуртки. І найважніше, він поробив заходи відкрити свої представництва в ЗСА, Англії, Франції, Німеччині та в Австрії, щоб там набувати потрібні товари для України та експортувати українські продукти до тих країв.

Кредитова кооперація в часі війни і революції не мала для себе відповідного грунту, як його мала споживча кооперація, то все таки вона своїми 3,000 кредитовими кооперативами покрила майже ввесь терен України. Вони були об'єднані в 42 районових союзах і обертали сумою около 200 міль. карбованців. Найбільшим успіхом кредитової кооперації було заснования всеукраїнського центрального кооперативного банку в Києві, популярно відомого під назвою «Українабанк». Він став головним фінансовим осередком всієї української кооперації та великим допоміжним чинником у фінансових справах українському урядові. Керманичем цього банку був Христфор А. Барановський. Балянс цього банку в 1919 р. доходив до 300,000 карбованців.

Кооперативні організації багато допомагали в справі усамостійнення української валюти. Напр., коли Центральна Рада видала свої перші гроші, то були побоювання, що населення тих грошей не прийме, але кооперативи зразу почали цю валюту приймати в необмеженій висоті, а вслід за тим і населення її прийняло.

Продукційна і будівельна кооперація в часі революції і творення української державности не могла себе проявити так як сільсько-господарська і споживча. Творилися різні ремісничі і промислові кооперативи, пробували вони навіть створити свою перебудову «Трудосоюз» в Одесі, без більшого успіху. Зате сільсько-господарська кооперація дуже скоро росла, об'єдналася зараз у «Центральний Сільсько-Господарський Союз» скорочено «Централ». Історичною подією цього союзу було набуття в 1918 році фабрики сільсько-господарських машин, фірми Гена, за 17 міл. німецьких марок, з пляном поширити механізацію праці в наших сільських господарствах, а разом з тим і їх продуктивність.

З інших видів кооперації треба згадати ще видавничу кооперативну централю «Книгоспілку» в Києві, яка в рр. 1918-1920, на чолі з М. Стасюком, відогравала велику допоміжну ролю в будівництві держави, бо перебрала на себе видавання шкільних підручників, наукових посібників для високих шкіл, літератури потрібної для шкіл, а також книжки різного змісту для широких мас населення.

Завершенням системи кооперативного будівництва було створення в 1917 році, як вже була про це згадка, ідеологічного українського кооперативного центру п.н. «Центрального Українського Кооперативного Комітету», скорочена назва «Коопцентр», що його очолював спершу Б. Мартос, а відтак, М.І. Туган-Барановський, (який був теж і редактором журналу «Українська Кооперація»).

Закінчуючи цей дуже короткий і далеко неповний перегляд праці української кооперації в рр. 1917-20, в роках революції і творення української держави, вона могла допомагати розвинутися українському національному рухові, виховуючи перших державних адміністраторів і політиків для цієї ж держави, тільки тому, що вона зуміла залишитися всеукраїнською, аполітичною, бути на услугах всього народу, а ніколи на услугах тої чи іншої політичної партії, і в тому була її сила. Такою була та українська кооперація в Західній Україні в рр. 1920-1939, але це окрема тема.

У добі революційного хаосу в рр. 1917-1920, коли все валилося, коли кожночасна адміністраційна влада не могла, дуже часто, опанувати господарський ринок, кооперація стояла непохитно на услугах громади, наче якась твердиня, чи точніше кажучи, наче окрема кооперативна республіка, виконуючи свою господарську ролю серед різних обставин і серед різних державних змін. Щойно більшовики в 1920 році зліквідували самостійну українську кооперацію на всіх українських землях, що опинилися під їх окупацією, розуміючи, що як довго буде діяти вільна українська кооперація на українських землях, їм ніколи не вдасться зрусифікувати і поневолити Україну.

І саме тепер, в добі «гласності і перебудови», коли в Україні є хоч обмежені можливості творити самостійні організації, зокрема економічні, то завданням провідників Руху є добитися відновлення

вільної української кооперації, яка, мабуть, одинока може морально і матеріяльно допомогти своїм членам поліпшити їх матеріяльний добробут, скріпити самостійною співпрацею їхню господарську базу, дуже потрібну їм, щоб вони могли краще і певніше взяти свої господарські та культурні справи у свої власні руки.

Вона, українська кооперація, своєю організованою господарською діяльністю може дуже багато допомогти українському народові в теперішній ситуації, осягнути повну економічну і національну суверенність.

Зразками для такої праці можуть послужити всі названі у цій статті кооперативні центри в рр. 1917-20, як також дуже вміло, на високому рівні, зорганізовані кооперативи в Західній Україні в рр. 1920-1939, під проводом їх фахових надбудов, таких як: «Народна Торговля», «Центросоюз», «Центробанк» і «Маслосоюз» у Львові, які всі тісно з собою співпрацювали під проводом «Ревізійного Союзу Українських Кооператив» у Львові.

Гадаю, що українські кооператори в діяспорі могли б своїми практичними і теоретичними порадами багато допомогти Україні чи, точніше, новим українським кооператорам в Україні, якщо вони такої допомоги потребуватимуть.

Юрій Покальчук

В УКРАЇНІ ПРО ДИВІЗІЮ

Тернопільський журнал «Заповіт» помістив в 1-шому і 2-му випуску дискусійну статтю про українську Дивізію «Галична» під заголовком «Леґенда про патріотів-зрадників», яку передруковуємо в цілості. Редакція.

1972 року англійський історик Д. Литлджон видав у Лондоні накладом видавництва Гайнеман велику книгу, що мала назву «Патріотичні зрадники». Вона присвячена історії різних військових формацій, що воювали у складі німецьких збройних сил. Ці військові частини укладались з народів, включно й з російського, що зазнали сталінського рабства в СРСР.

Найчисельнішою була Русская Освободительная Армия (РОА), яка нараховувала близько 800 тисяч осіб, але використовувана німцями по малих частинах, не більше батальйона, на різних фронтах. Отже, поза назвою, окремої військової одиниці вона не творила. На чолі її стояв колишній радянський генерал А. Власов.

Найдавнішою російською формацією в складі німецької армії був 5-й полк Донських Козаків, який, як 436 батальйон піхоти Червоної Армії, мав у собі 77 офіцерів, 1799 сержантів і рядових. Цей 436 батальйон перейшов до німців в серпні 1941 року на чолі із своїм командиром майором І. Н. Кононовим.

Другою за величиною російською частиною була Русская Освободительная Народная Армия (РОНА) під командуванням генерала Мєчислава Камінського, що налічувала 20 тисяч бійців. Заснувалась вона також наприкінці 1941 — на початку 1942-го року. Пізніше вона дістала назву СС Штурмбригада і відома своїми «подвигами» у придушенні Варшавського повстання 1944 року.

У 1942-1943 роках постають на боці німців ще одна естонська і дві латвійських дивізії, які були включені до частини СС, хоч за есесівців німцями не вважались, а були лиш підрозділами, що воюють при частинах СС. Були також подібні формації й інших народів — кавказьких, середньоазійських, білоруського.

Було сформоване також, на зразок власівської армії РОА, з українців, так зване Українське Визвольне Військо — УВВ, яке мало назву, але не мало навіть свого головного командування і складалося з різних військових та охоронних частин по цілому фронті порозкиданих. Нараховують їх близько 180 тисяч загалом, носили вони звичайну німецьку уніформу, але для вирізнення мали на лівому рукаві щитик блакитного кольору, на ньому жовтий тризуб та літери «УВВ».

Найголовнішою серед усіх названих вище німецьких спільників з народів СРСР, попри армію Власова, чи не у вісімдесят разів більшу за кількістю її учасників, була українська дивізія «Галичина».

Якою ж була її історія? Що змушувало галичан та інших українців з західних земель йти служити в німецьку фашистську армію? Як склалась доля цієї дивізії?

Упродовж сорока п'яти років ми чули тільки про зрадників ОУН та бандитів з УПА, які були гітлерівськими посіпаками, про тісний зв'язок ОУН-УПА з дивізією «Галичина», причому все подавалось так, ніби це була чи не одна й та сама гітлерівська команда, лише в різних обличчях.

Офіційне проголошення формування СС Стрілецької Дивізії «Галичина» (усі назви подаються за оригінальним, документальним звучанням, — Ю.П.) відбулося 28 квітня 1943 року, а набір добровольців розпочався в травні того ж року.

Спершу приходила агітація в добровольці, а потім вже їх реєстрація. З колишніх старшин Української Армії був організований комітет, що називався «Військова Управа», головою якого був полковник Альфред Бізанц, галицький німець, колишній полковник УГА, а секретарем — сотник УГА Осип Навроцький. Вся ця акція відбувалась з допомогою Українського Центрального Комітету, на чолі стояв тоді професор Володимир Кубійович.

За незаперечними документальними даними, крайовий провід ОУН вкрай негативно поставився до формування дивізії. На чолі ОУН-УПА стояли тоді Микола Лебедь, Степан Бандера, Ярослав Стецько, Володимир Горбовий та інші члени уряду 30 червня 1941 року, їхні родини й близькі, а також більшість керівництва ОУН та знаних її членів, в тому числі дружина й рідні Миколи Лебеди, з 1941 року сиділи по німецьких в'язницях, а пізніше в концтаборі Заксенхаузен. Там були закатовані два рідних брати Степана Бандери, Василь та Олекса, видатний український поет Олег Ольжич-Кандиба (син Олександра Олеся) та багато інших.

Попри твердження організаторів Дивізії Крайовий провід ОУН твердив, що формується не українська національна частина, а німецька колоніальна,

і що це веде до компроментації української державницької ідеї взагалі. Такою була логіка бандерівського проводу ОУН, якої не можемо не признати й ми сьогодні.

Але що ж думав професор Володимир Кубійович, Голова Українського Центрального Комітету, єдиної української легальної установи на окупованій німцями Галичині? Що думали ті старшини Української Галицької Армії, які допомагали формуванню дивізії?

Виходячи з документальних даних, Кубійович та ті, хто працював з ним, хотіли створити українську військову формацію, готову на всілякі несподіванки та політичні кон'юктури. Дивізія «Галична» мала стати ядром майбутньої української армії. Оскільки головним ворогом за тих історичних умов, які склалися на 30 і 40-і роки для західноукраїнського люду, виступав сталінський більшовизм, що випік вже своє пекельне тавро на житті українців Галичини, Волині та інших окупованих за згодою з Гітлером 1939 року земель Західної України, а також народів Прибалтики і Молдови, то й армія ця планувалась, як майбутня охорона України не від західного ворога, а від східного окупанта.

Дивізія також мала служити чинником для поліпшення ставленн німців до населення Галичини і становища українських робітників в Німеччині.

Ситуація складалась так, що українській молоді вдома лишатися не можна було. Або вона мусила їхати працювати в Німеччину, або ж мала йти до дивізії. Ніхто не питав діячів з Українського комітету, яким керував Кубійович. Іншої формальної організації від українців взагалі не було. Отож, був звичайний наказ німецького окупаційного режиму — сформувати дивізію! Хоч подавався він в непрямій, але зрозумілій і виразній формі.

Думки і погляди на справу майбутньої української дивізії поділилися. На той час мало хто з українців міг повірити в гітлерівську теорію «Нової Европи» та ще під керівництвом вже знаної світові «фашистської» Німеччини. Те, що Німеччина війну програла, вже було усім зрозуміло.

Знайома із сталінізмом за період з вересня 1939 р. по червень 1941 р., значна частина українців сподівалася можливого варіянту кінця війни, в якому Німеччина програє, а США і Англія не допустять поновлення страшного тоталітарного режиму на одній шостій земної кулі. А відтак на Україні може повторитися ситуація 1918 року. Відтак у Европі Україна зможе знову заграти свою справжню роль, виступивши як нова Українська Незалежна Держава. Держава повинна мати армію. Основою цієї армії мала стати вивчена і вишколена, вивірена в боях Дивізія «Галична».

Сьогодні колишні «дивізійники» з сумом пишуть, що, як бандерівська ідея «зеленого гаю», так і УЦКівська ідея Дивізії «Галичина» були нереальні в обраній ними меті, бо спиралися на історичний вже український ідеалізм, який не дозволяв бачити холодними очима матеріялістичного, якщо не впрост цинічного, погляду Західньої Европи, яка все розраховує не з філантропічних міркувань, а через матеріяльний зиск. Холодна калькуляція Заходу відносно України давно очевидна, бо Захід, на жаль, ніколи не підтримував створення Незалежної Української Держави в Европі. Можна собі уявити, нову велику країну, з якою Европі слід було б рахуватися!

Те, що незалежна Україна могла б давно бути найкращим буфером Заходові до московського тоталітарного режиму, та й Москва без України вже виглядала б зовсім іншою, здоларизованій психіці західних політиків аж ніяк не було важливо.

З певних міркувань існування «страшного ворога», сталінська диктатура, «холодна війна», «залізна завіса», «сибірський Ґулаґ» цілком влаштовували тогочасних (і ще довго потім) західних політиків, бо коли є ворог, то ним можна залякати, протиставляючись йому, коїти чимало політичних спекуляцій і в себе вдома, і на міжнародній арені.

Врешті політика пані Тетчер та й інших західних політиків відносно Литви вочевидь довели, що жодної філантропічної допомоги жодним борцям за свободу ніхто не дасть. Якщо вони спроможуться самі, зберуться на силі і вистоять, та ще побудують економіку, тоді їх сприймають, як завулки Европи. Але ж приймуть. І хоч, як завулки, але ж рівноправні в Европі.

Як «колоніяльна частина», Дивізія «Галичина» мала б бути застосована і проти різних партизантських антигітлерівських формувань, серед інших і проти бійців «зеленого гаю», тобто УПА «Української Повстанської Армії). Німці однак уникали виставлення Дивізії «Галичина» проти Упівців, підозрюючи суттєве — що і в тих, і в інших національні почуття досить гострі, і при конфронтації не уникнути руйнації самої Дивізії.

Німецька преса була настроєна до Дивізії досить скептично. Заборона вживати слово «український» в означенні дій чи спрямувань Дивізії і загальна настанова, що Дивізія «Галичина» не є дійсною частиною СС, а лише військовою одиницею, приданою німецьким частинам СС, про що говорять численні документи, чимдалі більше ставили Дивізію «Галичина» у непевне становище.

Дивізійники хотіли показати себе, довести, що вони добрі вояки, та водночас національна свідомість, розуміння завдань, які стоять перед українською військовою формацією, утримувало їх від різних крайнощів, а відтак викликало нарікання німців.

27 липня 1944 року в бою під Бродами, «СС Стрілецька Дивізія Галичина» разом із кількома іншими німецькими військовими угрупованнями була розгромлена Радянською Армією. Після відступів і всіх порахунків з'ясувався, що лишилося в живих близько 3-х тисяч вояків. Пізніше стало відомо, що приблизно стільки ж пішли в ліси, об'єднавшись з УПА. Це з 11-ти тисяч, які числились в Дивізії перед Бродами.

Свідомою можливих історичних завдань, які стоять перед Дивізією в разі перемоги німців і подальшого формування Української Держави і Української Армії була загалом незначна частина дивізійників. Це були студенти і гімназисти старших класів, а також частина старшин (тобто офіцерів за радянською термінологією) колишніх Українських Січових Стрільців, ці українські військові формування в армії Австро-Угорщини складали окремі полки, брали участь у війні з Російською імперією (Перша світова війна), а потім допомагали уставленню короткочасної ЗУНР, стали основою Української Галицької Армії, яка в свою чергу після об'єднання УНР та ЗУНР 22 січня 1919 року стала, маючи військовий і певний досвід, основою армії УНР.

Далі, певний час вони перебували на Східній Україні, і намагаючись відбити наступи на молоду політично і організаційно незграбну Українську Народну Республіку Червоної Армії на чолі з Левом Троцьким, при остаточному розгромі УНР, відступили назад у Галичину.

Після невдалого наступу на Польщу, звідки розгромлена армією Пілсудського Червона кінна армія на чолі з Будьонним повинна була відступити, Радянська Росія укладає ганебний мир з Польщею, в результаті якого територія Украіни, щойно возз'єднаної, була знову розділена між її двома вічними братами — поработителями — між поляками і росіянами.

Польща забрала собі Волинь і Галичину, а Лівобережна, як і за царських часів, окупувала Росію, прихопивши трохи і з Правобережної України.

Сьогодні, з погляду нашої доби, стає моторошно коли усвідомлюєш, як безсоромно і в цьому столітті чинили наругу над нашою українською землею Росія і Польща.

Ми довго святкували возз'єднання під сталінською п'ятою Східної і Західної України, не рахуючись з тим, що це сталось за домовленістю з Гітлером про розділ влади в Европі, що таким само ганебним шляхом через пакт Ріббентропа-Молотова, були анексовані Литва, Латвія і Естонія, і що сьогодні, коли Литва хоче утвердити свою справжню незалежність, свою історичну позицію в Европі, звучать ті самі арґументи, що й у часи, коли Ленін (на жаль, саме він, хоч досі ще, ніби, сумно в цьому зізнаватись і не хочеться виявляти в уславленого генія ганебні вчинки) спрямував війська Червоної Армії на Україну, потім на Польщу (невдало), а потім Сталін — на Фінляндію (невдало), і вдало на Прибалтику, Західну Україну, а також Молдову.

Сплюндрована і затоптана чоботом оглушеного сталінською пропаґандою безтямного червоноармійця, земля Західної України зазнала таких болей і тортур, що лише голодомор 1932-1933 років на Східній Україні та Чорнобильська трагедія 1986 року може з цим зрівнятися.

Ще досить важко людині, вихованій в радянському ладі, яка вивчала історію ВКП(б), численні її з'їзди, кожен з яких переписував історію партії і історію Росії (а вже України та інших народів СРСР і поготів) по-новому і нових людей оголошував ворогами, а попередніх реабілітував, сьогодні подивитись розплющеними очима на усе, що сталось в Західній Україні у перші воєнні роки. Але тільки побачивши, як жили і що переживали ті люди, хто воював проти сталінської Червоної Армії, можна, бодай якщо не виправдати їх, то хоч зрозуміти — чого вони хотіли, за що воювали.

Важко усе це було осмислювати і авторові цих рядків, по маленькій часточці витискаючи із своєї вихованої (навіть несамохіть, а лиш тому, що живеш тут, а СРСР) у псевдосоцялізмі свідомості отого раба, якого геніяльний російський письменник (а мати — українка, сам писав, що вдача в нього вперта, українська!). Антон Чехов казав: «Слід витискати з себе крапля по краплі, аби дорівнятись мислячому іншими категоріями европейцеві».

Отож, витискаю і я крапля по краплі заскорузлі вже поняття, що усі, хто воював проти Червоної Армії, — вороги народу і нашої країни — СРСР, що петлюрівці і бандерівці — найгірші з гірших вороги українського народу, що греко-католицька церква — отрута і знаряддя шпигунства, диверсій і антигуманізму, що Хвильовий і Винниченко — зрадники, запроданці, і погані письменники, що Михайло Грушевський і Дмитро Яворницький — фальсифікатори історії України, не розуміли, піддалися поганому впливу націоналістів, рівно, як Олена Пчілка, Михайло Драгоманов, Богдан Лепкий, Олександер Олесь і сотні, а мабуть, і тисячі інших.

Витискаючи з себе оту рабську психологію, намагаюсь зрозуміти, що насамперед герої мого народу — це ті, хто боровся за свободу України, що, насамперед, Україна — моя земля, мій український народ — передусім, а не усі геть залишки величезної імперії Романових, яку більшовики намагалися зберегти у новій формі.

Ті люди, що хоч коли, та повертали проти російського царського самодержавства (як Мазепа проти Петра), або проти сталінського енкаведист-

ського терору (як Бандера і Лебідь, Мельник і Боровець), або ж творили новітню українську історію, Соборну Українську Самостійну Державу (як Петлюра і Скоропадський) — і були справжніми героями, які творили те, що є і єдино має бути і буде у віки віків — історією нашого народу, виписуючи в неї при всіх можливих і неуникнених завжди помилках і вадах, героїчні і справді патріотичні, гідні поваги, сторінки.

Найгіршим ворогом, звісно, для Червоної Армії, а надто Сталіна й Берії, які стояли за нею, була Дивізія «Галичина», бо ж ще й добровільнецька. Виправдання їй ніякого, пояснення її чинів — ніякого!

Наволоч, злочинці, покидьки — ось що і лише можна було казати в українській (а відтак і по всьому СРСР) пресі про дивізійників.

Гляньмо ж на все очима хоча би сотника Дмитра Паліїва, одного з активних учасників і організаторів листопадового 1918 року повстання у Львові, внаслідок якого і виникла ЗУНР. Сотник УСС Дмитро Паліїв, повоювавши на фронті першої світової війни, потім був сотником в УГА, згодом в армії УНР, відтак з армією відступив знову в Галичину під натиском Червоної Армії.

Уявімо собі психлогію людини, яка все життя воювала за Україну, чиїми ворогами історично були росіяни, чи то пак війська Російської імперії, а потім загарбники з Червоної Армії Троцького. І Дмитро Паліїв знав про все, що чинилося на Волині і в Галичині з вересня 1939 року до вступу німців. Знав — і вірив, що якій би німець не був поганий, але москаль гірше, бо все життя над нами знущається, з нами воює, бо нас хоче заграбати і пригнобити. А німець був і пішов. І тепер, є, а потім піде.

Сотник Дмитро Паліїв був одним із організаторів і керівників Дивізії «Галична» й загинув під Бродами.

Це типовий приклад кадрового українського вояки, який усе життя воював за Україну і за неї загинув. Цей ішов свідомо до Дивізії, допомагав її організувати, вірив у її історичну місію. Як і професор Кубійович.

Між іншими у Дивізії «Галичина» було чимало добровольців, що стали ними силою обставин. Багатьом юнакам німці присилали листівки, в яких, зокрема, писалось, що ви, мовляв, зголосились йти добровольцем до Дивізії і маєте з'явитись туди й в такий ось час. Юнак ні сном, ні духом про таке не чув, але пояснення в листівці було чітке: в іншому випадку негайно ідете до Німеччини.

Все ж у Дивізії був якийсь вибір, і була відносна воля, а їхати до Німеччини означало біду. Отож, часто той, кого викликали, якщо не тікав у ліс, до лицарів, «зеленого гаю», то зголошувався в Дивізію.

Крім того, в Дивізію досить безпечно тікали ті, що вже не могли втриматися на поверхні суспільного життя перед всемогутнім оком гестапо. Ті хто вже хоч трохи скуштував німецьких таборів праці, концтаборів або й праці на фабриках у Німеччині і зміг, так-сяк дістатись додому, ладен був зголоситись хоч до чорта, аби втекти з «арбайтенлягера», де смерть і каліцтво були певнішим прийдешнім, ніж на фронті.

Є ще одна причина, через яку, до речі, Дивізія й трималась довго. Ще ж навіть і після розгрому під Бродами, сяк-так, але регенерувалась, доповнилась німецькими частинами і досягла таки, аж до здачі англійцям, до тієї хвилини, коли могла скласти зброю перед тими, кому довіряла сподівалась на справедливість.

Суть полягала ще й у тому, що на осінь 1944 року тисячі галицьких і волинських родин, та й з інших місць України, окупованих німцями, почали покидати домівки, жахаючись наступу сталінських переможців, надто ж наступного неуникненного енкаведистського терору. Тікали вони через Німеччину і, передовсім, у Німеччину. У таких втечах на Захід Дивізія ставала прямо чи опосередковано, але корисною. Дивізійники могли допомагати своїм родичам і знайомим у концтаборах, вихоплюючи їх звідти під власну відповідальність, як вояки вермахту.

Ну, і звичайно, німці хоч якось та поблажливіше ставились до галичан, якщо це не були, звичайно, упівці чи родичі упівців, керовані Миколою Лебедем.

Для сучасного нашого читача має бути зрозумілим одне: вояки Дивізії «Галичина» ніколи не вважали себе зрадниками, бо нікого не зраджували.

Оскільки Галичина й Волинь були окуповані спершу радянськими військами і населення в результаті зазнало жахливих знущань і наруги, наступна окупація гітлерівською армією була для галичан і волиняків лише окупацією їхньої землі іншим загарбником.

Дивізійники вибрали війну з тим, першим ворогом, вважаючи, що цей, при всьому своєму жахові, менш страшний для майбутнього України. От і все!

Історично вони стали зрадниками в очах значного контингенту люду не лише в СРСР, а й у країнах Европи особливо в тих, які зазнали жаху гітлерівської окупації. Европейці однак, не розуміли, якщо колаборантом був француз чи голландець, то він зраджував уряд і державність своєї незалежної держави. А галичани чи волиняк?

Кого зрадили дивізійники? Сталінсько-берієвський НКВС? Тих, хто висилав невинних людей до Сибіру чи кидав у тюрми й розстрілював? Бо ж не було самостійної держави на нашій землі на той час, не було уряду, вірність якому зрадили ті, хто пішов у військо загарбника, не було нічого. Була лиш земля рідна, яку, здавалося дивізійникам, краще захистити в такий спосіб.

Це була помилка, бо принесла тавро на Галичину, як землю, де згуртувались зрадники. Ніхто не з'ясовував, що й чому. Помічник гітлерівців уже був зрадник свого народу в очах всього світу. Лише зараз поволі зсувається завіса з історичної ситуації, зі справжнього ходу подій.

Нас, українців, досі вчили, що коли українець воював проти поляків, то це була справедлива національно-визвольна боротьба, а коли хоч якось та трішки проти росіян, то це зрада, згуба і ганебний чин.

Саме тому аж до нинішнього часу не дозволялося писати про війська УССів, про українські полки в австрійській армії, бо вони воювали проти російської армії. Тому й листопадова революція у Львові і проголошення ЗУНР просто замовчувалось, бо там не було більшовиків, не було компартії, а була нормальна національна революція.

Саме тому старанно замовчується факт, що у знаменитому бою під Берестечком, де фактично вирішувалась доля визвольної війни українського народу проти поляків, якраз удар кількох російських полків, яких закликали поляки собі на поміч, і був вирішальним, і допоміг полякам одержати перемогу, розбити козаків Хмельницького.

Ми не можемо мати зла сьогодні за це на росіян, як не повинні, хоч як не складалися наші історичні долі, тримати зло на поляків. Це вже давнє, минувшина, історія. Але це було.

І про війну з поляками, ворогами українців, писалося багато, аж надто багато. І з часів ще царських, з часів Гоголя у цьому антипольському спря-

муванні російського, та й українського красного письменства, вбачалося потаємне — страх, що українець відчує, що поляк йому такий же близький, як і росіянин, такий же ворог-друг і брат-загарбник. І раптом, утомлений від московського нашийника, захоче українець з'єднатися знова з поляком, відкинувши москаля?

І відтак ми маємо впродовж віків антипольську пропаганду, особливо в історичному плані, і водночас (чи не тими ж счилами, не тими ж руками спрямовану) в Польщі — антиукраїнську.

Таке вже відомо щодо «історичного» українського антисемітизму, легенда про який роздмухувалася і розголошувалася і в середовищі євреїв, і в середовищі українців, посилюючи антагонізм. Розділяй і володарюй!

Це довго вдавалося Москві.

Хто й де знайде в українській радянській пресі чи наукових розвідках згадку про євреїв-міністрів в уряді УНР, про єврея з походження посла Української Республіки в Англії Марґолича? А що ми знаємо про «Жидівський курінь» 1-го корпусу УГА, сформований у червні 1919 року в Тернополі з добровольців-євреїв, яким кервував поручник Соломон Лайнберг, Євреї-стрільці захищали ЗУНР, вони мали що захищати, бо ЗУНР ставала на сторожі і їхніх інтересів.

Ніколи й ніде не писалося у нас про війну українців проти росіян, проти російського загарбника, про англійський імперський чобіт Росії — ані слова, заборонено!

Російський шовінізм і загарбницька політика Росії щодо України була не тільки не меншим, а значно більшим злом, ніж дії того ж таки польського шовінізму, проти якого постала в січні 1929 року ОУН і вела терористичну боротьбу.

Я далекий від бажання обілити всі дії Дивізії «Галичина», навіть від того, щоби загалом виправдати позицію дивізійників. Мені зрозуміліші дії «бандерівсько — лебедівського» УПА, яка воювала проти всіх окупантів одразу, нехай програючи, але з честю вояка, який захищає свою землю і вмирає за неї.

Історія Дивізії «Галичина» — це трагедія. Трагедія під Бродами, де українці в радянській формі вбивали українців у німецькій формі. Ні та, ні інша форма не були українськими. Братовбивство, громадянська війна. А що вже казати про наслідки дій Дивізії, самої її навзи для окупованої сталінськими поплічниками повоєнної Галичини. Аж по сей день навіть УПА — це напівзамовчувана сторінка історії, а вже про Дивізію «Галичина» — страх ніби й озватись.

Але ми маємо знати всю правду. Ще буде написана безпристрасна, прискіпливо наукова книга, і то не одна, про історію Дивізії «Галичина». Як щойно зараз з'являються книги про тих, хто допомагав більшовикам скинути Центральну Раду, розгромити УНР, а потім сам був розстріляний сталіністами. Це — П'ятков і Затонський, Юрій Коцюбинський і Примаков, і багато інших.

Вони вірили в ідею комунізму. Так само, як і ідеалісти в Західній Україні, члени КПЗУ, засліплені сталінською пропагандою, воювали проти оунівців (а ті проти них), а потім були винищені майже дотла берієвськими енкаведистами, а списки тих, кого не встигли знищити, хто був у Польщі чи десь, ніби ненароком у поспіхові залишені були наступаючим німцям. Гестапо добило решту членів КПЗУ, яких не донищив Сталін. Також українці, також ідеалісти, також хотіли добра, помагаючи Сталінові.

Про що думав Володимир Затонський перед розстрілом у сталінських застінках? Чи Віталій Примаков, який організував Червоне козацтво?

Я намагаюсь, скільки стачає сили, бути істориком, проводжу паралелі, що спливають, мимохіть. Згадую усіх тих, хто йшов з іншими народами поруч, із силою, яка прийшла закріпачити, зробити з твоєї землі невільницю, а ти, сліпий, вірив їй і допомагав. А потім уже було пізно.

Тому, серед усіх діячів і чинів нашої новітньої історії постають найвищими ті, хто хотів незалежності, самостійності, державності, і боролись і діяли насамперед в ім'я її. Ті ж, хто йшов з іншими, якою б чистою чи далекосяжною не була їхня мета, опинилися в програші, в історичному й моральному. Але розуміти їх ми повинні. Бо це теж частина нашої історії. Отож, зрозуміти, осмислити, і досвід цей вжити сьогодні, зараз.

Дивізія «Галичина» наприкінці 1944 року була перейменована в Першу українську дивізію (неіснуюючої) Української Національної Армії. Парадокс, що при неминучій поразці позиція гітлерівців відносно українського питання (та й взагалі щодо національних проблем іншого гатунку) досить змінилася і назва «українська», проти якої Геббельс категорично заперечував (бо, мовляв, українці не так себе повели стосовно німців у 1918-1919 роках), зараз видалась прийнятною і навіть зручною.

«Нова» післябродівська Дивізія «Галичина» вже знала, що незабаром програш Німеччини, сподівалась якихось можливих результатів кінця війни, але чимдалі менше. Тому, відступаючи з німцями, спершу у Словаччину, відтак на недовго в Словенію, потім Австрію й Італію, дивізійники наперед готувались до життя за межами Батьківщини. Хотілося їм вірити, що їхній час прийде, що США та Англія почнуть війну зі Сталіном, але вони помилились. Єдине, в чому їм пощастило, що Англія прийняла до себе з Італії 9 тисяч українців, які потрапили в полон, як члени Першої української Дивізії «Вермахту». Колишній начальник штабу Дивзії «Галичина» майор Гайке, відбувши два роки ув'язнення, як полонений німецький вояк, був незабаром звільнений, бо ніяких військових криміналів за ним не числилось, і до останнього часу працював, як доволі вдатний економіст у Західній Німеччині. Він написав книгу спогадів про свою службу в гітлерівській армії і війну. У центрі спогадів Дивізія «Галичина». Книга вийшла 1974 року, перекладена кількома мовами, в тому числі, дещо скорочена, й українською. В оригіналі її назва «...Вони вибрали свободу».

З цієї книги видно, що дивізія ніколи не брала участи в придушенні Варшавського повстання, як натомість допомагала німцям придушувати РОНА під проводом генерала Мєчислава Камінського. Книга ця є сухуватим фактографічним документом, у якому до речі, гостро критикується німецьке командування дивізії, виразно подані портрети генерала Омеляновича-Павленка (колишнього генерала УГА), сотника Дмитра Паліїва, галицького німця, колишнього полковник УГА Альфреда Бізанца, сотника УГА Осипа Навроцького та інших керівників і старшин дивізії.

Дивізійники відпрацювали в Англії у таборах примусової праці по п'ять років для того, щоби дістати право на поселення в Англії. Частина з них осіла в Англії, решта розсіялась по світу.

Чимало сил і енергії втратили колишні вояки дивізії, аби хоч якось пояснити світові свою позицію, розповісти, чому вони, здебільшого молоді люди, патріоти України, пішли в гітлерівську армію. З великим трудом, але

якось це їм вдалося лише в останнє десятиліття, коли національні проблеми, зокрема й України, на світовій арені знову засвітились кривавими болючими виразками.

Відтак і появилась студія Давида Литлджона про «патріотичних зрадників», і нарешті надходить черга довідатись про те, хто були і за що воювали вояки Дивізії «Галичина» у гітлерівській армії і нашому українському люду, нам, хто абсолютно нічого про це не знав і не знає й досі, окрім загальної лайки.

Метою цього короткого нарису було розповісти загальні дані, запропонувати деякі співставлення й навести історичні факти, аби читач сам міг робити собі висновки.

м. Київ

Без сумніву, ця проблема потребує глибокого дослідження і чесних оцінок. Друкуючи публіцистичний погляд на неї Ю. Покальчука, «Заповіт» сподівається на продовження розмови за участю вчених-істориків і всіх, кого вона болить.

ЗГАДУЙМО ПОРІВНУ ВСІХ ВОЯКІВ, ЩО ПОЛЯГЛИ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

Можна зауважити, що під час відзначень роковин наших Визвольних Змагань у двох світових війнах, у Панахидах і Академіях у честь поляглих героїв за волю України згадується тільки Українських Січових Стрільців, Українську Галицьку Армію, Українську Повстанську Армію, зате промовчується Армію Української Республіки, І Дивізію Української Національної Армії, українців — вояків армії ген. Андерса, та ген. Власова, чи навіть Червоної армії. Адже всі вони сини однієї батьківщини України і всі вони пролили кров за її волю, хоч за різних обставин і на різних фронтах.

З незалежних від них причин, через уклад політичних і мілітарних умов доводилося їм проти їхньої волі й бажання боротися «брат проти брата», наприклад, УСС в складі австрійської армії боролися проти полчищ царської Росії, в лавах яких були численні українці, вояки УПА, в боротьбі проти Червоної армії й проти совєтських партизан, між якими теж було багато українців. Коли виправдувати УСС і УПА, то нелогічно промовчувати Дивізію, мовляв вона боролася в лавах німецьких збройних сил. Адже дивізійники клали свої голови на полі бою не за Третій Райх, а в боротьбі большевицького окупанта з прицілом стати зв'язком Української Армії з модерним вишколом і озброєнням. Тай багато вояків Дивізії після битви під Бродами ввійшли в склад загонів УПА і вишколювали її недосвідчених членів.

Те саме можна сказати про українців — вояків армії Андерса, чи Власова, які кривавилися проти німецьких окупантів, чи проти Росії, хоч на різних фронтах і за різних умов. Ніхто не міг передбачити вислиду обох світових воєн, але вірні сини України жертвували свою кров, каліцтво і життя для од-

ного спільного ідеалу — вільну Україну, хоч прямували до цього ідеалу різними шляхами.

Тому не створюймо самі «білих плям» у новітній нашій історії. Радше подумаймо над зміною дотеперішнього відзначування роковин Визвольних Змагань і поминання великих людей та полеглих вояків. Назначім один день, в якому соборно й гідно відзначимо всіх наших великих людей, героїв і подвижників від найдавніших часів посьогодні, бо всі вони заслуговують на нашу вдячність, згадку й пам'ять.

Пора порвати з територіяльною загумінковістю, партійною самозакоханістю та релігійною нетолерантністю.

Володимир Барагура
Вудгейвен, Н.Й.
Свобода 10 XI 1989

Ларрі МакДоналд,
оттавський кореспондент «Канадської Сцени»

НОВА КАНАДСЬКА ІМІҐРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЛЯ СХІДНЬОЇ ЄВРОПИ

(Канадська Сцена) — Канада впровадила нормальний іміґрайційний процес для громадян СРСР та Східньої Європи.

Канадські посольства в СРСР та Східній Європі тепер набирають нових працівників для іміґраційних служб, щоб справлятися і контролювати справи з'єднання сімей та родинної взаємодопомоги. Ці нові послуги для іміґрації впроваджується в кожній з цих країн якомога швидше.

«Це стало можливим внаслідок історичних змін, що відбуваються в СРСР та Східній Європі. Вперше за понад 50 років впроваджується систему нормального іміґраційного процесу в цьому реґіоні», — сказала міністр Праці й Іміґрації Барбара МакДуґал.

«Ми вітаємо ці зміни, вони дають нам можливість задовольняти бажання сімей, що чекають на з'єднання, та дотримуватися реальностей економічної іміґрації відповідно до вимог канадської політики», — тому додала вона, не буде далі категорії для східноевропейців **Self-Exiled Designated Class.**

«На це немає тепер потреби, і оформлення в такий спосіб переселення східноевропейців до Канади не доцільне», — сказала МакДуґал, — зауваживши, що іміґраційна служба відбула наради східноевропейських громад в Канаді перед тим, як оголосила ці зміни.

Цей перехідний період позначився великим навантаженням на **Self-Exiled Persons Designated Class**, перед тим, як він був зліквідований 31 серпня 1990 р. До категорій «добровільних вигнанців» належить приблизно 45.000 осіб з Радянського Союзу і Східньої Европи, спонсорованих приватно в Канаді від 1984 року, і майже 16.000 — протягом 1989 р.

Мешканці Східньої Европи, які перебувають за межами своєї країни і не бажають чи не можуть повернутися назад, розглядаються, як потенційні іміґранти до Канади на підставі канадської програми людських прав. Однак, на основі угоди про біженців (**Convention Refugee**), вирішиться, чи дані особи належать до цієї категорії.

«Точкування іміґрантів» (Point System)

Мета: «Ґарантувати, що незалежні іміґранти зможуть знайти працю і не працюватимуть поза кордонами Канади; ґарантувати, що вони скоро зможуть пристосуватися до канадського життя.

Кожного апліканта оцінюється на максимум 100 точок. Щоб бути прийнятим до розгляду на іміґрантську візу, аплікант має отримати принаймні 70 точок (або, вживаючи офіційну термінологію «**units of assessment**»). Точки даються в наступний спосіб: освіта — 12, навички праці — 15, досвід праці — 8, можливості знайти працю за своїм фахом — 10, ґарантовані пропозиції праці, надані Канадським центром працевлаштування — 10, демографічний фактор (щорічні дані для визначення потреби в кількості іміґрантів) — 10, вік — 10, знання англійської чи французької мов — 15, персональна придатність (характеристика відділу віз на підставі особистого спілкування, мотиви еміґрування, ініціятивність і т.д.) — 10 точок. Система дуже складна, однак майже кожен четвертий еміґрант цього року отримав довір'я чи працю.

З України

Михайло Брайчевський

ХРЕЩЕННЯ — ВІД АСКОЛЬДА

Утвердження християнства в нашій країні було тривале і складне. Володимирове хрещення 988 року стало початком його, а кінцем — завершення непростого і всебічного розвитку східнослов'янської духовности.

Вперше християнські ідеї поширювалися в Північній Надчорноморщині доволі швидко з оформленням нової релігії та з початком апостольської проповіді. Учні страченого Христа поділили між собою Всесвіт з метою якнайповнішої пропаґанди новонародженого вчення. Наша країна увійшла до діоцезу Первозваного.

Найдавніші свідчення щодо проникнення християнських настанов до Скитії (так стародавні автори називали наш край) містяться в Тертуліана, що жив наприкінці II — на початку III століття. Далі таких посідок подибується частіше, а в IV столітті вони набувають масового характеру (Афанасій Олександрівський, Єпіфаній Констанцький, Іоанн Златоуст, Євсевій Ієронім, Теодорит, Гермій Созомен та інші). За повідомленнями V століття слов'яни безпосередньо згадуються серед народів прилучених до нової віри. Приблизно в той же час археологи спостерігають зміни у сфері погребальних звичаїв (покладення небіжчиків головою на захід — замість традиційної північної орієнтації). Це пояснюється впливом християнської догматики.

Нині факт поширення християнства серед східнослов'янських племен, які залишили пам'ятки черняхівської культури (II — початок VII століття)

можна вважати остаточно доведеним. В одному з поселень тієї культури на території Буковини (нині — Чернівецька область) знайдено формочку для виготовлення натільних хрестиків. Коли мовиться не про саму річ, а про її тиражування, не може бути сумніву щодо місцевого походження. А виготовлення виробів засвідчує наявність попиту, тобто приналежність принаймні частини населення до християнської конфесії.

Поширення християнства було найпомітніше в загальноісторичному процесі за бурхливої епохи великого переселення народів, ознаменованої остаточним крахом, античного світу і утвердженням ладу. В першій половині IV століття нова віра здобула визнання в Римській імперії, яка з ворога і гнобителя християнства перетворилася на її могутній оплот. Падіння ж Риму, під натиском варварської навали не могло піднести авторитет офіційної конфесії, але не здужало перетнути їй переможний шлях.

Внутрішній зміст християнства мав свою соціяльно-економічну природу. Східні слов'яни (як і решта варварів) переживали перехідну стадію від первісно-общинного ладу до класової структури. Особливо швидкими темпами новий соціяльний устрій формувався в другій половині I тисячоліття нової ери. У провідних европейських країнах (зокрема й на Русі) це припало на середину IX століття.

Новий феодальний базис потребував нової перебудови, а надто — ідеологічної. Нею й стало відповідним чином інтерпретоване християнство. Зубожіле язичество вже відпрацювало свій вік. Воно не відповідало вимогам доби й мусило очистити поле перед новою вірою. Отож, запровадження християнства на Русі було не тільки явище цілком закономірне, а водночас не одноразово і багатоступеневою акцією, що перейшла через кілька стадій.

Ще наприкінці VIII — на початку IX століття окремі східнослов'янські володарі приймали християнство та проголошували його офіційною релігією у межах своїх володінь. Маємо, наприклад, цілком достовірне повідомлення про подію того кшталту — хрещення руського («новоградського») зверхника Бравлина в Сурожі, що в Криму (нині — Судак) десь на зламі двох століть. Про це докладно розповідає Житіє Стефана Сурозького. Подібні льокальні акти, напевно, й готували ґрунт для тотальної християнізації Русі. Проблема, можна сказати, плавала в повітрі.

За традицією вважають, що офіційне запровадження нової віри в нашій країні було здійснене 988 року з волі великого князя київського Володимира Святославича, прозваного у зв'язку з тим Святим. Насправді ж це було друге хрещення Русі — перше відбулося влітку 860 року, за врядування в Києві хагана Аскольда.

Дослідників давно дивує цілковита відсутність відомостей про релігійний акт 988 року в іноземних джерелах. Свого часу Федір Фортинський провів спеціяльне дослідження на цю тему, відшукуючи такі згадки. Наслідки його праці були приголомшливі: жодна з европейських хронік ані словом не згадує про ту вікопомону подію, що мала такий величезний вплив на розвиток не тільки самої Русі, а й цілої Ойкумени.

Особливо це незвично виглядає в православних країнах — Візантії, Болгарії, на Закавказзі тощо.

Так само нічого нема в східних джерелах — за єдиним винятком Хроніки Ях'ї Олександрівського (сучасник Ярослава Мудрого), яка, очевидно, відбиває тенденційну київську версію, на той час уже цілком складену в зв'язку з підготовкою канонізації Володимира Святославича.

Натомість свідчення про перше, Аскольдове, хрещення Русі в 60-х роках IX століття досить численні й, попри свою лаконічність, дуже виразні. Тут міститься й розгадка «змови мовчання». Християнська Ойкумена вважала Русь своєю країною наприкінці X століття не могло бути й мови, хіба що про відновлення суспільних прероґатив нової віри.

Доба Аскольда залишила блискучий слід у ранній історії Русі. Саме в цей час завершується тривалий процес формування давньоруського феодалізму й Київської держави. Русь могутньою ходою виходить на міжнародний кін. Останній представник династії Києвичів, Аскольд, здобуває титул, хагана, рівний імператорському, що різко підносить авторитет і самої держави, і її зверхника.

Аскольд провадить активну зовнішню політику, головним напрямом якої був південь та південний схід — Візантія, Кавказ, Халіфат, Хозарія тощо. Вершиною його досягнень стали успішні походи на Константинопіль та вигідні для Русі договори, вкладені з греками. Перша із цих виправ відбулася 860 року й увінчалася гучною перемогою: угода, яку мусили підписати візантійці, була для них по суті капітуляцією. Однією з умов мирного договору стало хрещення наші країни.

Головним і найдостовірнішим джерелом, що засвідчило цей акт, була Енцикліка (окружне посланіє) патріярха Фотія, написана ним за кілька років після самої події. Фотій — не просто сучасник Аскольдського хрещення, а й та особа, яка персонально здійснила обряд. Отже, його свідчення має для нас особливе значення.

Фотій писав: «Не тільки болгари навернулися до християнства, а той народ, про якого багато й часто говориться і який перевершує інших брутальністю та звірством, тобто так звані руси. Підкоривши інші народи і через те надто запишавшись, вони здійняли руки на Ромейську імперію. Але тепер вони зреклися еллінської й безбожної віри, якої раніше дотримувалися, на користь чистого християнського вчення, увійшовши до лав відданих нам друзів, хоча незадового перед тим грабували нас і виказували нестримну зухвалість. І в них запалала така жадоба віри і ревність, що вони прийняли, пастиря і з великою ретельністю виконують християнські обряди».

Важливе свідчення й імператора Константина Багрянородного, який сидів на візантійському престолі в 910 — 959 роках, отже, писав ретроспективно, але ґрунтуючись на достовірних джерелах, а, може, подекуди покладаючись і на живу людську пам'ять. Правда, реальний історичний матеріял у нього поєднано з типовою церковною леґендою про чудо, свідком якого стали наші предки і яке нібито спонукало їх до остаточного рішення (кинуте у вогонь Євангеліє лишилося неушкодженим). Оповідка Константина набула великого розповсюдження в грецькій історіографії й мала певний вплив на початкове київське літописання. Подибуються неодноразово згадки про хрещення Русі 860 року й у візантійських хроніках XI століття — у Скилиці, Зонари, Михайла Гліки, у Продовжувача Теофана, Продовжувача Амартола та інших. Дуже цікава й так звана Бандурієва леґенда, в якій сполучено три сюжети, присвячених утвердженню християнства в слов'янських народів — відомості про Аскольдове хрещення 860 року, про місіонерську діяльність Кирила й Методія та про акт 988 року.

Вимагають пильного ока й західноевропейські хроніки, на жаль, порівняно пізні: М. Стрийськовського, Ц. Баронія, М. Кромера тощо. Важливі

свідчення подають і східні джерела — Ібн-Хордабега, ал-Марвазі, ал-Ауфі, ал-Масуді та інші. Вони повідомляють про запровадження християнства на Русі задовго до Володимира, хоча й не називають точної дати.

Та найцікавіші для нас свідчення вітчизняних джерел, які зазнали, на жаль, серйозної деформації. Річ у тому, що первинна літописна версія, викладена ще в середині 60-х років IX століття, в «Літопису Аскольда», в якій докладно розповідається про хрещення 860 року, стала жертвою брутального редакторського втручання в середині XI століття, за Ярослава Мудрого.

Як свідомо, цей зверхник здійснював широку та різнобічну програму ідеологічних заходів, що охоплювали майже всі сфери духовного життя, зокрема в галузі еклезіястики (церковної документалістики). Між іншим, порушувалося питання про канонізацію деяких креатур вітчизняної історії. На перше місце серед кандидатів у святі виставляли Володимира Святославича. В гурку книжників, створеному Ярославом при Софіському соборі: у зв'язку з тим була створена концепція «рівноапостольност» київського князя, проголошеного одноосібним просвітником Русі. Ця концепція докладно викладена в «Слові про закон і благодать», яка належить видатному давньоруському фільсоф XI століття Іларіонові Русинові.

Головною тезою «Володимирової леґенди» було твердження, що до 988 року на Русі безроздільно панувало язичество, а християнами могли бути лише чужинці — нормани та хозари. Тим часом у наявних текстах (і передовсім в «Літописі Аскольда» і творах, що підтримували його традицію) містилося чимало відомостей про християнство на Русі задовго до Володимира. Вони рішуче суперечили обраній версії, а тому їх безжально вилучали і нищили. Правда, книжки — з переадресуванням та передатуванням. Частину з них приписали Олегові Віщому, решту — Володимирові Святославичові.

Але з недогляду редакторів ціла низка повідомлень, які спростовують стверджену схему, лишилася і перейшла до піхнішого літописання. Так, у Никонівському зведенні, яке донесло до нас кілька уривків, відсутніх в інших літописах, збережено окремий розділ «Про князя руського Аскольда», присвячений скороченому викладові оповідання про хрещення Русі в IX столітті. В цьому епіході давньоруську традицію доповнено відомостями із грецьких джерел (Константин Багрянородний та його послідовники).

Хрещення Русі за Аскольда відбито ще в низці творів: у Густинському літописі, в київському Синопсисі, а особливо — у В. М. Татищева, що писав у першій половині XVIII століття й мав численні джерела, з числа яких не всі заціліли. Серед загублених творів був знаменитий Іоакимівський літопис, що породив стільки суперечок у новітній історіографії. В цьому зведенні теж містилися відомості про Аскольдове хрещення. Спираючись на них, автор-упорядник стверджував факт канонанізації першого просвітника Русі, називаючи його першим вітчизняним мучеником, «а що в Святці не внесений, то від забуття історії».

Таким чином, хрещення Русі 860 року не підлягає сумніву. Як же трактують його в новітній історіографії? Сам по собі акт 860 року ніколи не заперечували (ним просто нехтували), а інтерпретація пропонувала дві концепції, які сьогодні виглядають надто сумнівно.

Відповідно до першої концепції 860 року хрестилася не Наддніпрянська (слов'янська), а Надазовська Русь, майбутня Тмуторокань. Але ця гіпотеза виявилася неспроможною, і вона справедливо заперечена в літературі. Без

сумніву, йдеться про хрещення тієї Русі, яка влітку 860 року здійснила похід на Константинопіль, тобто держави Аскольда із центром у Києві. Друга концепція полягає в тому, що цей релігійний акт стосувався не всієї Русі, а її суспільної верхівки — самого хагана та його найближчого оточення. Основна ж частина населення, мовляв, лишилася язичниками і до нової віри ставилася байдуже, або й неґативно. Отже, мова лише про персональне навернення певної групи осіб із соціяльної еліти, але не про утвердження християнства в ролі державної релігії Київської держави.

Ця, друга, версія давала можливість зберегти основу «Володимирової леґенди», не заперечуючи водночас, численних свідчень про акт 860 року. Але й вона виявилася принципово хибною. Усі джерела одностайно підкреслюють, що 860 року була навернена (звичайно, формально) вся країна, що Русь відмовилася від «еллінської» (тобто язичеської віри) й прийняла віру Христову.

Такий висновок випливає насамперед з Енцикліки Фотія, де сказано про весь народ in corpore, а не тільки про суспільну верхівку. Так само про тотальне навернення Русі пише й Константин Багрянородний та інші візантійські автори. Те саме — і в мусульманських хроніках тощо. Та інакше не могло й бути.

Рішення вищого володаря мало силу закону. Якщо він сам прийняв християнство як істину, то не міг не подбати про душі своїх підданців. Інша річ, що далеко не всі вони реально стали християнами. Але ж відомо, що й релігійна реформа Володимира не прилучила поспіль Русі до нової віри. Багато її громадян і після 988 року сповідували поганство — почасти таємно, а іноді й відкрито. Певні елементи язичества місцями дожили до початку XX віку — звісно, у деформованому вигляді.

Отож, Аскольд, не міг передбачити перевороту 882 року, внаслідок якого влада в країні перейшла до поганина Олега. Становище хагана здавалося міцним і непохитним. Боятися активного опору офіційній християнізації не було жодних підстав.

Перше запровадження християнства на Русі потребувало церковної організації, покликаної забезпечити втілення акту в життя. У літературі довкола цього сюжету виникла палка дискусія, Чимало дослідників заперечували наявність руської єпархії в середині IX століття, а в часи Володимира ніяких відомостей про це взагалі немає, що надто дивно й мало правдоподібно.

Цей неґативізм рішуче треба відкинути. Утвердження православ'я в ролі офіційної релігії на Русі, завдання християнської проповіді та пропаґанди у щойно наверненій країні, нарешті адміністративні й організаційні потреби передбачили виникнення структури, здатної здійснювати постійне, щоденне виконання відповідних функцій.

Русі потрібні були кадри священнослужителів (пресвітерів), які не тільки б практично здійснювали обряди нового культу, а й піклувалися за поширення його серед населення найвіддаленіших куточків неосяжної країни, долаючи (не без труднощів, а часто й смеретельно ризикуючи) рештки язичеської традиції. Ця складна й багатогранна діяльність також вимагала надійної організаційної основи. Нею стала новозаснована Руська єпархія.

Про неї згадують практично всі джерела. Вони повідомляють про висвячення на Русь архієрея у ранзі архиєпископа (більшість візантійських авторів) або митрополита (давньоруські документи). В цій розбіжності термінів

немає суперечностей. Митрополит — це і є архієпископ, тільки із функцією адміністративного управління. Нам відоме й ім'я першого руського ієрарха — Михайла Сирина. Його рукопокладено на Русь у третій рік після хрещення (тобто 863 літа) Разом із ним до Києва прибуло шість єпископів, які й утворили середню ланку створюваної ієрархії.

Нижній ярус складали пресвітери-священики, що користувалися правом літургії. Їхні кадри поперших теж вербували з імперії, де було чимало підготовлених осіб слов'янського (насамперед — болгарського) походження, які добре володіли слов'янською мовою й могли вільно спілкуватися з широким загалом руської пастви. Водночас Михайло Сирин разом з Аскольдом подбав про підготовку на Русі власних церковних кадрів. У Києві було засноване училище, куди брали дітей забезпечених кіл народу — в «навчання книжне».

Новостворена церковна організація потребувала юридичного забезпечення. У зв'язку з цим було видано Церковний статут Аскольда, через сто з гаком років покладений в основу аналогічного Статуту Володимира. Цей документ складався з однієї постанови: він запроваджував на Русі візантійське церковне право (Номоканом або Корчма).

Створена за часів Аскольда Руська єпархія не припинила свого існування внаслідок перевороту 882 року, який позбавив християнство ролі державної релігії. Вона діяла далі впродовж усього проміжку, що відділяє той переворот від Володимирового хрещення (882-988). Про це незаперечно свідчать списки катедр, підлеглих Константинопольській патріярхії наприкінці IX та в X столітті. Перший із цих реєстрів укладено під час правління імператора Льва Філософа (886-912); другий — за врядування Константина Багрянородного (913-959). Тоді в Києві та на Русі лютувала язичеська реакція.

Тепер нам зрозуміла відсутність жодних даних про заснування руської ієрархії після акту 988 року. Все так просто: на Русі в той час уже існувала єпархія, що виникла за Аскольда. Можна думати, що Руська архієпископія чи митрополія мала резиденцію не в Києві, а в Переяславі. Свідченням цього слід вважати заголовок полемічного твору митрополита Леонта (наступника Михайла Сирина) «Про опрісноки». Там автора названо «митрополитом всієї Руси переяславським». Дослідники вважають, що архієпископська резиденція була перенесена до Києва за митрополита Феопемпта, тобто в часи Ярослава Мудрого.

Перше запровадження християнства на Русі мало глибокі й далекосяжні наслідки. Зокрема, в галузі культури й духовного життя. Мабуть, найважливішим серед них було виникнення давньоруської писемности в її вищій, книжній формі.

Вважають, що слов'янське писемне слово з'явилося на світ у 60-ті роки IX століття завдяки подвижницької діяльности братів солунських — Кирила й Методія, авторів нововинайденої слов'янської абетки. В ще раніший час слов'янської писемности не було й не могло бути. Вона прийшла на Русь лише після Володимирового хрещення, тобто в кінці X століття з Болгарії.

Однак і цей занадто традиційний погляд виявився невірним. Адже нема сумніву, що Русь і до 988 року мала розвинену писемність, щонайменше — у документальній формі. Неспростоване свідчення того — перші договори Русі з греками, які писані двома мовами (грецькою та давньоруською), причому обидва варіянти вважали автентичними. Але того мало: в тексті згаданих угод згадуються слов'янські писані документи (грамоти, заповіти тощо.)

Усталена зі шкільної лави думка про відсутність слов'янської писемности до Кирила й Методія теж не відповідає дійсності. До нас дійшов трактат автора X століття Чорноризця Храбра, який подає дуже цікаву періодизацію того процесу. Відповідно до неї, слов'янська писемність у своєму розвитку мала три етапи. Протягом першого наші предки для передачі інформації в просторі й часі користувалися «чертами й різами»», тобто умовними позначками, які належали до слов'янської ієрографіки. Другий етап характеризується застовуванням літер грецького та латинського алфавіту — «без устроєнія», тобто без пристосування тих графічних систем до фонетичних особливостей слов'янських мов. Третій етап уже пов'язаний із укладенням Кирилом і Методієм у 862 році спеціяльної слов'янської абетки.

Новітні дослідження (зокрема археологічні) підтвердили справедливість такої періодизації. Отже, на середину IX століття слов'яни цілком підготувалися до започаткування рідної писемности, зокрема, книжности. Русь у цьому розумінні не була винятком.

Новітні дослідження (зокрема археологічні) підтвердили справделивість такої періодизації. Отже, на середину IX століття слов'яни цілком підготувалися до започаткування рідної писемности, зокрема, книжности. Русь у цьому розумінні не була винятокм.

Надзвичайно важливе для нас повідомлення із Житія Кирила (написаного відразу після смерти великого просвітника, як вважають, його братом, та сподвижником Мефодієм) про «Євангеліє і Псалтир, руськими письменами писані», які Кирило побачив у Херсонесі Таврійському взимку 961-962 років на шляху до Хозарії. Тобто Русь негайно після хрещення почала створювати власну церковну літературу, розпочавши її з перекладу найпоширеніших і найважливіших у церковному вжитку, біблійних книг.

Водночас зароджувалася і світська книжність, найвидатнішим твором якої був «Літопис Аскольда», відомий нам із уривків, використаних у текстах пізніших зведень. Слід особливо наголосити, що київські книжники середини IX століття запровадили «Руську еру» — особливе літочислення, що вело відлік рокам від 860 літа — од прилучення Русі до християнської благодати. Це засвідчує надзвичайно високий рівень історичної думки. Русь прагнула усвідомити своє притаманне місце в загальній системі тогочасної цивілізації та в процесії світової історії.

882 року в Києві стався державний переворот. Аскольда було вбито, а на його престол сів ладозький князь-авантурник Олег, що діяв іменем малолітнього Ігоря Рюриковича. Навряд чи він здужав би здійснити той переворот власними силами: Київська Русь була набагато сильніша за Славію — північне об'єднання із центром у Падозі, де вже з 870 року панувала норманська династія Рюрика. Ще В. М. Татищев писав, що Олег мав підтримку в Києві — з боку антихристиянського угрупування, а причиною вбивства Аскольда вважав його приналежність до нової віри.

Хоч як би там було, але захоплення київського престолу поганином, що спирався на антихристиянські сили, визначило головний напрямок політики, здійснюваної узурпатором. На Русі спалахнула язичеська реакція. Боротьба тривала із змінним успіхом: три спалахи антихристиянського терору (за Олега, за Святослава й на початку врядування Володимира) чергувалися з толерантним правлінням Ігоря, прохристиянською діяльністю Ольги та Ярополка, 988 року це змагання завершилося перемогою православ'я та його остаточним утвердженням у ролі державної релігії на Русі.

Микола Холодний, поет
член Руху.

ХТО ЗАХИСТИТЬ КРИМСЬКИХ УКРАЇНЦІВ?

Начетверо розкопана,
Розрита могила.
Т. Шевченко

Наприкінці 60-их років кандидат філологічних наук, співробітник інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР Василь Скрипка приймав вступні екзамени на українському відділені філологічного факультету Сімферопольського університету. Він вжахнувся незнанням кримськими випускниками української мови і написав про це в доповідній записці до республіканського міністерства освіти, після чого був звільнений з праці.

Відомо, що окупацію Польщі Гітлер мотивував захистом німецькомовного населення. Щораз заповзятіше лунають розпачливі заклики до захисту «русскоязичного населення» в республіках Прибалтики, Молдови, а останнім часом — віруючих Російської православної церкви на Західній Україні.

А хто захистить національні права українців у Москві, де їх 2 мільйони, на Зеленому клині і, нарешті, в себе у Кримській області-історичній території Київської держави, загарбаній у 13 ст. татаро-монголами (матрос буксирного катера «Кримчанин» Остап Кіндрачук доводить, що кримські татари до пришельців Чінгіз-хана не мають ніякого відношення — ж. «Україна», 1990, № 32, с. 15), а 1783 р. — російськими колонізаторами? За завданням одеського професора Бруна Степан Раданський досліджував перейменовану татарами та росіянами тономіку Судацько (давноруський Сурож) — ґенуезької округи. Про це довідуємося з його листа до В. Ковальова за травень-червень 1870 р. (С. Руданський. Твори в 3-х томах, т. 3, с. 368-370.К., Наукова думка, 1973). Під час археологічних розкопок на півострові Руданського цікавили слов'янські елементи знахідок. Так, виноградство і землеробську культуру вцілому, як вважають, татарські кочівники, освши, запозичили в Криму у наших предків-українців, що на півдні ведуть родовід від скіфів-орачів. 1954 року відомий радянський історик Мавродін у книжці «Русское мореплавание на южных морях» писав про слов'янські археологічні пам'ятки Криму. У 3-томному виданні АН УРСР і АН СРСР того ж року «Воссоединение Украины с Россией» містяться документи про масове використання у Кримському ханстві українських полонених (60 тис.) як робочої сили. При наближенні козаків татари накривали українських рабів дошками у великих ямах, аби не розбіглися.

Потьомкін намагався заселити кримські степи російськими кріпаками (Зуя, Петровка), але ті почали тікати. Тоді дозволили переселення із Полтавської, Чернігівської, Житомирської, Київської, Харківської та інших губерній. Західна частина Криму Тарханкут — це кримська Сагара. Тут по півроку не буває дощу. Мешканці сучасної Оленівки-нащадки вихідців із села Василівки нинішньої Запорізької области. Аналогічне походження у мешканців селища Чорноморського та ін.

Біля сучасного Севастополя було давньоруське місто Корсунь, а в билинах так званого «Київського циклу» широко оспівується виноград. У дослідженні «Святий Кирило у Корсуні» Іван Франко говорить про те, що одному з болгарських творців варіянту слов'янської абетки «кирилиці» Кирилу в Корсуні до рук потрапило Євангеліє, писане тодішньою українською мовою. За період русифікаторської царської та так званої «ленінської національної політики» корінне населення тут подекуди майже або повністю зрусифікувалося, українські риси зберегло лише у землеробстві. А ще ж порівняно недавно тут функціонувало стільки українських шкіл, українських аматорських гуртків!

Після повалення російської монархії Крим увійшов до УРСР. Згодом Сталін припинив гру в українську державність і включив півострів до Росії. 1954 р. з нагоди 300-річчя так званого «возз'єднання України з Росією» Крим було «повернуто» Україні. Щоб розпоряджалася ним Москва, а утримувала Україна. Тому-то так і вболівали московські академіки за закриття Кримської, а не Чорнобильської або Хмельницької АЕС. Нема коштів на переселення людей із Народичів, натомість є — на будівництво швидкісної залізниці Москва-Сімферополь. Проляже вона по українських чорноземах. А тим часом над багатьма шляхами по республіці попиляли дерева і повикорчовували сади для розширення посівних площ.

За офіційними даними, українці в Кримській області становлять 700 тис. — третину громадян півострова. З перевертнями та соціяльно незахищеними, що записалися в росіяни, — близько мільйона. Які ж права у цього «украинского меньшинства»?

Написи, куди не глянь, російські. Преса в області — російська. Для камуфляжу від 1953 р. дублюється українською мовою мізерна частина тиражу створеної 1920 р. газети «Красный Крым», перейменованої 1952 р. на «Кримскую правду». Чиї інтереси захищає вона, легко переконатися з номера за 7.01.80 р.: «Не ближе ли Крым по своей истории и стратегическому положению к такой территории России как Краснодарський край?» Закономірно було б спитати; чи не ближче Кубань до Києва, ніж до Арбату? Оросила Україна півострів дніпровою водою — тепер можна приєднувати й до РРФСР...

Політичну лінію «Крымского комсомольца» характеризує опублікована крупним пляном 31.03.90 р. стаття «Я еще не потерял наде-

жды на возрождение России», де з пієтетом цитуються лист и «преданного Родине и ее народу» академіка Обручова про «присоединение Крыма к России», вірнопіддані академікові петиції до «главнокомандующего вооруженными силами юга России барона Врангеля», «министру Народного Просвещения при русском Правительстве генерала Деникина» і далі у тому ж дусі.

Тріо двом попереднім друкованим органам складає так звана «курортная газета» «Советський Крым». У номері від 17.07.90 р. статтею «В Ялте — время московское» ця хизується саботажем кримськими сепаратистами постанови Верховної Ради УРСР про перехід на місцевий час.

Відводячи громадську думку ваід нерозв'язних соціяльних проблем, деструктивні великодержавницькі елементи форсують питання так званої «кримської автономії», щоб поділити торт до повного повернення татар. Вготовують ще один Карабах провокуванням татарського населення до захоплення земель у степовій частині півострова. Щоб узяти потім татар під «захист» разом з... Кримом.

Гаряче вболіваючи на словах за національну рівноправність, Сімферополь звів українські телепередачі до 2 годин на добу і весь ефір заповнив російськими передачами. Не пасе задніх у цьому відношенні Кримське радіомовлення. 15 хвилин українською мовою щочетверга після 18-ої години, на сон грядучий. У випадку приєднання области до Росії не стане й цього. Твердження обкомівця В. Бурмистрова («Каким быть статусу Крыма». — «Крымская правда», 24.07.90), буцімто після «смены статуса появится возможность лучше защищать права наций», сприймається як звичайнісінька демагогія.

Говорить батько двох дітей, ялтинський будівельник Георгій Околько:

— На 700 тисяч українців — жодної української церкви, школи, кляси, садка, групи.

— Повна свобода вибору, — іронізує мати кількох дітей Петрунеля Остапівна Стегній.

Товариство української мови в Ялті — цій донедавна «перлині Криму», а нині «бочці з-під нафтопродуктів» — упродовж двох років не може (чи не хоче) зареєструватися. Отже, юридично воно не існує. Тому міські органи народної освіти відмовили представникам цього символічного товариства в даних про кількість вакантних місць вчителів української мови після прийняття Верховною Радою УРСР «Закону про мови в Українській РСР».

— Поки ми, мов ведмідь лапою, втішатимемося паперовим законом, — каже масандрівський бульдозерист Валентин Соболь, — мовна «рівність» у Криму залишатиметься тією, що й за Степана Руданського, і інші зросійщені діти навіть неспроможні будуть прочитати його твори мовою оригіналу.

Для топоніміки области типові назви Пушкіно, Чєхово, Мінчурінскоє...

Те ж і з назвами вулиць: «Московское кольцо (Сімферополь), Московская (Ялта), тощо.

— Аналогічна тенденція, — додає лікар Віктор Костелецький із Місхору, — з назвами санаторіїв: «Заря России» (виселок Оползнєвой біля Сімеїзу), «Москва» (Сімеїз), «Россия» (Ялта) і таке інше.

Або таке. На набережній Ялти вивіска — «Русский чай». Заходиш, а той чай — грузинський або азербайджанський.

1965 року до журналу АН УРСР «Народна творчість та етнографія» завітав переслідуваний тоді татарський вчений Рафік Музаферов і подав матеріял про фальсифікацію та осучаснення на імперський лад кримсько-татарського фольклору і топоніміки в опублікованій у той час книзі «Легенды Крыма». Стаття Музаферова так і не побачила світу, бо в редакції тоді заводив аркачевські порядки Олексій Дей, при якому із журналу та інституту мистецтвознавства було звільнено за інакодумство перспективних працівників Сергія Чорнописьмого, Леопольда Ященка, Михайла Гуця, Тамару Гірник, Лідію Орел та інших.

Нині на Чорноморському побережжі продається книга «Крым. Поэтическої атлас. Справочник туриста-краєведа. Симферополь, издательство «Таврия» 1989» У цьому «краєзнавчому» довіднику домінують імена Бродського, Друніпої, Мандельштама... Про українських поетів, а тим більше, татарських годі й думати!

У Севастополі чудово розреклямовано доблесті флоти Російської імперії. І ні слова — про місце Запорізької Січі в історії Чорноморської флоти. При штурмі Стамбулу запорожці перші у світі застосували підводні човни і ракети. В експозиції не висвітлено потоплення Чорноморської флоти за радіограмою Леніна, щоб флота не дісталася суверенній Українській Народній Республіці. Замовчується діяльність у Севастополі в роки революції українського військового комітету та Української Ради, підняття на флоті українського прапора. В умовах дефіцитів Севастопіль уперто наполягає на збереженні за собою статусу закритого міста. Для української мови, тільки не для харчопродуктів, які, мов у бездонну бочку, ешелонами пливуть із Центральної України.

В ідеальному стані в області зберігається архітектура, пов'язана з іменами душителів «инородцев»: палац царя Миколи II у Лівадії, палац графа Воронцева в Алушті (Суворов творчив о «временном нахождении русских в Крыму»), тощо. Будиночки в Балаклаві тя Ялті, в яких мешкала співачка «досвітніх вогнів», знаходяться в занедбаному стані. У Балаклаві — провалився дах, по кімнатах гуляють вітри, відсутня меморіяльна дошка.

На людних місцях у Ялті височать помпезні пам'ятники Горькому, Чехову та іншим московським діячам у трафаретному виконанні

творців соціялістичного реалізму. Пам'ятничок Лесі Українці притулився в глухенькій вуличці Боткінская. Каменюкою розбито на стовпі прожектор, що освітлював пам'ятник. Майже поруч з меморіяльною дошкою на будиночку Руданського прибита велетенська вивіска: «Пивной бар «Крабы». Може б, хто й підійшов до тієї меморіяльної дошки, так десятою дорогою мусить обминати п'яниць. У свою чергу, місцева відеоіндустрія, витрушуючи кишені приїжджого люду, на кожному розі пропаґує порнографію і культ насильства. Питанню відеоцинізму в Ялті, Феодосії, Севастополії та Керчі була присвячена окрема постанова Кримського обкому КПСС («Крымская правда» від 20.03.90 р.). Однак постанова ця спрямована проти наслідків, а не проти причин.

3.04.90 р. «Кримская правда» патетично повідомляла: «Вчера в Ялте открылся традициооный чеховский праздник». Лише не Лесі Українки, Степана Руданського, Михайла Коцюбинського!

В Ялті на фешенбельному готелі для іноземців «Россия» праворуч від дверей — чавунна охоронна дошка з літерами «УССР» і гербом суверенної республіки. Ліворуч від входу — мармурова дошка з прізвищами дореволюційних і радянських діячів російської культури, що зупинялися в цьому будинкові. На жаль, не зустрінете ви на готелях міста подібного ентузіязму у вшануванні перебування в Ялті діячів української культури: братів Тобілевичів, Заньковецької, Грінченка, Костомарова, Олени Пчілки, Агатангела Кримського, Щоглiна, Васильківського, Труша, Тичини, Остапа Вишні, Довженка...

Будинок ялтинського риболовецького колгоспу «Пролетарский луч». Із його вікон б'ють, якщо вже оперувати клясовою термінологією, зовсім не пролетарські, а буржуазні «лучи» розміщеного тут відеосалону. На будинку — меморіяльна дошка: «В доме, стоявшем на месте этого здання, жил в 1872 р. выдающийся русский художник-пейзажист Федор Александрович Васильев». І ні пари з вуст, про те, що на цьому ж обійсті стояла лікарня, в якій від 1861 по 1868 рік працював український поет-демократ Степан Руданський.

За якихось кілька кроків, по вулиці Свердлова височіє будинок міської станиці переливання крови. Колись тут містилася земська лікарня. Від 1868 по 1869 у ній теж працював Руданський. Меморіяльної дошки нема.

Поруч з будинком земської лікарні поет віддав частину власної садиби під міський фонтан. Он у сквері і досі збереглися резервуари з джерельною водою. Тут би вдячним ялтинцям, про що вони клопотали місцеву владу, спорудити бюст поету-лікарю, кавалеру ордена святого Станіслава. Але міські мужі побудували в цьому мальовничому куточку — поряд зі станцією переливання крови! — громадський туалет.

За кілька сот метрів від нього відкрито платну кооперативну вбиральню на місці знесеного будиночка Суворова перед морським портом!

На місці знаменитої вілли «Іфігенія» виросла будівля середньої школи № 6. На віллі від 1 січня по травень 1898 року мешкала і творила геніяльна українська письменниця-революціонерка Леся Українка. Зокрема, тут написана її безсмертна «Іфігенія в Тавриді». Меморіяльної дошки теж нема. Чим узагалі займаються і платні функціонери із ялитанської організації Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури?

Відсутність диспетчерських оголошень українською мовою на залізничних вокзалах і автостанціях области показує демонстративну зневагу і до української мови, і до її народу та суверенної Української держави. Тому солодкі слова кримських політичних благодійників про блискавичне створення правової «держави Таврида» є нічим іншим як дешевим пропаґандистським трюком. Все зводиться до того, щоб «автономно» здирати з людини три шкури. На набережній Ялти сьогодні відкрито з книжкових лотків ведеться спекуляція. За книжку ціною 3 карбованці деруть 15 і більше. Автономії перш за все забаглося тіньовій економіці.

У застійну епоху російський великодержавний шовінізм — а саме про його рецидиви пише в 1-му номері «Народної газети» Іван Дзюба — поширив у Криму монологію навіть на кладовища. На Старо-Масандрівському цвинтарі, неподалік від дачі Сталіна, поховано кілька поколінь мешканців цього ялтинського мікрорайону. Брежневсько-сусловські маніпулятори передали мертві душі у відання Міністерства культури УРСР. При вході ліворуч — мармурова дошка. На ній золотими літерами викарбувано: «УССР. Министерство культуры. Поликуровский мемориал». У преамбулі від брами праворуч міністерство посилається на «развушение бывшего массандровського кладибища в период временной фашиссткой оккупации». Складається враження, що ворожі бомби якимсь дивом влучили лише в могили мерців українського походження. Тому що далі на стіні встановлено дошки виключно з прізвищами похованих на цвинтарі діячів «єдіной і нєдалімой»: «певец, артист Большого театра, учитель Ф. Н. Шаляпина….», «Русский химик, профессор **Харьковського и Киевского** университетов». і навіть таке: Автор песи «Смело, товарищи в ногу»…

Найменшої згадки на стіні цього сумнівного «мемориала» міністерства культури України про похованого тут українського культурного діяча, поета-пісняра, перекладача, фольклориста, першого земського і повітового лікаря Ялти, фундатора кліматології Південного берега Криму, випускника, якщо на те вже пішло, Петербурзької медико-хірургічної академії Степана Руданського.

Ані слова — про похованого неподалік від могили Руданського професора Харківського і Київського університетів, українського по-

ета-романтика, фольклориста, видавця Амвросія Метлинського (1814-1870).

Будучи одночасно портовим карантичним лікарем, мировим суддею Сімферопольсько-Ялтинської округи, членом земельної комісії і проґресивної громадсько-політичної організації «Клуб Південного берега», Руданський захищав права трудящих, вступив у нерівний бій з російськими земельними магнатами і власниками постоялих дворів та рибних складів під час епідемії холери (рятуючи людей, захворів на неї сам). Внаслідок чого держиморди повели проти письменника брудну наклепницьку кампанію, вижили його з праці в лікарні, загнали в могилу, а всі його заслуги в розвитку медицини в Криму приписали призначеному на його місце вірнопідданому росіянинові Дмитрієву. Поруч з готелем «Россия» — міська поліклініка. Перед нею погруддя: «В. Дмитриев, врач-климатолог, обжественный деятель, сыгравший большую роль в развитии курорта». Попрацювавши земським лікарем 5 років, Дмітрієв з метою самонаживи зайнявся приватною практикою, побудував собі двоповерхові будинки та дачі в Ялті (по нинішній вулиці Дмітрієва), біля гори Ай-Петрі, в Гурзуфі, Ісарах — здавав їх в оренду і мав на тому неабиякий зиск. «Новоприбулий лікар зазіхав на посаду Руданського», видався до інсинуації (В. Горасименко. Степан Руданський. Життя і творчість. К., Наукова думка, 1985, с.29).

За логікою, міністерство культури УРСР мало б передати згаданий меморіял в дар братньому народові, як мінімум-міністерству культури РРФСР.

Зразком фарисейського ставлення до української культури можуть служити листи на «общєпонятном язикє» від керівництва шкіл на ім'я директора Ялтинського педучилища з проханням прислати народну капелу бандуристів імені Степана Руданського (керівник Олексій Нирко) «для участия в празднике «В семье вольной, новой», посвященном дню рождения Т. Г. Шевченко». Подібне «замилування» Кобзарем нагадує нам «розквіт» української культури в «семье вольной, новой» на Соловках, де Курбас українськими виставами розчулював тюремне начальство.

У бібліотеці цього педучилища Міністерства освіти України висять портрети Горького, Радіщева, Твардовсього... І жодного — українського!

Не зворушила кам'яного бюрократичного серця опублікована ще 1986 року в місцевій пресі пропозиція палкого борця за повернення татар до Криму, моряка Остапа Кіндрачука про надання імені Руданського одному з кораблів. Зате морський лайнер «Михаїл Суслов», що швартується в Ялті, переймовано на «Петр-Первый». на флогштоці майорить червоний прапор...

Багато цінного матеріялу про діяльність Руданського в Криму зібрав гірничий інженер Олександер Нестерович Януш.

— Та, мабуть, — махає рукою, — не доживу, до відкриття у Ялті поетового музею.

Факти явного українофобства в області непоодинокі. У нотній бібліотеці уже згадуваного зрусифікованого Ялтинського педучилища зусиллями ентузястів створено музей кобзарства Криму і Кубані. Тут експонуються рідкісні видання пісень на слова Руданського, публікації місцевих краєзнавців про патріотичну діяльність поета в Ялті. Увагу відвідувачів привертає унікальне видання поетових творів: Стефан Руданський, видавництво «Просвіта», Ужгород, 1921. У музеї зібрані матеріяли про закордонні турне капели бандуристів, що носить поетове ім'я. Експонуються тут неповторні кобзи прославлених кобзарів Криму та Кубані: Володимира Шаленого-Шуєра, якого морально підтримувала Леся Українка, Сапсая, Німченка і навіть Корнієвського з партизантської Корюківки, ще на Чернігівщині. А ось ще одна кобза, датована 1914. Теж з Чернігівщини, виготувана якимсь Боровиком. Експонується кобза незабутнього Євгена Адамцевича з Ромнів, що похований у с. Колмівка під Бахчисараєм, інструменти-шедеври органічно доповнюються зразками автентичного українського національного одягу півдня республіки, знімками українських співочих гуртків у Криму кінця 19-поч. 20 ст., збірниками обрядової поезії, що давно стали бібліографічною рідкістю. Скажімо, «23 малоруских трехголосных песен». Составил Г. М. Концевич. Репертуар Кубанського войскового хора. 1911, 1912, вып. 5-6. У 5-му випуску зустрічаємо переслідувану в часи сталінщини пісню «А вже літ більш двісті». У 6-му випуску-колядки «Нова рада стала», «Ой радуйся, земле» та інші. З хвилюванням розгортаєш «Збірничок українських пісень з нотами. Упорядкував Олександер Хведорович. Одеса, 1903».

Мов кістку в горлі, сприйняла скарби української національної культури колишня завбібліотекою Бірюкова. В ражі супроти громадського завідувача музею, працівниці бібліотеки Лідії Дем'янівни Бучинської розлючена дама здерла з дверей табличку на «хохляцький мовє», а експонати оголосила «хламьем». Старання пенісонерки Бірюкової були «помічені», і її призначено на посаду викладача!

У лікарняному звіті за 1863 рік Ст. Руданський зазначав: «Публичных домов и тайных женщин, промышляющих распуством, в продолжение этого года в Ялте не было замечено» (С. Руданський, Сочинения. Симферополь, Крымиздат, 1963, с. 237). Сьогодні написати таке у автора «Співомовк» не піднялася б рука. Антигромадська поведінка деяких скороспечених кримчанок стала за норму.

Нещодавно в «Литературной России» якийсь Бобров висловив здивування з приводу того, що в статті «Республіки чи штати» на сторінках вільнюської газети «Вечірні новини» автор назвав Естонію та Туркменію державами.... Редакція «Литературной России» і спорудження швидкісної залізниці Москва Сімферополь у час, коли наро-

дові нема чого їсти, вказує на те, що метрополія продовжує дивитися на Кримську область як на московський пляж. Якщо Крим стане остаточно відірваним від України, слід сподіватися, національної проблеми отих 700 тисяч українців розв'яжуться наступного ж дня. На жаль, для райдужних перспектив немає підстав. У цьому нас переконала вимога кримських депутатів на сесії Верховної Ради УРСР синхронного російського перекладу виступів українською мовою.

Ще до проведення кримськими екстремістами за спиною Української РСР антиконституційного регіонального «референдуму» про перекроювання кордонів «началась подготовительная работа по изменению государственного статуса Крыма» (газета «Коммерсант», 1990, № 26). І керує цією «роботою» «оргкомитет под председательсвтом главы облсовета Николая Гагрова. По мнению оргкомитета, это необходимо из-за продолжающегося расхищения центральными водомствами природных ресурсов Крыма», — пускають «рятівники» сльозу і тут-таки пропонують наступну «комерцію»: «Крым как автономная республіка или область в составе... «России », тобто у віданні тих же грабіжників. Заметушилися шукачі лекого хліба, що ордами ринули до Криму з Тульської, Белгородської та інших областей Росії в 40-х-50-х роках і довели Крим до ручки. Адміністрація в 1954 році так і залишилася та, що й була.

— Московські ділки і їхні кримські маріонетки, — констатує ялтенць Л. Волошин, — спровокували татар покидати в Узбекистані квартири та власні будинки, щоб їхніми руками загребти в Криму жар. Вони відчули, що суверенітет України автоматично поставить під загрозу існування на Чорноморському побережжі вотчин союзних відомств. Через усю Ялту за високою металевою огорожею простяглися фешенебельні санаторні корпуси Ленінградського військового округу, які давно належало б передати хворим чорнобильським дітям. Приєднання Криму до РРФСР не дасть татарам раю. Росія не в спромозі прогодувати Москву. Отже, на татар і інших рядових кримчан чекатиме роль батраків у кримських степах. А політичні маклери залишаться на колишніх постах та дачах.

P.S. Цей матеріял вручено народному депутатові УРСР Л. Г. Яковишину, який пообіцяв передати його до відповідної комісії Українського парламенту. Л. Яковишин підкреслив, що його «глибоко хвилює подальша доля нашої республіки», і висловив надію, що реальне забезпечення права України на суверенітет покладе початок розв'язанню «проблеми дерусифікації дошкільних закладів та системи освіти». Народний депутат правильно вжив термін «дерусифікації». На переведикий жаль, дехто цей процес на території України отожнює з «українізацією». Термін «українізація» був би логічний для Рязанської області. Але їй, сподіваємось, ще поки що не загрожує.

Ялта-Остер, 1990

ПРОПАМ'ЯТНА МОГИЛА

Пропам'ятна могила, висипана в Трускавці в 1990 році в честь полеглих місцевих воїнів Української Повстанської Армії.

Напис на могилі:

ПОБОРНИКАМ ВОЛІ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ
ГЕРОЯМ УПА ВІД ЖИВИХ

Білавка Богдан
Божик Степан
Божик Йосип
Білас Йосип
Ґресько Володимир
Гандзюк Маркіян
Габіш Роман
Дир (псевдонім)
Данилишин Володимир
Драновський Ярослав
Кісиличник Михайло
Кісиличник Василь
Лиско Зеновій
Мотика Мирон
Матейців Йосип
Метіль Микола
Павлічко Петро
Різняк Роман
Стецик Михайло
Слонський Зеновій

ВІЧНА ВАМ СЛАВА, СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ

Тіла вбитих вояків УПА в 1945 р. більшовики привезли до Трускавця, щоб рідні їх пізнавали. Вбитих більшовики поховали в спільній могилі, тоді ще в невідомому місці.

В.М.

Ярослав Курдидик

ВДЯЧНІСТЬ

О, Творче мій, який я вдячний Тобі за те, що дав мені серце, яке кожним своїм ударом скандує час і віддаль.

Вдячний, що дав мені вуха, які можуть почути ніжний шепіт пелюсток нарцизів і троянд.

Вдячний за руки, які чують холод марумуру, будуючи Тобі святиню.

За очі, що коли піднесу їх увечері до неба — бачу, як Ти тисячами золотих очей дивишся на мене.

За думки, що можуть подивляти Тебе в кожному Твоєму творі.

За душу, яка в німому поклоні хилиться перед Тобою, відчуваючи цей великий тягар щастя.

І коли б я відважився хоч один раз призабути Тебе — покарай мене так, як і мільйони інших людей, що ходять по світі німі, сліпі й ніяк не можуть зрозуміти, що Ти маленьку частиночку своєї досконалости передав кожній людині...

«НА ФЛЯМАНДСЬКИХ ПОЛЯХ» КАНАДСЬКЕ СВЯТО ГЕРОЇВ

Дня 11 листопада кожного року канадський народ віддає пошану воїнам які полягли в обороні демократичних ідеалів та національного інтересу своєї держави. В той день рік-річно появляється у пресі славний на весь світ вірш канадського лікаря Джона МекРея «На флямандських полях».

Джон МекРей народився в Ґвелфі, пров. Онтаріо, в 1972 році. В 1914 році він уже професор патології Вермонтського університету. Під час 1-ої світової війни він служив медичним офіцером у першому канадському континґенії в Европі. Весною 1915 року він брав участь у кожній битві канадського війська. Глибоке враження залишила на нього жорстока битва за Іпрес у Бельгії. У тій битві згинув його приятель лейтенант Алексіс Гелмер з Оттави, і його поховали біля Поперінґ у Бельгії на малому цвинтарику. Із вкопаного в землю санітарного пункту видно було той цвинтарик, з рядами білих хрестів поміж безлічі червоних маків.

Під час одної передишки МекРей, який писав вірші від юнацьких літ, примістившись на даху санітарної машини, вирвав з військового нотатника картку й за 20 хвилин написав вірша, що сьогодні відомий по всьому світі:

In Flanders Fields
In Flanders Fields the poppies grow
Between the crosses, row on row
That mark our place; and in the sky
The larks still bravely singing, fly
Scarce heard amid the guns below.

We are the Dead. Short days ago
We lived, felt dawn, saw sunset glow,
Loved, and were loved, and now we lie
in Flanders fields.

Take up our quarrel with the foe:
To you from failing hands we throw
The torch; be yours to hold it high!
If you break faith with us who die
We shell not sleep, though poppies grow
In Flanders fields.

Журнал *Панч* надрукував цю поезію товстим друком, який вживано тільки на особливі нагоди. Цей вірш відразу передрукували журнали й газети по цілому світі.

Український переклад зробив сьогодні нам невідомий — автор.

На флямандських полях маки цвітуть
І наш гріб значать; а в небесах
Пісню свою виводить птах,
Як в дні боїв, що в даль ідуть.

Ми є мертві. Не загудить
Нам сурми знов в бойову путь,
А ми — боролись у тих днях
На флямандських полях.

Хай ті, що після нас прийдуть,
Той самий, що ми, вогонь несуть.
Якщо забудуть про наш шлях,
Ми не заснем в наших гробах,
Хоч — щорік маки цвістимуть
На флямандських полях.

Подав Р.К.

На Службі Народу

В ПАМ'ЯТЬ СЛ.П. Д-РА ОЛЕКСАНДРА ФАРІОНА

Слово, виголошене на панахиді 1 жовтня 1990 р.

Про д-ра Фаріона можна багато доброго і змістовного сказати. Відійшла від нас людина, яка, помимо своєї професійности і досконалого виконування обов'язків і наскрізь виявленого суспільного і християнського наставлення та природньої мудрости до всіх справ, помимо відомої і надпересічної громадської культури й жертовности, помимо постійних і глибоких зацікавлень національними і політичними справами, не пишалася високими титулами й функціями, рідко коли ім'я якої з'являлося на сторінках «великої преси», яка не конкурувала амбіціями і змаганням за популярність з багатьма нашими загально крайовими величинами. Бо за цим він не побивався і це не було в його стилі. Незалежно від цього, відійшла від нас велика людина на своєму місці, у тих умовах, де його поставило Боже Провидіння — в родині, професії, громаді, у своїй церкві-парафії.

Мені припав сумний обов'язок прощати Покійного д-р Олександра від української католицької громади — Парафії святих Володимира і Ольги, від Парафіяльної ради, її президії, першим головним радним якої він був на протязі майже п'ятнадцьятох років. А тоді, коли не міг виконувати цього посту в парафії, д-р Фаріон завжди був членом президії, членом різних комісій та будівельних комітетів. Останньою важливою функцією Покійного було голівство будівельного комітету Релігійно-культурного осередку св. Володимира й Ольги, пам'ятника Тисячоліття Хрещення нашої Батьківщини.

Отож, прощаємо, в особі покійного доктора Фаріона першого і найвидатнішого серед нас мирянина в нашій парафії, будівничого Собору душ і собору фізичного, завжди першу особу біля нашого о. настоятеля, його найближчого дорадника, нашого ментора, зразок громадського і мирянського провідника, людину, яку з правом можна назвати нашим засновником, інспіратором, нашим духовним батьком.

Коли перед 22-ома роками, 20 жовтня 1968 року, зійшлися майбутні парафіяни святих Володимира й Ольги на перші засновуючі загальні збори, усі спонтанно відчули, що нову релігійну одиницю найкраще поведе д-р Фаріон, який не займав найвищих постів у Комітеті оборони традицій, але який мав найкращі дари повести нову громаду від оборони і протестів, від конфронтації і боротьби до будівництва і творчої праці, яка на протязі двох десятків років дала такі гарні плоди не лише для нашої чікаґівської релігійної громади, але і для цілої нашої Церкви. Свідомо і в почутті національного і християнського обов'язку взяв на себе д-р Фаріон ці навантаження, що напевно обмежували його і родинні, і професійні обов'язки.

Але на цьому провідного і всюди присутнього мирянського діяча парафії свв. Володимира й Ольги зусилля Покійного були постійно успішними. Чому? Я вірю, що було над ним, його працею і всіми нами, хто був із ним, Боже Благословення! Але мав також д-р Фаріон правильну і ясну концепцію, що

і як робити, чим повинна бути церковна одиниця, які наші завдання, їх пріоритети, а найважливіше — вніс у нашу працю сенс реальности, діловости, працьовитости, й велику ділову любов до справи, за яку він і ми всі взялися! Без тих властивостей і його мудрого провідницького хисту ми не могли б того всього осягнути не лише, як одна парафіяльна громада, але і як українська спільнота в нашому місті, а я думаю, що й багато чого ми не були б осягнути в мирянському русі УКЦеркви без чеснот і етосу д-ра Фаріона.

Годі сьогодні на цьому місці подавати індивідуальні заслуги, оцінювати окремі діла, функції і ролю нашого Покійника. Треба б чимало говорити й писати і це мабуть не дало б повного образу і не схопило б ролі і вкладу праці й провідництва в парафії нашого д-ра Фаріона. Сьогодні тільки варта натякнути на його ділові звіти на загальних зборах парафії, на його виступи на сходинах парафіяльної ради, де він був скупий на слова, а де всі чекали на його інтервенцію і підсумки; слід згадати його продумані виступи та промови з нагоди різних громадських і парафіяльних зустрічей і врочистостей, його звернення і привіти до високих наших і церковних достойників, виступи в час зустрічей з православними братами, діловий вклад у різні наради патріярхального руху, його цікаві, змістові статті, хоч журналістом і редактором він не був, щоб повністю відчути глибину і конструктивність його думки, реалізм плянів і оптимістичну настанову до праці і суспільного життя.

З-поміж багатьох думок Покійного, які можна б зацитувати, дозвольте згадати тільки дещо із того, як він оцінював нашу парафіяльну громаду, її місце в Українській Католицькій Церкві, її змагання і досягнення. В кінці першого десятиліття існування парафії свв. Володимира й Ольги д-р Фаріон писав: «Наша старокалендарна громада здала іспит релігійної та громадської зрілости. Не дала себе звести на манівці, не дала себе розбити, не поширилось сектанство, а залишилась вірною Помісній Українській Католицькій Церкві. Реалізуючи на ділі кличі про оборону традицій, обряду, мови і українського календаря, наша старокалендарна громада зорганізувала і розбудувала сильну одиницю нашої рідної Церкви, парафію святих Володимира й Ольги, яка розпочала своє десятиліття.» («Собор душ», 1982, ст.112).

Відходячи від нас, наш Перший Мирянин залишив нам і свої дороговкази, і свої заповіти. Залишитися вірними тому, чим ми були, у що вірили і що залишається нам досьогодні дорогим. На наших очах ці ідеали відроджуються на нашій рідній Україні. Хоч недуга на протязі останніх двох років прибивала й ослаблювала доктора Олександра Фаріона, але він до останніх своїх свідомих днів живо цікавився подіями в Україні, жив ними, радів із всього того, що там відбувається позитивного, і що нас сповняє великими надіями. Не судилося йому дочекати днів, які не за горами, коли Українська Церква і наш нарід стануть вповні незалежними, вільними і господарями у своїй хаті. Але ще за життя відчув, що ми близько нашого рідного Сіону і мабуть останніми своїми поглядами душі він бачив той недалекий час, про прихід якого він так мріяв і для чого віддав труд свого виповненого, справді блаженного і Богу угодного життя.

Прощаємо покійного доктора Олександра Фаріона у його шлях до вічного життя від Парафії святих Володимира й Ольги, від її духовного і мирянського проводу, усіх організацій, Братств, Сестрицтва Покрова Богоматері, якого працю Покійний високо цінив, від патріярхального руху, від близьких друзів, однодумців і співробітників. Його добра пам'ять і приклад життя

залишаться всім нам дорогим і незабутнім спогадам про велику і світлу Людину. Ми свідомі, що її важко заступити, але ми також вдячні Богові, що святої пам'яті д-р Олександер жив з нами, працював серед нас і для нас, а ми жили і працювали з ним.

Нехай пам'ять його буде живою у віках!

Василь Маркусь

У РІЧНИЦЮ СМЕРТИ ІНЖ. Б. ПІДГАЙНОГО

(Скорочене)

1980 року 1-го вересня, як тільки догасало канадське літо на 74-му році життя помер Богдан Підгайний.

Св.п. Підгайний багато років свого життя віддав для підпільно-революційній праці, з юнацьких років починаючи і останніми роками свого життя кінчаючи. Був він завжди у вирі визвольно-революційного процесу, віддаючи всі свої зусилля для своєї батьківщини за її рівне право серед вільних народів.

Св.п. Богдан належав до покоління, що виростало й формувало свій погляд безпосередньо після українських змагань, коли Україну поділили вороги. Перед нашою молоддю того часу були закриті дороги до високих шкіл, до університетів. В цій ситуації треба було, з одного боку виявити сильне бажання жити вільним життям, протиставитись окупантам, а з другого, змагатись за здобуття освіти. Б. Підгайний став членом Української Військової Організації, яка перебрала дальшу боротьбу в інших обставинах після визвольних змагань. Згодом, коли прийшло переформування і виринула потреба створення ідеологічно-націоналістичної організації, завдання якої були ширші за УВО. В наслідок цього створено Організацію Українських Націоналістів і Богдан Підгайний стає її членом, бойовим референтом Крайової екзекутиви ОУН на західніх українських землях. Це були початки. В той час треба виявити чимало особистої ініціятиви і великого вкладу праці, щоб виконати взяті на себе обов'язки.

Після Версальського мирного договору треба було в якійсь формі довести до відома світу, що не може бути миру на сході Европи без вільної України. В тому напрямі проводила акції Українська Військова Організація (УВО), а згодом перебрала і в цьому напрямні діяла організація Українських Націоналістів. В цих акціях головну ролю відіграв, як один з провідних членів, інж. Богдан Підгайний. В цьому аспекті слід розглядати і атентат на польського

міністра Броніслава Пєрацького, в якому брав активну участь Богдан Підгайний. З приводу цього атентату відбувся голосний процес, що знайшов широкий відгук у світовій пресі. На процесі були засуджені, крім Б. Підгайного, Степан Бандера, Микола Лебедь, Дарія Гнатківська, дружина Лебедя, Ярослав Карпинець, Микола Климишин, Іван Малюца, Євген Кочмарський, Катерина Зарицька, Ярослав Рак, Роман Мигаль і Яків Чорній. Засуд був — досмертне ув'язнення.

Щойно Друга світова війна відкрила перед Богданом Підгайним, який після упадку Польщі опинився на волі, нові перспективи. Він включився в організаційну роботу. Коли в час догоряючої гітлерівської Німеччини формувалась І Українська Дивізія Галичина, діючий голова проводу ОУН та головний командир УПА генерал Тарас Чупринка — Роман Шухевич доручив інж. Богданові Підгайному піти до дивізії. Очевидно, це було пов'язано з певним пляном, який мав виконати Б. Підгайний. Завдання було: після військового вишколу частини дивізії мали перейти на сторону УПА. Розвиток воєнних подій і прискорений наступ більшовиків перекреслили все. Основні сили І Української Дивізії були кинені у бій під Бродами. Після Бродів, де Українська Дивізія понесла великі втрати і була розпорошена, не було можливості і не було кому переходити до УПА. Коли Б. Підгайний був з частинами Дивізії в Юґославії, він плянував перейти в Україну. З яких причин цей плян не був здійснений, невідомо. Б. Підгайному прийшлось ділити долю з дивізійниками в полоні в Реміні.

Як тільки Б. Підгайному вдалось вийти з табору полонених, він включився в організаційну працю. До речі, коли він був ще у полоні то Провід ЗЧ ОУН мав з ним контакт. При кінці 1940-их і на початку 1950-их років він очолював референтуру зв'язку з краєм. Його завданням було підбирати відповідних для цього осіб, вишколювати їх і з певними організаційними цілами висилати в Україну. Були різні шляхи, якими посилали кур'єрів в Україну. Були групи, які доходили до призначених місцевостей, але було й інакше. Шкода, що інж. Б. Підгайний не залишив жадних спогадів про свою таку багатогранну і цікаву діяльність в українському визвольному процесі. Незалежно від цього дещо про його працю пишеться в совєтській літературі. В російській книжці, що видана під назвою «Герой незримого фронта», збірник, Ужгород, видавництво «Карпати», 1978 р., поміщено оповідання «Жди мене на світанку», автором якої є Віталій Виноґрадський. Тут, власне, йде мова про Богдана Підгайного, який при допомозі англійців вишколював групу розвідчиків, які були перекинені літаком в Карпатські ліси. Очевидно, оповідання скомпоноване на розповідях зловлених кур'єрів Володимира Федоренка, Пімсти й інших. Тут є опис самого вишколу, і як їх зхопили більшовики. Спершу вони летіли з Лондона на острів Мальту, а з Мальти вже безпосередньо в Карпати. Перед їх відлетом вони одержали інструкції від Степана Бандери і Богдана Підгайного, який був з кур'єрами перед самим відлетом в Україну, себо на Мальті. Очевидно, в оповіданні є багато півправд, але є також факти, які допомагають відтворити правдиві образи.

Група кур'єрів, в якій був В. Федоренко, Пімста й інші, ще добре не приземлилась, як на них вже чекали большевики, але цього в оповіданні не написано. В той час багато людей ломало собі голову, хто був зрадником. Англійці, як звичайно, підозрівали наших людей, але сьогодні вже ребус розв'язаний. Точно, коли, де і в який час будуть скинені парашутисти постійно інформував більшевиків відомий англійський контррозвідчик Філбі. Кур'єри,

які йшли іншим шляхом, не мали цих пригод, бо про це не знав Філбі. Цю функцію Богдан Підгайний виконував до половини п'ятдесятих років.

У 1954 році, на доручення з України, Богдан Підгайний розійшовся з Бандерою і став по стороні Організації Українських Націоналістів за кордоном, яку в той час очолював проф. д-р Лев Ребет.

У 1956 році Б. Підгайний виїжджає з Німеччини до Канади, де почав працювати по своїй професії як інженер. Як виявилось, він був не поганим професіоналістом, а під кінець свого життя навіть став співвласником інженерської фірми в Торонто.

Б. Підгайний до кінця був провідним членом ОУН за кордоном і цікавився не тільки політичним, але також громадським і культурним життям. В останні роки він був активним в Братстві I Української Дивізії.

Хай цей скромний спогад буде виявом пошани вдячности до нього.

Микола Галів
«Свобода»

Фейлетон

Ро-Ко

ДЕ ЗАКОПАНА КІСТКА?

У природі, хочете цього чи не хочете, існує певна закономірність. Взяти б хоч, для прикладу, сьогоднішні революційні події в Україні. Прийшли вони в такий час, що на поселеннях — чи радше в діяспорі, як тепер наше місце замешкання називають в рідному краю, — українські наймужніші діяспорники, — якщо не патріоти, то бодай патріотичні вболівальники, — якраз на пенсії. Вони вже можуть свій час повністю присвячувати на вагомі справи допомоги краєві і політичній загальній справі, очевидно, якщо не виїжджають на теплу «українську калабаню» під час зими чи не відлітають, як птахи, в теплі краї.

Стараюся і я присвячувати тій справі свій час. Цікаві речі довідуюся, хоч не знаю, що з ними робити, як на них реаґувати й як найліпше нашому народові допомагати. Хіба так, щоб сам народ собі допомагав, як каже англосаксонська приповідка — але як? Яворівський сказав, що в нас нема свого уряду, і в тому вся біда — от що! Однак він не збирався позичати від діяспори якийсь екзильний уряд.

На цьому не кінець, це радше початок без кінця. Довідався я на одній доповіді професора культурознавства з Києва, який, дослівно, з'їв свої зуби на цій галузі, бо вже має 80 років, що причиною того, що наш народ не здобув собі державности, було і є його високорозвинене народне мистецтво. Мистець — це душа народу. Мистець страшенний ідеаліст.

Як так, то українець дивиться на світ якщо не через рожеві, то бодай зелені окуляри. В нього все являється в ідеальних кольорах. Тому він все сприймає ідеалістично, навіть не дуже ідеальних своїх сусідів. В нього всі люди гарні, — докінчував я сам собі виводи з цієї теорії, і чомусь ввиділися мені бузьки на даху, які в мій час приносили не тільки дітей, але й щастя до хати, — може тому що рід цього ідеального птаха так само загрожений, як наш.

Цікава теорія, — гадав я собі, їдучи додому. — Якби знаття, що в кума пиття, то й діти взяв би. Ось наплива у голову підтвердження цієї теорії навіть з нашої діяспорної практики. Поїхав один хор з концертом на Україну. Хористи, як хористи, не раз слухав їх пісні на святі державности чи на Панахиді — гарно співають, а ось повернувся кожний з них уже як національний герой, і це завдяки нашому народному мистцеві.

Я не заздрісний, але якби знав, був би — співав. Може і жінка дивилася б через більш ідеальні окуляри на мою особу, і діти більше шанували б мою громадську участь. А так не вмів збити собі національного капіталу, як наш народ державности. Це підтверджує ще раз теорію професора з Києва.

Але, з другого боку: чому я, не мистець, не маляр і не співучий в жодному хорі за все своє життя, не здобув собі, так би сказати, своєї «державности». На цьому місці треба деякого уточнення: чому я не став сам собі суверенним державником-мільйонером? Мені нічого не перешкоджало, згідно з теорією професора з Києва, таким стати, і жінка не мала б нічого проти, і діти напевно тішилися б, що мають тата мільйонера-державника, і на поміч суверенітету України дав би зайвого цента. А так не сталося. Чому? Виглядає, що то десь глибше кістка зарита.

Мій приятель, той від політики, має відповідь на всі наші проблеми. Коли вибалакається і накритикується, і вже майже всі арґументи вичерпає, ще один йому залишається, і він його виймає, як чародій зайця з капелюха: «Та то жиди винні».

Легко йому казати: Хто винене? — Невістка! В тому мусить щось більше бути, як мистецтво й жиди, але хто то скаже й розшолопає? Може наші колишні дисиденти, а теперішні депутати? Треба далі шукати й ходити на доповіді щоб дошукуватися до причини вини і кари.

Добре, що в природі панує певна закономірність, і я вже на пенсії, то нема куди розганятися, а то дійсно, коли був би настав такий наш час раніше, то хто знає, чи я не забув би, хто я був би, і навіть записався б до хору.

Репортажі

Д-р В. Соханівський

З ЦИКЛЮ З «БУРЛАКАМИ» ПО УКРАЇНІ

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА В КИЄВІ 24 ЛИПНЯ 1990 р.

Ми знали, що щось знаменне має статися сьогодні, бо «офіційно» запросили хор «Бурлака» прибути під Софійський Собор по полудні. Ми з приятелем подорожі вже рано пішли побачити людей, походити по славному Хрещатикові, відвідати РУХ, книгарні і купити сувеніри для рідних, дітей і внуків та остаточно побачити чим і як живе Київ. На оглядинах було багато різних туристичних груп, включно з групами старшин Червоної армії. На площі з'являлося більше і більше людей. Багато в українських народних строях, дуже багато у вишиваних сорочках та деякі у стрілецьких одностроях. Було багато людей з різних частин України, особливо з Галичини. З'явився також середнього віку бандурист, якого обступили люди. Він співав при акомпаняменті бандури різні зворушливі і актуальні пісні-балляди про долю нашого народу, трагічність ситуації, Чорнобиль, затрату мови тощо. Куди не глянеш по площі, всюди видно синьо-жовті прапори. Нарешті на знак організаторів всі рушили з-під тіней дерев нижче на Софійську площу під собор св. Софії. Натовп був великий. Мене втиснули у самий центр і я щасливо опинився напроти владики УАПЦ Святителя прапору. Він пізнав мене з однієї зустрічі перед тим. Ми тільки порухом руки привіталися. А величезний прапор, який люди несли плоско, неначе плащаницю, був великий, без щоглі. Люди тримали його високо понад головами з усіх боків. Багато хотіло його цілувати чи бодай доторкнутися. Я бачив двоїх людей Т. Волошина і О. Заверуху з Торонта, які з радісними у сльозах очима підтримували його спереду. Після деяких внутрішних «переговорів» і чекання, Владика-Святитель, Володимир, з двома своїми отцями Ю. Бойком і М. Андрущенком, та Київським представником Української Греко-Католицької Церкви о. Володимиром, монахом-студитом і о. С. Рушем та о. П. Іваховим з Канади почали довгу відправу-посвячення. Співав щойно утворений хор УАПЦ, ще дуже молодий, співав щиро, але нерівно. У сусідстві стояли хористи «Бурлака» у козацьких одностроях, готові їм допомогти, але київський хор співав, як міг, сам. Після урочистого посвячення, організатори цього свята офіційно по голоснику попросили хор «Бурлака» відспівати український національний гимн. Народ підхопив спів з вигуками «Слава, слава!» Співаючи різні пісні, всі рушили походом до будинку Міської ради, де й мали цей прапор підняти. Після деякого чекання, вияснювань, вигуків і скандування: «Волю Україні! Геть КПСС! Геть Кравчук!» виголошено розумні промови М. Гориня, пані Л. Скорик, Ірини Калинець, С. Головатого, І. Заяця та інших.

Між натовпом ходили різні поголоски, чи це справді проголосували більшістю голосів у раді міста про право на синьо-жовтий прапор? Хтось доки-

нув, що немає шнурка його піднести. А передімною хтось підніс антисемітський рукою написаний плякат з підписом якогось Попова. Люди закричали: «Провокатор, провокатор, геть провокаторів!» І тут знайшлися чиїсь владні руки, схопили той плякат і стерли його на сміття. Нарешті, як і було сказано організаторами, о сьомій годині прапор піднесено високо на щоглу, під звуки національного гімну, вигуків «Слава Україні!» Радощам не було кінця. Серед маси людей були й військові старшини. Міліція була також тут і там, по дахах, на бальконах з радіотелефонами. Напевно було багато цивільної й секретної поліції, але їх не можна було пізнати. Легенький вітерець на Хрещатику повівав прапором, який піднесено вдруге після січневих роковин 1918-го року. Літній дощик неначе посвятив прапор і присутніх небесним благословенням.

На другий день раненько ми знову пішли на Хрещатик, щоб переконатися чи якийсь «злий дух» припадково не зняв нашого прапора. Біля нього було багато людей...

Недавно стрінула мене людина, яка щойно повернулася з Києва. Прапор далі повіває. Біля нього повно квітів. З другого боку Міської ради повіває ще синьо-червоний прапор, але там квітів не було.

НА МОГИЛІ ШЕВЧЕНКА

... вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кровю
Волю окропіте.
Т. Шевченко

Треба заздалегіть підкреслити, що поїзда до Канева на могилу Шевченка була найбільш емоційною і урочистою подією діяспорного відвідувача України. Всі були мовчазні, глибоко замислені, ніби за чимось тужили. Особливість і дух Шевченка з його символізмом дуже глибоко вріс у нашу духовість. Автобус завіз нас майже під сам верх гірки, де є його могила. «Ми були готові не тільки йти до його могили, ми були готові лізти туди на колінах», — так говрили між собою супутники цієї подорожі.

Могила підмурована і йдеться до неї по сходах вгору. На горі площадка, а там з землі висипана могила, і на вершку її відлита стояча постать Шевченка, який дивиться вниз, неначе приглядається кожному у вічі, як рідний і добрий батько та дякує за відвідини, за пам'ять, і запрошує ще прийти, відпочати душею. Ті, що пам'ятають слова заповіту Шевченка, оглядаються кругом, бажаючи побачити широкий і могутній Дніпро, його кручі, рев, — розчаровуються. З могили ви можете бачити Дніпро, широкий і могутній! Але він не реве, не шумить, не крутяться його кручі. Він пливе спокійно, він широкий і могутній, замріяний, неначе сонний, тому незбагнутий, неначе степовий сфінкс. По ньому плавають більші й менші кораблі і кораблики, бистрі «ракетні човни» та романтичні вітрильники. Біля Канева, де була колись круча, є тепер гребля канівської електричної станції. Нам показали в од-

ному місці на Дніпрі, де його «загатили», поставили греблю, — наш Дніпро-Славутич могутньо і спокійно вилився широко-широко у «ДНІПРОВЕ МОРЕ», заливаючі багаті і родючі колись доли і поля, ліси і сади... Можливо, що зрозуміла людська голова бажала доброю і роботящою рукою української людини змінити природу, географію, землю, тепер популярно називану екологією. Чи зарозуміла людина і її мисль та злослива, Богом не благословенна, система, яку вона завела, принесе людям щастя, радість, вдоволення з добробуту?... Можна сумніватися. Нам радісних облич з таких змін природи не доводилося бачити. Я чув прокльони і нарікання, і навіть страх перед будучиною екологічних змін.

Біля могили Шевченка є гарний, але зовсім зрусифікований «зленінізований» пролстаризований шевченківський музей. А Леніна тепер увесь світ усуває в тінь, якщо не на смітник історії. Деякі темпераментніші країни кол. совєтського бльоку навіть перетоплюють статуї Леніна у «матерію», з якої він вийшов.

Поміж пам'ятником і музеєм є не дуже високий хрест, як мені пригадується з літератури, колись стояв на могилі Шевченка, а біля нього царські жандарми.

Тут ми помолилися, а отці і хор «Бурлака» відслужили Панахиду. Хор співав тужливо. Людей назбиралося багато. Тут і там хтось утирав сльозинку. Тут і там стояв сумний міліціянт чи військовик. Після Панахиди хор заспівав величаво й зворушливо «Заповіт», «Реве та стогне Дніпр широкий». Коротке, ядерне слово від «Бурлаків» виголосив М. Бей. Хором диригував композитор Зенко Лавришин з Торонта. Виступ закінчено «Ще не вмерла Україна». Міліціянт, що стояв близько могили відійшов глибше у тінь дерев, щоб непомітно стерти з лиця сльозинку.

Ми верталися до Києва ні сумні, ні веселі. Всі були задумані, мовчазні. Проблема сучасного стану України не сходила з ума. Вона, Україна, живе, відроджується приспішеним темпом. Вона могутнішає, розумнішає, збагачується сучасним знанням, досвідом і прагне досвіду Заходу в усіх ділянках життя державної нації. Ми мусимо служити їй поміччю. Україна починає розквітати ентузіязмом до праці, до конкретних змін, які ведуть до справжньої, а не тільки уявної суверенности. Тому заклик Тараса Шевченка: ... в Україну ідіть, діти!... знаходить справжній і глибокий сенс.

КОНЦЕРТ У КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКІЙ ЛАВРІ 22 ЛИПНЯ 1990 р.

Хоч ми вже відвідували цю Лавру перед тим та подивляли її майже тисячолітню давнину, красу, архітектуру і мистецтво, — на цей концерт ми йшли з якоюсь набожністю, трепетом серця, святковістю. Відчували це також співаки хору «Бурлака». Енциклопедія Українознавства інформує, що це був колись славний чоловічий манастир, заснований преп. Антонієм в половині 11 віку, навколо печери, яку викопав собі священик, майбутній київський митрополит Іларіон. Першим ігуменем був преп. Варлаам, по ньому преп. Теодосій, що завів суворий студитський устав манастиря. Цей манастир

став скоро найбільшим релігійним і культурним осередком Київської Руси, а також будівництва, архітектури, малярства і взагалі мистецтва, літератури, переписування книг, бібліотеки та друкування. Це ж звідсіль вийшли «Поученє» преп. Теодосія, Несторові «Чтеніє» про Бориса і Гліба та «Житіє Теодосія Печерського», «Повість временних літ», «Патерик Печерський» та інші. Плюндрували і нищили Печерську Лавру половці, татари й московські полчища Андрія Боголюбського. Це ж тут архимадрит Петро Могила відкрив школу на взірець Заходу і відтак переіменував її на Києво-Могилянську Колеґію. 1720 р. російський уряд заборонив друкувати книжки та завів цензуру. Це і страшна русифікація надальше нищили українську духовність Лаври. Число ченців сягало до 1200. Великої шкоди наробила совєтська влада. Великий вклад дало Лаврі Козацтво, особливо за гетьмана Мазепи. Колись не дуже охоче вчився про ті речі з українознавства тут вони ожили, їх можна доторкнутися, відчути їхні сліди. Печери тут більші від тих катакомбних печер, які я бачив у Римі. Тут справді, йдучи помаленьки зі свічкою, яку кожний купує при вході, відчувається якийсь особливий дух давнини, рідної, але близької, та , болючої сучасности. Ох, якби то... Як дуже ефективним і вдоволячим був би вплив на спрагнену українську людину і її почування, якби то все було вияснене в істинно правдивому дусі нашої справжньої давнини, а не підкручене, перекручене, пофальшоване чужою духовністю злобних боголюбських половців і татар сучасности. Тому то ми не здивувались, коли то перед входом до цієї Святині-Лаври, яка тепер є «МУЗЕЄМ», ми застали крикливих жінок під проводом якоїсь людини, що була в рясі духівника. Вони, нібито в позі молитовній, замашисто хрестилися і одночасно прозивали входячих до Лаври вульґарними проклонами, називаючи їх «дияволами», очевидно, на «обще понятному язике». Вони вимахували також протестними плякатами проти концерту у Лаврі.

Сівши з боку в Лаврі, відчувалося особливе душевне вдоволення, легкість, приємність і навіть щастя. Це, можливо, те, що глибоко релігійні люди називають релігійним душевним спокоєм, миром у душі, помимо зухвалих проклонів чужомовнихъ «демонстрантів». Я справді мав сумнів, чи мали вони поняття і зрозуміння християнської любови до ближнього, пошани до гостей, голошення і поширювання Слова — науки Христа. Мені, може помилково, виглядало, що вони, крім звичайної людської злоби, не намагалися допустити до справжнього вияву духовности автохтонного народу в цій древній святині України, вияви нашої правди на рідній землі.

А концерт? Він був особливо успішний, знаменитий, незабутній! Добірна культурна публіка зайняла всі місця і ще стояла довкруги залі. Акустика була надзвичайна. Маєстатично прозвучав «Блажен Муж» і «Госпаоди силою Твоєю». Глибоке, зворушливе, і молитовно-вдумливе сольо Степана Кривенького — «Царю Небесний». Ніжно-ліричне сольо Олега Хміля — «Владико неба і землі», чутливим акомпаньяментом Мії Бах повністю зачарували слухачів. Оплескам не було кінця. Навіть злосливі демонстранти затихли. Їхні серця мусіли стрепенутися, бо й духівник почав говорити українською мовою. Сусід біля мене висловився, що «це неначе за престолом геніяльний Майстер виграває живими органами архангелів», так гарно звучав «Бурлака».

Концерт закінчився цікаво і несподівано. Після висловів високих оцінок хорові київськими мистцями, проримитування вірша-поезії в честь 100-ліття

українців в Канаді та вислову особливої подяки «Бурлакам» Дмитром Гнятюком, хор закінчив концерт бравурною і бадьорою піснею «Засяло сонце золоте». Коли захоплені і схвильовані людські почуття доходили до кульмінаційної точки, хористи несподівано рушили неначе бистрим струмом між людей, які самі також підхопили мелодію, виливаючись спокійно на площу Лаври.

Повертаючись до готелю, мені раз у раз поверталась басова мелодія широкого і глибокого, як Дніпро, голосу С. Кривенького «Царю Небесний, Утішителю Душе істини… прийди і вселися в ни, і очисти ни от всякія скверни, і спаси, Блаже, душі наша».

«ЗА ВІЛЬНУ УКРАЇНУ»

«За вільну Україну» — це новий щоденник Львова. Називається він «За вільну Україну» у противагу до партійної газети, що вже довгі роки виходить у Львові, «Вільної України»…

Тяжкі мала «породи» газета «За вільну Україну» в лікарні гласности при обслуговуванні партійних акушерок з Києва й Москви, де навіть треба державної справки на пеленки. В Україні все ще далі державне — посади державні, всі підприємства державні, очевидно, не враховуючи кооператив і чорного ринку.

Енерґійний, самовпевнений, спостережливий редактор «За самостійну Україну», Василь Базів, якого обличчя прикрашує коротко стрижена борода, що зливається з вусами, мусив їхати за дозволом на «хрестини» своєї дитини до самого Кремля. Врешті дозвіл отримав, коли «добрі куми» — друкарі комуністичної друкарні Львова загрозили страйком, і сказали, що не випустять ні одного з партійних видань, які начислюють 45 мільйони накладу, якщо не появиться щоденник «За вільну Україну».

В Києві дали папірець на папір на 4-сторінкову, сто-тисячного накладу газету, що виходитиме 5 разів в тижні. Папірець є, а паперу нема. Тож треба було висилати особливого «післанця» до фабрики паперу аж на північ від Ленінграду, бо в Україні паперу не виробляють. Йому врешті вдалося дістати папір. З журналістами було півбіди, бо їх в країні рад, як грибів по дощі. Але вони, як і гриби, люблять «вологий» стан, — каву й до кави. А звільнити раз найменого працівника не можна — соціялізм не визнає безробіття, хоч лінивство — не гріх, а до капіталізму, навіть соціялістичного, в Україні ще далеко.

Газета стала сівачем демократчиних та національних ідей у мирній революції, яка не осамітнена, бо проходить в контексті загальної европейської революції, згідно із зразком культурної поведінки. Успіх запевнений, бо рушійною силою революції є молоде покоління. У цій революції національна свідомість росте швидше від поширення української мови, бо мова обмежує, а революція — не знає обмежень. І часто-густо зустрінете прапороносця, який говорить по-російському, а несе блакитно-жовтий прапор.

Европейську демократичність спостерігається всюди в Галичині. Навіть на політично найгостріших мітинґах не доходить до «фізичного стику». А ось у Львові скликало свій мітинґ Товариство ім. Сахарова, до якого належать росіяни й інші національності, що визнають демократчині принципи, які про-

повідував великий борець за права людини покійний Андрій Сахаров. Та ось із школи висипалися і прилучилися до мітинґу кадети, які, очевидно, за старий «лад і порядок». Почалася дискусія, яка швидко перетворилася у вигуки, а за тим — у бійку. Аж впорядники в поблизькому приміщенні Руху, почувши крики, вибігли й стали «миролюбною силою», як канадці на Середньому сході, поміж войовничими супротивниками.

Вихід газети зустрів народ як національне свято, а передплата на весь тираж тріснула за день. В газеті друкуються статті про українську історію — Мазепу, Петлюру, Бандеру, Мельника. Викриває газета злочини КҐБ. Вперше надрукувала спомини аґента КҐБ, за що редакція мала багато неприємностей. Пише газета про мордобиття та нестерпні національні відносини в Червоній Армії, бере під захист втікачів з армії, пояснюючи, чому хлопці змушені «дезертирувати» від знущань, а часом і смерти. Тому всі вимагають, щоб рекрути відбували свою службу в Україні. Пише про скривджену Українську греко-католицьку церкву, про знищену Українську автокефальну православну церкву, закликаючи до мирного християнського співжиття, — ви всі брати, а одного проти одного нацьковують партокарти, щоб суспільство розколоти.

Подає поради й інформації відносно приватної власности й ефективного господарювання. Бо легко розігнати партію, а що потім? Люди виховані в соціялізмі, де все ніби і твоє і не твоє. Як працювати — то не твоє, а як красти — то ніби ти не крадеш, бо це твоє. Про систему, в якій діють принципи вільного ринку, ніхто не має зеленого поняття.

Партокарти створюють дуже тяжкі обставини для існування дійсно незалежного щоденника «За вільну Україну». Вони свої видання субсидіюють, піднесли ціни на папір уп'ятеро, на друк учетверо, пошту з 7 відсотків на 50. На поштових урядах намовляють до передплати партійних газет. Хто передплачує «За вільну Україну» в східніх областях, того навіть виганяють з роботи. Базів підписує газету до друку сьогодні, але не знає, чи завтра вона вийде, бо можуть замкнути друкарню.

Щоб витримати конкуренцію, передплата за «Вільну Україну» так само низька, як на інші подібні газети. На 1991 рік вже передплатило «За вільну Україну» 400 тисяч, але дефіцит обраховується на 600 тисяч карбованців. Тому проголошено збірку на пресфонд, і вже надійшло 200 тисяч.

Техніка й умовини, в яких працює редакція, дуже примітивні. Коли одного разу хтось з-за кордону подарував редакції диктофон, то всі оглядали його й тішилися ним, мов діти новою іграшкою, бо такого чуда ще в житті не бачили — в 1990 році, — розповідав Базів.

З великим трудом газета отримала право передплати на весь світ, бо обласні газети були обмежені до области — ніби газета залежить від місця, а не якости, і поза границями области її вже не вільно читати. Тепер приймається передплату навіть в Канаді й США (теж для жителів в Україні) в долярах, які підуть на закуп техніки.

— Шлях до державности й демократичних свобід не легкий, але неминучий, — закінчив свій виступ 14 листопада 1990 р. в Торонті головний редактор «За вільну Україну».

Р. Колісник

ВІДЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТИ СОТ. БОГДАНА ПІДГАЙНОГО

Пам'ять про визначну людину — великого українського патріота, активного революціонера, який пройшов різні етапи боротьби за українську державність, включно з засудженням на кару смерти, шанованого старшину Української дивізії, яким був сот. Богдан Підгайний — не забувається. Тому на відзначення його пам'яти в десятиріччя смерти, яке влаштувала Крайова управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Торонті, прибули його близькі товариші з Торонта, а з Детройту — Любомир Татух і Монтералю — Богдан Маців та його дружина.

Як признання за працю у військовій ланці д-р Мирослав Малецький, голова Головної управи Б-ва, вручив посмертно Золотий хрест за особливі заслуги, який прийняла дружина сот Підгайного Анна. Присутні були дочка і зять — Лариса і Матей Пришляки з донькою і сином та дві його сестри — пані Марія Максимець, покійний чоловік якої був членом Української дивізії, з сином Богданом, головою Провінційної ради Конґресу Українців Канади, і невісткою, та пані Стефанія Пеленська, сестра покійного.

Програмою проводив успішно Лев Бабій. Доповідь про життя сот. Підгайного прочитав д-р Остап Сокольський, зупиняючися в основному на передвоєнній революційній діяльности сот. Підгайного. Любомир Татух в теплих словах з почуттям гумору накреслив сильветку сот. Підгайного, який завжди мав погідний настрій, був товариський, елеґантно одягнений і, найважливіше, людяний у поглядах і своїх ділах.

Богдан Маців, який в організаційній сітці був підлеглим сот. Підгайному й тісно з ним співпрацював, висвітлив прозірки з життя сотника, а згодом півгодинний монтаж про Українську дивізію.

Від родини подякував й свій спомин з дитячих років розповів Богдан Максимець.

о. Володимир Шараневич, капелян Б-ва, проказав молитви.

Р. Колісник

СТРІЧА З УКРАЇНСЬКИМ КОСМОНАВТОМ ГЕН. МАЙОРОМ ПАВЛОМ ПОПОВИЧОМ

Довідавшися, що в Торонті перебуває відомий у цілому світі космонавт, українець, ген. майор Павло Попович, управа Ради Українських Комбатантських Організацій постаралася зорганізувати з ним стрічу. Не було легко шановному гостеві найти вільний час, бо його розхоплювали українські організації, але таки вдалося. У вівторок 18 вересня 1990 відбулася зустріч у Суспільній Службі Українців Канади. На зустріч зібралися з управ РУКО: д-р Ф. Мартинюк, голова, д-р М. Малецький, бувший голова, В. Роєнко, скарбник і В. Молодецький, секретар, як також кількох членів Головної і Крайової і станичної управ Братства колишніх вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії. Пізніше долучилися Василь Верига, генеральний секретар СКВУ і Лев Бабай, голова Крайової Управи Братства.

Попович виявився приємною і вирозумілою людиною. Він розповів про свій полет у орбіті довкола Землі, під час якого захоплений неймовірним видом спонтанно заспівав «...чогож я не сокіл, чомуж не літаю». Це перше в історії людства в космічному просторі залунала українська пісня. Дальше наш гість розповів про життя українців у Москві, про організацію «Славутич», якої він є головою, про пляни відкрити у Москві український театр, школу і видавати газету українською мовою. Потім наступили питання, на які ген. Попович відповідав щиро, навіть коли питання могло бути політично-контроверсійним. Всі мали враження, що ген. Попович є щирим українцем, хоч у своїх поглядах і плянах може дещо обережним. Але ж чи це щось злого.

На закінчення приємної зустрічі голова РУКД, д-р Ф. Мартинюк, подарував нашому гостеві-космонавтові «Історію Українського Війська» видану Тиктором, яка сьогодні належить до так званих «білих круків», а побратим В. Роєнко в імені Союзу бувших Українських Вояків, якого він є головою, подарував йому «Пам'ятну книгу», видану з нагоди п'ятдесятиліття СбУВ.

Розійшлись ми вдоволені й з надією в серці, що може у недалекому майбутньом стрінемося ще раз, але тим разом уже у вільному Києві.

Володимир Молодецький

Сидять з ліва. М. Бігус, А. Коморовський, др. М. Малецький, ген. П. Попович, др. М. Мартинюк, В. Роєнко.
Стоять з ліва: І. Падик, Б. Кальба, Трач, С. Климків, П. Демянюк. В. Молодецький, К. Когутяк, др. В. Верига, Л. Бабій.

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ «БРОДИ-ЛЕВ»

складає щиру подяку Високоповажаній Пані Христі Кульчицькій та Високоповажаному Докторові Олександрові Лужницькому за щедрий дар в сумі по ам. дол. 250.00 (разом ам. дол. 500.00) — який вони зложили на охорону воєнних могил в пам'ять їх батька

сл.п. д-ра ГРИГОРА ЛУЖНИЦЬКОГО

дійсного члена НТШ, доцента Ґрацького університету, професора Пенсильванського університету, історика Української Церкви, літературознавця, театрознавця, мистецтвознавця, поета, письменника, драматурга, редактора й журналіста.

Вельмишанованій родині, св.п. д-ра Г. Лужницького складаємо наші глибокі співчуття.

Управа Братства «Броди-Лев»

З життя в поселенні

ВОЯЦЬКЕ СВЯТО

Церковця — Вояцька Святиня — символ і заклик

У свято Преображення, 19-го серпня цього року — як і щороку, у церковці-пам'ятнику, заходами Об'єднання б. Вояків Українців в Америці й Команди Буковинського Куреня, Богослуженнями і Панахидою згадано воїнів, що віддали життя своє у боротьбі за волю Батьківщини.

Громадсько-церковні урочистості розпочато напередодні відслуженням Вечірні полученої з Освяченням Хлібів, на яку прибули мешканці Кергонксону. У неділю Архиєрейську Богослужбу попередила зустріч прибулого у супроводі протопресвітера Василя Дякова і диякона Михайла Лева, єпископа Антонія, почесного капеляна Буковинського Куріня. Перед церковцею їх привітав хлібом-сіллю будівничий і ктитор Святині, полковник Петро Войновський, командир Буковинського Куреня, а у дверях святині коротким словом зустрів їх о. митрат Володимир Базилевський, — духовний опікун церковці. Єпископові сослужили оо. Базилевський і Дяків, а услогував юнак Андрій Базилевський, гучнозвучним збірним хором диригував диякон-композитор Михайло Лев.

При кінці св. Літургії до зібраних звернувся Вл. Антоній, нав'язавши свято Преображення з преображенням українського народу на Батьківщині та закликавши шанувати пам'ять борців за Батьківщину. Після освячення овочів, перед хрестом, що височить біля церковці, відправлено Панахиду за героїв. Про обов'язок молитовно згадувати поляглих промовив о. Базилевський, який і подякував присутнім за прибуття, за їхні спільні молитви, за засвічені свічки та за зворушливу увагу, якою вони сприймали відправу св. Літургії, передавану назовні виразним мікрофоном.

Полк. Войновський подякував всечесному духовенству, співакам та присутнім, вказав на три прапори, що маяли над лавою вояків-ветеранів, а саме: прапор УССУ-сів з 1918-го року, Об'єднання Вояків Українців в Америці та Буковинського Куреня.

На запрошення господаря-полковника, учасники урочистості перейшли до його дому, біля якого їм запропоновано щедру перекуску.

Користаючи ще з вільних днів, зібрані мали час висловити свої гадки та відповідати на найрізніші питання й поради. Перші промовляли бл. Антоній й протопресвітер В. Дяків, згадавши про заслуги полк. П. Войновського, що запалив у своїй чудовій садибі негаснуючий смолоскип у славу поляглих у вигляді власноручно здвигненої церковці — пам'ятника.

Цю тему розвинув, згадуючи поляглих у боротьбі друзів, д-р Мирослав Роговський — член управи ОБВУА, секретар Об'єднання Буковинців в Америці. Наступні промовці, згадуючи про події в Україні, вказували на місію Вояцької Святині — Церковці Пам'ятника, — промовляли: Осип Труш, голова ОБВУА; о. диякон Михайло Лев; проф. І. Коровицький; зв'язковий ОУН поручник УПА інж. Богдан Мак, котрих покликав до слова полк. П. Войновський та представив членкиню ОБВУА, учасницю визвольних змагань, поручника УНР Евфрозинію Дітель; поручника Дивізії «Галичина» інж. Любомира Калинича; провідника ОУН на Бойківщині за більшовицької окупації Володимира Берізку; пл. сен. інж. Вячеслава Вишневського від Крайової Булави Українського Пластового Сеньйорату; станичну Пласту в Кергонксоні паню Таню Паш; голову церковної управи Катедри УПЦ при 82-ій вул. Н.Й. пана Івана Куравського; бувшого голову церковної управи УПЦ в Кергонксоні свв. ап. Петра і Павла, Василя Цимбала; членів головної управи ОБВУА, Костя Гришака, Володимира Шпирку і члена ОБВУА Дмитра Стасюка.

У виступах згадувано, що церковця — пам'ятник вже стала закликом зберігати про знаних і незнаних, що не мали похорону і не мають могил. Про них треба й на чужині створити щось, як відгалуження, «меморіялу», який завзято працює на Батьківщині, відшукуючи місця поховання і реєструючи досі незгадувані імена поляглих-безмогильних. Бож могили вояків найчастіше не існують. Як і в давнину, забитого козака «затягнего в жито» і вороння викльовує козацькі очі. Тисячі і тисячі зривалися на мінах, гинули в бункрах, топилися в болотах Полісся, падали в лісах і скелях Карпат, пропадали «під своїми й чужими прапорами». Ще не палахкотить вічний вогонь над могилою незнаного українського Вояка, але вже здвигаються йому пам'ятники, виростають кургани-могили. Біля Лубень на Полтавщині висипано Їм Курган Скорботи (у пам'ять жертв Великого голоду і терорів), за океаном височать символічні могили, як у Глен Спей, Н.Й.

Піонером здвигнення церковці-пам'ятника став у Америці командир Буковинського Куреня, полк. П. Войновський. Він виконав своє давнє вояцьке приречення і власноручно, власними коштами, на власній, саме для цього закупленій садибі, здвигнув пам'ятника поляглим членам Буковинського Куреня, УВО, ОУН, усім воїнам України.

Два роки (1973-75) тривала невсипуща праця: мурування фундаменту, здвигання стін, виконування внутрішнього і зовнішнього обладнання, включно з масивними входовими дверми з набитим гером Митрополита всеї України та великого Гетьмана України Івана Мазепи. Усе було виконано

власноручно одноособово. Але це лише половина вічного пам'ятника, бо нині опрацьовується історія Куреня і виготовляється реєстр поляглих. Від забуття, — тим самим від зневадення, — будуть врятовані імена і чини героїв.

Письменник Василь Земляк, що не так давно помер у Києві, наказав викарбувати на його пам'ятнику: «Нехай живі не зневажають мертвих, — на шані тримається рід людський».

21-ий КРАЙОВИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА КАНАДИ

З'їзд Братства Канади відбувся 27.10.1990 р. в Торонті. Відкрив З'їзд голова Край. Управи Лев Бабій о год. 11-ій. Молитву провів капелян Братства о. В. Шараневич. Однохвилинною мовчанкою вшановано померлих членів Управи Осипа Мудрого, сотника Романа Бойцуна та Костя Мартинишина.

До почесної президії голова попросив голову Гол. управи д-ра. М. Малецького, представника ОБВУ з Англії сот. Маріяна Гайву, представника Край. управи Братства США Петра Буняка, капеляна Братства о. Володимира Шараневича і голову Торонтонського Відділу КУК інж. Ярослава Соколика.

Ділову президію обрано у складі: М. Бігус — голова, П. Кицінський і І. Падик-секретарі.

Після обрання комісій — мандатної, номінаційної і резолюційної, та відчитання протоколу, уступаючий голова Лев Бабій прочитав добре опрацьований звіт з діяльности управи. Членство Братства Канади виносить коло 500 осіб, згуртованих в 11 Станицях, і є один уповноважений. Управа відбула 17 засідань, на яких полагоджувано справи допомоги, Комісії Оборони, видавничі, Обіжник Гол. управи, пошту і т.п.

Найбільше уваги управа приділяла справі допомоги, що включала допомогу інвалідам, літнім ветеранам і вдовам у Німеччині і Австрії, яких є 91 особа, а в тому половина дивізійників. Допомога іде через Союз Укр. Воєнних Інвалідів у Німеччині. За останню каденцію вислано до Німеччини $16.000. Крім цієї допомоги, управа пожертвувала чи то через Суспільну Службу чи СКВУ чи безпосередньо $8.200 укр. громаді в Польщі, родинам або поодиноким дивізійникам в Україні чи Польщі, РУХ-ові в Україні і т.п.

Другою справою, якій управа присвячувала увагу, це кольпортаж братських видань, головно книжки май. Д. Гайке, за яку зібрано і передано до видавництва $13.800, видано 7 обіжників по 65 штук кожний, вислано 127 листів, одержано 180. Управа вплатила до Гол. управи $1.113, до КУК $1.925 і до СКВУ $1.541 членських внесків.

Голова і представники Край. управи брали участь у головному й крайовому делеґатських з'їздах РУКО, 16-му Конґресі СКВУ та в церковно-громадських імпрезах Торонта, як от: 50-літньому ювілею священослужіння владики Ізидора Борецького, у відкритті Культурного центру на оселі «Київ». З'їзді ЛВУ, бенкеті Укр. Дому і т.д. Голова відвідував теж сусідні Станиці Братства як Ст. Кетерінс, Гамільтон. На братських імпреазх відзначено заслужених для Братства членів відзнаками признання-хрестом чи медалями. Кожного року управа бере участь у вшануванні поляглих на Зелені Свята і 11 листопада, як рівно ж у святах 22 січня, 1-ого листопада.

Побратими-дивізійники чи члени Братства працюють у різних організаціях, і то на керівних постах. Не диво, отже, що деякі були відзначені Шевченківською медалею на 16 Конґресі КУК, а це д-р. М. Малецький, М. Бігус, О. Загорода, Кость Фіцик (Ст. Кетерінс), Ілярій Кушніренко, Петро Микуляк, Ірина Різник з Калґар.

Братство наділило Хрестом заслуги владиків Ізидора Борецького і Івана Прашка з Австралії.

Звітування голови і доповнення поодиноких референтів доповнили своїми заввагами голови станиць, що зводились до висловів признання і подяки управі і голові за співпрацю.

Про З'їзд і пророблену працю висловились представники інших організацій у своїх привітах. Голова Торонтонського Відділу КУК Я. Соколик сказав: «Бути на З'їзді Братства, бути серед своїх побратимів — це не лиш приємність, але й почесть». Закінчив свій привіт побажаннями, «щоб наступний З'їзд укр. вояцтва відбувся у вільному Києві.»

Представник ОБВУ з Англії сот. Маріян Гайва, вітаючи З'їзд від Головної Управи ОБВУ і голови д-р. Святомира Фостуна, висловив, що має приємність бути на З'їзді Братства і сприймає це за честь».

Рівнож Петро Буняк, заступник голови Край. управи Братства США, зложив гарний привіт для З'їзду і для хору «Бурлака» з нагоди його 15-літнього ювілею.

Нову Управу переобрано майже у незміненому складі, з доповненням опорожнених постів. Головою, очевидно, залишився Лев Бабій. Перед новою управою поставлено вимогу доложити старань в

1) організуванні фондів серед усіх дивізійників, не тільки членів Братства, на пам'ятник в Ясенові поляглим дивізійникам під Бродами.
2) Цьогорічну коляду призначити на допомогу дітям-жертвам Чорнобиля.

Після дискусій і різних пропозицій З'їзд закінчено у милій і дружній атмосфері відспіванням «Ще не вмерла...»

Увечері делеґати взяли участь у бенкеті для відзначення 15-ліття існування хору «Бурлака».

Іван Падик

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОбВУ (Британія)

У суботу, 23 червня 1990 р. в Манчестері, у залі Відділу СУБ відбулися Загальні Збори двадцять восьмого скликання Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії із участю 72 делегатів, членів керівних органів, представників громадських установ, організацій і товариств та гостей.

Загальні Збори відкрив голова ОбВУ д-р Святомир М. Фостун, вітаючи всіх учасників. Збори обрали ділову президію — побратими Володимир Лесюк — голова, Володимир Нагайло — заст. голови і секретарі — Василь Щербатюк і Теодор Окунь. До почесної Президії були запрошені — всч. о. крилошанин Ярема Гаврилюк, дир. СУБ Маркіян Шептицький, п-ні Геня Мандзій — член ГУ ОУЖ, Ярослав Семегин — голова СУМ, Теодор Данко-

вич — СК «Січ», інж. Ярослав Гаврих — голова УГКомітету Тисячоліття і представник Пласту та КоДУС, Іван Горобець — голова УГО, Микола Яцків — представник товариства «Бойківщина», Іван Скальський, член дирекції «Подолії». Володимир Нагайло зачитав список померлих членів ОбВУ протягом звітнього часу (92 члени), що їх пам'ять вшановано однохвилинною мовчанкою. Опісля представники громадських установ, організацій і товариств привітали усно Загальні Збори, а з черги голова Зборів зачитав також численні письмові привітання.

Загальні Збори обрали такі ділові комісії: верифікаційну, номінаційну, фінансово-бюджетову, резолюційну, комісію для прочитання протоколу з попередніх Загальних Зборів.

Про загальну діяльність нашої комбатантської організації, її Головної Управи та Президії звітував уступаючій голова д-р Святомир М. Фостун. Його звіт був прийнятий з великим признанням делеґатів і справжньою овацією — висловом вдячности за те, що, незважаючи на своє нездужання, голова проводив увесь час діяльністю без жодного перебою.

Про фінансову господарку ГУ ОбВУ звітував фінансовий референт Маріян Д. Гайва. Опісля голова Зборів зачитав звіт голови Суду Чести ОбВУ Миколи Верeмієнка, який маючи нещасливий випадок не зміг прибути на Загальні Збори. Звіт Контрольної Комісії подав її член Богдан Рогач. Програмову доповідь виголосив д-р Святослав М. Фостун про загальні напрямні дальшої діяльности комбатантської організації в обличчі великих змін, що проходять в нашій Батьківщині і матимуть теж вплив на положення нашої праці в черговій каденції, а теж може навіть і принесуть певні зміни в системі нашої загальної праці.

Голова верифікаційної комісії подав що в нарадах Загальних Зборів беруть участь 72 делеґати. Опісля приступлено до обрання нових керівних органів ОбВУ, і на пропозицію номінаційної комісії Загальні Збори переобрали одноголосно д-ра Святомира М. Фостуна знову головою ОбВУ на чергову каденцію — 1990-1992 роки, а також переобрали без змін членів Головної Управи, заступників, членів Суду Чести, заступників і членів Контрольної Комісії та заступників.

Загальний плян праці нашої комбатантської організації у новій каденції подав голова д-р Святослав М. Фостун, реферуючи широкий її засяг в організаційній ділянці, видавничій, зовнішній та загально-внутрішній. Цей плян праці був схвалений одноголосно. Фінансово-бюджетна комісія подала проєкт бюджету на розгляд Загальним Зборам, а також запропонувала підвищити членську вкладку. Після дискусії Збори схвалили підвищити членську вкладку всім членам ОбВУ від 1 січня 1991 року, так, що працюючі члени платитимуть річно £ 4.80 а непрацюючі — £ 2.40.

З черги Петро Кіщук, орган. референт ОбВУ, оголосив, що Президія Головної Управи ОбВУ признала перехідну чашу ОбВУ за добру діяльність у минулій звітній каденції (1988-1990 роки) Відділові ОбВУ в Манчестері (один рік) і Відділові ОбВУ в Гаддерсфілді (другий рік).

Згідно постанови Президії Головної Управи ОбВУ, д-р Святомир М. Фостун нагородив Маріяна Д. Гайву за довголітню (більш 35 років) безперебійну працю у Головній Управі нашої комбатантської організації найвишим відзначенням — золотим хрестом І кляси з мечами.

Після запитів, дискусії і пропозицій резолюції XXVIII Загальних Зборів зачитав голова революційної комісії Михайло В. Поврозник, і вони були прийняті одноголосно.

Закінчуючи ділові наради Загальних Зборів, голова ділової президії Володимир Лесюк висловив подяку членам тієї президії, всім комісіям Загальних Зборів, представникам громадських установ, організацій і товариств, подякував всч. о. крилошанинові Яремі Гаврилюку, місцевим Відділам СУБ і ОбВУ за гостинність, делеґатам за ділову участь у Загальних Зборах, ще раз побажав голові ОбВУ скорого видужання. Всі присутні проспівали український національний гимн.

М.Т.

Михайло Кучер

ЛИСТОПАДОВИЙ ЗРИВ І СВЯТО ПОКРОВИ

Заходом колишніх українських вояків, згуртованих в комбатантських організаціях Української Стрілецької Громади, УПА і 1-ої УД УНА Едмонтону, відбулося святкування Листопадового Зриву. Святкування відкрив заступник голови УСГ А. Іванцьо, в свойому вступному слові привітав двох учасників Листопадового Зриву, Мирослава Ткачука й інж. Василя Горбая, кол. хорунжого артилерії дивізії «Галичина». В програму ввійшли: доповідь М. Кучера: «Листопадовий Зрив», сольоспів Люби Білаш: «Човник хитається» і «Ішла собі осінь тиха», деклямація «Луна віків» слова Левка Гусина у виконанні панни Лесі Петрів та виступу хору «Дніпро» під диригентурою пані Марії Дитиняк і фортепіяновим супроводом панни Ірки Тарнавської.

Хор виконав: «Живи Україно», «Вічний Революціонер» і «Засумуй Трембіто» — сольоспів інж. Любомир Пастушенко.

Цьогорічні святкування пригадали про світлі події з-перед 72-ох років, коли то в ночі з 31-го жовтня на 1-го листопада на мурах старовинного Львова появилася відозва Української Національної Ради, в якій вона проголошувала: «Український Народе! Голосимо Тобі вість про Твоє визволення з віковічної неволі. Від нині Ти господар своєї землі, вільний господар Української Держави». Це були слова, які дали початок історичній події, яка ввійшла до нашої історії під назвою «Листопадовий Зрив».

Річницю Листопадового Зриву святкували українці, головно жителі західних земель, урочисто й святково. Ця річниця була для них дороговказом боротьби за рідну землю, джерелом сили в спротиві затій окупанта, обов'язковим заповітом поляглих і помордованих батьків для молодого покоління — докінчити розпочате діло — здобути волю Україні.

На традиції Листопадового Зриву повстає нерозривний ланцюг боротьби за державність і самостійність України почерез УВО, ОУН, Карпатську Січ, Військові Відділи Націоналістів, Дружини Українських Націоналістів, Поліську Січ, УПА, дивізію «Галичина» і послідню реґулярну військову формацію Українську Національну Армію.

Генерал П. Шандрук, командир УНА, з нагоди річниці Листопадового Зриву сказав: «Листопадовий Зрив, як ціла епопея боротьби лицарів Галицької Волості України, знайшли місце не тільки в історії, але і в нашім краснім письменстві. Галицький бард в героїчній думі про змагання і криваві жертви західно-українського громадянства заспівав: «Засумуй трембіто по цілому світу, що впало галичанам сорок тисяч цвіту». Так, впало напевно більше, як сорок разів по сорок тисяч українського цвіту. І це огортає кожного з нас невимовним сумом. Але Листопадовий Зрив, так як здобуття спільними силами Києва 31-го серпня 1919 р., були найяснішими лицарськими подіями в історії наших визвольних змагань. Історія свідчить, що національно-політична ідея і шлях до осягнення її вимагають великих жертв. Тому нехай не сумує трембіта, але нехай буде готова до голошення світові з нашого Карпатського Оліпму святої пісні перемоги».

Здійснюються слова покійного Командарма — лунають звуки з галицького Олімпу — Високого Замку і голосять світові про події в Україні. Перші кроки до осягнення самостійної соборної України зроблено, проголошено суверенітет України, економічну незалежність від Москви, проєкт створення власних збройних сил і встановлення міжнародних зв'язків. Одначе повна самостійність, воля і свобода України зможе наступити тільки тоді, коли ввесь український світ буде однозгідно йти під кличем, який з'єднав авторів і творців Листопадового Зриву і який тепер лунає по всій Україні: «Єдність, Єдність, Єдність! Всі разом за Самостійну Соборну Україну!»

Під цим кличем відбулося Свято Української Зброї — Свято Покрови, яке попередило святкування Листопадового Зриву. Свято організували ОУВФ при співучасті Стрілецької Громади і Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Цьогорічні святкування були під кличем «40-ліття смерти командира УПА ген. Т. Чупринки-Р. Шухевича. і 45-ліття створення Української Національної Армії.

Програма святкувань складалась із: Панахиди в катедрі св. Йосафата і академії в Домі Української Молоді. Панахиду відправив колишній дивізийник о. В. Волошин, який і виголосив відповідну проповідь на тему цього дня, в Панахиді взяли участь з прапорами УСГ, кол. вояки 1-ої УД УНА та Організації УВФ.

По обіді був концерт, який попередило зложення вінка і Салют перед пам'ятником ген. Т. Чупринки-Р. Шухевича. Вінок зложила голова АБН п-ні Слава Стецько в асисті П. Дацкова, голови ЛВУ — кол. дивізійника і М. Кіндзерського, голови Товариства УПА. М. Кучер, голова Станиці Братства кол. вояків командував почотом при складанні вінка і введенням прапорів на сцену салі.

П. Дацків, у своєму вступному слові, і п-ні С. Стецько, в свої доповіді підкреслили значення створення УНА і спільної боротьби з УПА за волю України.

В програму святкувань увійшли ще деклямації молоді СУМ і п-ни Ліди Соробей та співу хору Верховина під диригентурою п-ні І. Шмігельської.

Нам пишуть:

ЗНОВУ ВІДІЗВАЛИСЬ

У «Свободі» з 25 вересня 1990 р. появився заклик, щоб писати до урядових чинників про звільнення Богдана Климчака, який далі ув'язнений в концентраційному таборі Перм ч. 35, Пермська обл. СССР.

Як попередньо на заклик Amnesty International, так тепер на заклик «Свободи», Українсько-американські ветерани знову відгукнулись. З ініціятиви Василя Мацькова, вони на своїх сходинах доручили В. Мацьковому звернутися до М. Горбачова, щоб Горбачов звільнив Климчака. Копії листа післано до Климчака, Джіммі Бейкера III, американських сенаторів (Donald Riegle, Carl Levin) і конґресменів (David E. Bonior S. Broomfiled, Dennis M. Hertel, Frank W. Wol, Christofer H. Smith) і Леоніда Кравчука, президента України.

В листопаді минулого року Українсько-американські ветерани, Станиця ч. 101, Мішіґан, на заклик Amnesty International, яка визнала Климчака в'язнем сумління, листом звернулась до М. Горбачова, щоб він звільнив Климчака.

У тому листі ветерани висловили вдоволення з гласности й побажали йому дальших успіхів у демократизації Союзу. Рівночасно висловили свої турботи й незадоволення з того, що вісті й чутки з України не відповідають розголосові гласности. Так довго, як Климчак ув'язнений, вони не вірять в «гласність», і діла більше переконливі, ніж слова. Далі пригадується, що уряд СРСР зобов'язався шанувати права людини, в 1973 році підписав про це міжнародну деклярацію-угоду. Закликали, щоб Горбачов звільнив Климчака.

Правда, відповіді від Горбачова ми не дістали (і не сподівалися), але все таки думали, що Климчака звільнять. Конгресмен Брумфілд відгукнувся на наш лист. Він сам написав до сов. амбасади в Вашінґтоні. Боніор (до речі, член нашої Станиці) заявив, що Климчака звільнять в серпні 1990 року. Від інших законодавців ми відповіді не отримали, про що ми пригадали їм цим разом. Ми певні, що «хтось» ці листи читав. Відповідь для нас не така важлива, як звільнення Климчака. Слід ще згадати, що про Климчака була згадка в National Geographic за березень 1990, там була поміщена його світлина.

Ми, Українсько-американські ветерани, закликаємо й вас усіх, щоб Ви пішли нашими слідами й включились у кампанію писання листів до Ваших законодавців, щоб остаточно звільнили Богдана Климчака з Пермського табору ч. 35.

Василь Мацьків
реф. зв'язків Укр-амер ветеранів
Детройт, США

АКТУАЛЬНА СПРАВА «ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА» ТА ВІДПОВІДЬ НА ВІДКРИТОГО ЛИСТА ДО МЕНЕ, ПОБРАТИМОМ д-ром СЛАВКОМ КАЧАЄМ З ФІЛЯДЕЛЬФІЇ.

Лист цей був поміщений у ВК ч. 168 (ст. 88).

Відповісти на запитання д-ра Качая, чому половина членів станиці Братства 1-ої Української Дивізії УНА в Дітройті не передплачує журналу «Вістей Комбатанта» — це не така проста справа. Як звичайно, всюди частина тягне, а частина відстає.

Думки д-ра Качая щодо ВК на часі, і завжди актуальні. Однак хотілося б вірити, що всі Станиці нашого Братства, тобто всі члени є передплатниками КВ, тоді можна б махнути рукою на станицю Дітройту.

Такий стан заіснував через недогляд управ станиць, а до того не всіх можна змусити до передплати ВК.

Так, Пане Докторе, журнал ВК єдиний журнал про військові справи та події і тільки в ньому бувший вояк Дивізії та інших армій може найти насолоду, читаючи про перейдені етапи Дивізії, про поляглих на полях боїв, про тих що відбули різні строки заслань, та про діяльність нашого Братства тут.

Будучи в окопах, хто з нас думав, що діждеться онуків і разом з ними заспіває пісню «Як ми наступали», і про річку крови із грудей, та «Діді»; бо так кличуть мене 7 і 4 річні внуки: «заспівай як гармати били». Хіба не щасливі ми, що вийшли живими з-під тих гармат та можемо згадувати тих, кому доля не дала такого щастя?

І тому обдарований Всевишнім таким щастям, бувший вояк Дивізії, повинен передплачувати журнал ВК та прочитувати дещо про тих, які не мали такого щастя, а також дещо і про себе.

Дорогий Побратиме Славку! Ваша слушність в тому, що Ви порушили справу передплати ВК, однак те що ми пишемо не доходить до вух непередплатників, треба акції. При цьому хочу оборонити тих наших добре влаштованих членів нашої станиці, бо всі вони є передплатниками журналу, і щедрими меценатами на різні шляхетні цілі.

До поширення нашого журналу треба взятися серйозніше, вийти з журналом в ширшу громаду, а, на старт, у більших станицях влаштувати день «Вістей Комбатанта» чи щось в цьому сенсі. Станиця Дітройту була і є передовою жертовною станицею з багатогранною діяльністю і такою вона залишиться ще довгі роки.

Д-ре Качай, Вам мій салют. **М. Березовський**

Торонто 6 грудня 1990

До
Редакції Журналу
Вісті Комбатанта
в Торонті

Хвальна Редакціє!

Прошу ласкаво помістити у Вашому почитному журналі нижче поданий текст, защо згори щиро дякую.

Цією дорогою хочу висловити глибоку вдячність Головній Управі Братства кол. Вояків 1-шої Укр. Дивізії У.Н.А. Крайовій Управі й Управі Станиці Торонта, за вельмишанобливе відмічення десятої річниці відходу у Вічність мого незабутнього чоловіка сотн. інж. Богдана Підгайного, яке відбулося 18 листопада ц.р. у приміщенні Суспільної Служби Українців Канади в Торонто. Моя щиросердешня подяка гостеві з Монтреалю пор. Богданові Мацівові, котрий по виході з полону опинився в нашій хаті а Покійний став йому старшим братом, за ініцятиву цього задуму та його зреалізування при допомозі Друзів по зброї, за зібрання та висвітлення прозірок не лише з життя Покійного але також з історії Дивізії.

Дякую о. В. Шараневичеві, капелянові Братства за участь і проведення молитов.

Голові Головної Управи Братства сотн. др. М. Малецькому щиро дякую за звеличання пам'яті Покійного, посмертним відзначенням Золотим Хрестом і Грамотою за особливі заслуги, вручаючи їх мені.

Дякую др. О. Сокольському за виголошення доповіді про многогранне життя Покійного з різних його етапів.

Гостеві з Дітройту п. Любомирові Татухові, дуже, дуже щиро дякую за ці сердешні спомини із спільної приязні з Покійним уже в повоєнних часах.

Моя глибока вдячність Голові Крайової Управи неструдженому п. Л. Бабієві за організацію і відповідальність переведення цього відмічення. Інж. Богданові Максимцеві, сестрінкові Покійного, дякую за те, що від досить уже чисельної Родини Покійного, висловив признання і подяку. Паням, Дружинам Дивізійників, щире спаси-біг, за дуже естетично заставлений стіл із смачною перекускою.

П-ні Марії Спольській голові філії ССУК — Торонто щиро дякую за відступлення приміщення на цю ціль.

Дякую всім учасникам, котрі своєю присутністю вшанували пам'ять Покійного Богдана Підгайного.

Анна Підгайна

З листа до адміністрації В.К.:

Що нового чувати в Канаді та як тримаються наші канадські кумплі? У нас всі старіються, дивачіють і люблять багато говорити. От наше майбутнє!

Б.А.

Із давних книг

ПРИЗАБУТА МАНІФЕСТАЦІЯ

з пожовклих листків історії української еміґрації в Америці та її авангардної ролі в боротьбі з комунізмом.

В 1934 році в США вийшла книжка на 338 сторінок п.н. *The Red Network (Червона сітка)* авторки Елізабет Діллінґ, яка ту книжку видала за свої гроші трьома накладами в 1934 і одним в 1935 рр.

Діллінґ була одною з перших, що вказувала на підривну ролю комуністичних організацій в Америці. Вичислює вона всі комуністичні та прокомуністичні організації, подає список коло 1300 імен комуністичних діячів і їх сипматиків та всі комуністичні публікації, які закликали: «Ми хочемо совєтського устрою, який маємо осягнути революційним шляхом».

Начитавшись тих публікацій, багато американців, навіть з кіл інтеліґенції, ставали активними комуністами або їхніми симпатиками. Загал був пасивний і не виступав проти підривної роботи комуністів, а тих, які забирали голос, було дуже мало. На першому місці тих, що почали протестувати, авторка ставить українців, і одну таку протестійну демонстрацію в Чікаґо детально описує (ст. 59-61) у розділі «Я не заінтересований.»

Авторка показує фаворизування поліцією комуністичних демонстрацій, — а було їх чимало, — висилаючи для їхньої охорони багато поліцаїв. Для ілюстрації американської пасивности й ролі поліції авторка наводить один приклад, де комуністичному протестантові хтось з публіки (може українець?) вирвав з рук червоний прапор, який поліція зараз йому віддала.

Дня 17 грудня 1933 року в Чікаґо вийшли на демонстрацію 3000 людей, після вислухання Богослужб в українських церквах. Вони маршували вулицями до залі, де мало відбутися віче проти штучно викликаного голоду в Україні й мала провестися збірка грошей на допомогу умираючим з голоду. Демонстрацією керував д-р Еміль Тарнавський, а йому допомагав американець лейтенант Нельсон Е. Тевіт. Вони просили поліцію, щоб дала їм охорону, бо довідалися, що комуністи збираються заатакувати демонстрантів. Тим часом комуністи застрашували багатьох, а д-рові Тарнавському грозили вбивством, тому з 10 тисяч зорганізованих українців у Чікаґо на демонстрацію вийшло тільки 3 тисячі.

Для охорони 3 тисяч людей департамент поліції прислав аж ... двох поліцаїв.

Коли наші демонстранти спокійно маршували, біля них з усіх боків показалися сотні комуністів з залізними кайлами, ножами, камінням і цеглами в руках. Вони на шматки порвали американський прапор і тяжко побили 100 осіб. Д-рові Тарнавському поранили ногу й він довго не міг ходити. Після демонстрації комуністична газета *Daily Worker* оцінювала ту атаку як комуністичний тріюмф.

Поліція, бачучи цю криваву атаку, заарештувала кількох комуністів, з яких 4 засуджено — двох на 10 днів тюрми, а двох на 30. Суддя на процесі ще й критикував поліцію, що вона не заарештувала нікого з українців.

Кілька днів пізніше делеґація з 16 українців пішла до шефа поліції Ульмана, показуючи йому статтю з комуністичної преси, в якій було сказано, що комуністи вишколюють своїх членів спеціяльно для поборювання протикомуністичних демонстрацій і для перевороту суспільного ладу в Америці. Шеф навіть не хотів глянути на цю публікацію, сказавши: «Я не заінтересований.»

Тоді адвокат українців звернувся до федерального уряду, що б він розглянув ту справу, але знову почув: «Я не заінтересований.»

Авторка кінчить цей розділ запитанням: «Чи є хтось, що міг би бути заінтересований?» На жаль, жодної відповіді не отримала.

В 1930-их роках було дуже мало таких, що розуміли суть комуністичної загрози для американського суспільного ладу, а комуністи були добре зорганізовані й фінансовані совєтським урядом.

З певністю можна твердити, що це була перша масова протикомуністична демонстрація в Америці. І чи колись хтось з американських істориків згадає про ролю української еміґрації в боротьбі з комунізмом? Правдоподібно, буде така сама відповідь: «Я не заінтересований.»

Ярослав Качай

ПЕРЕДПЛАТА В.К. НА 1991 РІК

Здорожіння коштів продукції, розсилки та інших послуг, а зростали вони протягом останніх 4-ох років кілька разів, змушують нас піднести висоту передплату на рік 1991-ий **до 25.-дол.** в Канаді та до **до 23.-дол.** в США і інших країнах.

Ми завжди інформували Вас, Шановні передплатники, що передплатами покриваємо заледви 50-60% видавничих видатків. Приходи із пресового фонду та оголошень уможливлювали балансувати наш бюджет.

Нашою Ахілевою п'ятою є ноторичні післяплатники, котрі з часом стають кількарічними довжниками та вкінці ми змушені здержати дальшу висилку. Вони коштують нас річно грубі сотки долярів. Останніми часами приходи з пресового фонду маліють з багатьох причин. Поява все нових та оправданих збірок та фондів відтягають увагу наших жертводавців від потреб В.К. Для вдержання журналу при житті, потребуємо нових читачів-передплатників та підкріплення нас датками на прес-фонд. Також апелюємо до заможніших членів Братства бути щедрими та перебрати бодай частинно з нас журбу за існування журналу. Заздалегідь дякуємо за зрозуміння нас.

Адміністрація В.К.

ПРЕСОВИЙ ФОНД «ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА»

Від дня 4-го жовтня до 10-го грудня одержали ми ось такі вплати на пресовий фонд журналу:

Братство к. Вояків 1 УД УНА — Станиця Нью Йорк із збірки замість квітів на свіжу могилу побратима св.п. д-р Юрія Кушніра.
Пожертви зложили:
по дол. 25.00: Мирослав Кулинич і Маріян Цьолко, **по дол. 20.00:** Ярослав Балабан, Роман Гаєцький, Андрій Закревський, Володимир Миськів, Іван Мокрівський, Степан Скрибайло і Юрій Ференцевич,
по дол. 10: Кирило Григорович, Роман Данилюк, Роман Кобрин, Володимир Лодзюк, Орест Слупчинський, Евген Шипайло і Степан Шуган **разом 260.00**

В 10-ту річницю від смерти мужа, батька і брата св.п. сот. Богдана Підгайного пожертви зложили дружина Анна дол. 100.-; дочка Ляриса Пришляк дол. 100.-; і сестри Стефанія Пеленська та Марія Максимець по дол. 50.- **разом 300.00**

П-ні Ярослава Фаріон — Чікаґо в пам'ять мужа св.п. Олександра Фаріона	**200.00**
Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА — Філядельфія частина із збірки замість квітів на могилу св.п. Івана Книгиницького	**150.00**
П-ні Іванна Мазурок — Філядельфія з приводу 11-тої річниці смерти мужа св.п. Степана	**100.00**
Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА — Ст. Кетеринс із збірки замість квітів на могилу побратима св.п. п. Костя Мартинишин	**91.00**
Станиця Братства к. Вояків 1 УД УНА — Вінніпеґ	**100.00**
Роман Піх — Торонто	**106.00**
Степан Магмет — С. Орандж	**78.00**
д-р Мирослав Борисюк — Фльорида	**60.00**
Онуфрій Мурашка — Торонто	**56.00**
Володимир Бута — Філядельфія	**30.00**
Михайло Бойчук — Саскатун	**28.00**
по дол. 25.00: д-р Мирослав Небелюк — Торонто і Іван Бурда — Торонто	**50.00**
по дол. 20.00: Володимир Сміґуровський — Парма, Іван Олійник — Бат, Богдан Артимишин — Філядельфія, Юліян Чорній — Чікаґо і Степан Чучук — Чікаґо **Разом**	**100.00**
Михайло Савчук — Тандер Бей	**16.00**
Іван Бойко — Гамільтон	**15.00**
Володимир Макар — Торонто	**13.00**
Микола Мик — Австралія	**12.00**
по дол. 10.00: Евстахій Загачевський — Рочестер, Евген Левицький — Філядельфія, Мирон Гаморак — Фльорида, д-р Володимир Мотика — Рочестер і п-ні Я. Головецька — Калґари **разом**	**50.00**
Михайло Токарик — Тандер Бей	**8.00**
Мирон Ковальський — Торонто	**6.00**
Мирон Васьків — Калґари	**3.00**

РАЗОМ: 1,882.00

Від редакції, адміністрації та читачів ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА пересилаємо наше щире співчуття Родинам та Приятелям св. п. д-р Юрія Кушніра, сот. Богдана Підгайного, д-р Олександра Фаріона, Івана Книгиницького, Степана Мазурка та Костя Мартинишина. Дякуємо Управам Станиць, ініціаторам збірок та збірщикам та просимо і в будучому пам'ятати про потребу фінансово піддержати наш журнал.

Адміністрація В.К.

ЗБІРКА ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА МОГИЛУ СЛ. П. ПОБР. ІВАНА КНИГИНИЦЬКОГО кол. вояка 1 УД УНА, помер 17-го вересня 1990 р. проживши 65 років.

Збірщик п. Стефан Матвійків у Вільмінґтон, Дел.

Пожертви зложили:

$100.00 Ms. Linda M, Brannan, Wilmington, DE.

$ 72.00 Friends at DuPont Glasgow Site, c/o Mr. W. Michael Lyneis, Elkton, MD.

$ 50.00 Mr. & Mrs. Morris Gibson, Wilmington, DE. Ms. Loretta A. Ianni, New Castle, DE. Mr. & Mrs. Stefan Matwijkiw, Wilmington, DE. Dr. & Mrs. Yaroslav Rudawsky, Wilmington, DE. Ms. Velga Rukuts, Wilmington, DE.

$ 30.00 Mr & Mrs, Myron Hawranko, Wilmington, DE.

$ 25.00 Aivars Celamins, Elkton, MD. Mr. & Mrs. Eduard Cheasley, Newark, DE. Mr. & Mrs. Glen Gimbel, Wilmington. DE. Mr. Joseph A. Gulian, Newark, DE. Mr. & Mrs. Stanley Husak, Wilmington, DE. Mr. &, Mrs. Nicholas Maier, Wilmington, DE. Mrs. Jaroslawa Skrypec. Mrs. Tamara Yatzus, Wilmington, DE.

$ 20.00 Glasgow Site Employee Activities Association, c/o Ms. Diane M. Delaria, New Castle, DE. Mary Bukay, Ladik & Tanya Husar, New Castle, DE. Mr & Mrs. George P. Jackson, Jr. & Family, Wilmington, DE. Mr. Mrs. Michael Sabocisk, Toughkenamon, PA. Mrs. Halia Szatynsky, Philadelphia, PA.

$ 10.00 Mrs. Stephania Hrycushko, New Castle, DE. Mrs. Katherine Hlyniansky, Wilmington, Mr. Hlyniansky, Wilmington DE. Mr. & Mrs. Walter Mamlew, Wilmington, DE. Mr. & Mrs. Myron Skamaj, New Castle, DE. Mrs. Anna Tur, Wilmington, DE. Mr. & Mrs. Wasyl Wasylyszyn, Wilmington, DE.

Разом $842.00

Із зібраної суми призначено 150.00 -дол. на пресовий фонд «Вістей Комбатанта, а 692.-дол., на бажання Родини, передано до Суспільної Служби Комабатантів у США на фонд українських воєнних інвалідів, якого Покійний був постійним збірщиком у Вільмінґтон, Дел.

Вельмишановній Дружині сл.п. побр. Івана Книгиницького та всій Родині висловлюємо наше глибоке співчуття.

Всім жертводавцям складаємо щиру подяку.

Список передаємо в англійській мові так як його нам доручено.

Братство кол. Вояків 1 УД УНА в ЗСА
Станиця у Філядельфії, Па.

КОРИСТЬ ВІД «СПАЛАХУ ЦІКАВОСТИ»

(Канадська Сцена) — 129 чоловіків і жінок із Східної і Центральної Европи та СРСР невдовзі повернуться назад до своїх домівок після двомісячного перебування в Канаді.

Вони повернуться не тільки більш обізнаними з методами канадського бізнесу, але й з цінними зв'язками, що встановилися між підприємствами, які вони представляли, та їхніми канадськими партнерами. Це, сподіваються вони, стане початком створення системи східно-західних об'єднаних підприємств.

Відвідувачі є учасниками програм Східно-Західного безвалютного обміну, які є першими такого роду в Північній Америці. Ці програми — це дитина декана факультету адміністративних наук Йоркського університету Торонта Дежо Й. Горварда. Коли минулого року основну програму затверджено й до неї включено естонських підприємців, Горвард і група його працівників-експертів одержала фінансування від федерального і онтарійського урядів та підприємств Центральної і Східної Європи та СРСР.

З Канади взяли участь: Університет Симона Фрейзера у Ванкувері, Університет Альберти в Едмонтоні, МакДжіл Університет в Монтреалі, Університет св. Марії в Нью Брунсвік та Університет Нью Брунсвіку у Фредеріктоні.

Програма почалася 2 червня, коли з Вірменії, Чехо-Словаччини, Естонії, Мадярщини, Латвії, Литви, Росії, Польщі і України прибуло 129 осіб (В тому 11 з України, — Ред.).

В травні і серпні члени-організатори програми відвідали заокеанські школи бізнесу й менеджменту з метою допомогти розподілити делеґатів на тих, хто займається бізнесом, працює в індустрії чи на урядових посадах.

Пртягом першого місяця делеґати слухали загальнопізнавальний курс в Йоркському Університеті. Він включав «англійську ділову мову» та орієнтування в методах західнього ринку і принципах менеджменту. Це потрібно було для того, щоб підготувати делеґатів для ділових переговорів з канадцями.

25 липня в готелі Торонта відбувся торговельний ярмарок, на якому ділові люди Канади — чоловіки й жінки — могли ближче познайомитись із заокеанськими делеґатами.

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

Веселих свят Різдва Христового

та

щасливого Нового Року

Всім нашим передплатникам, авторам, дописувачам,

Головним Управам і Членству Комбатантських Організацій

б а ж а є

РЕДАКЦІЯ і АДМІНІСТРАЦІЯ „ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА“

Веселих свят Різдва Христового

та

щасливого Нового Року

бажає

ТРИЗУБ

771 Sandford Avenue, Newark, N.J. 07106
Tel.: (201) 372-0303

Філія і Адміністрація:

504 Route 9 Lanoka Harbor, N.J. 08734
Tel.: (609) 971-0900

TRIDENT FEDERAL SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

Христос Родився!

Веселих Свят Різдва Христового
та щасливого Нового Року
бажають

НАТАЛКА І ДР. РОМАН КРАВЧУК

Савт Орендж, Н. Дж.

З Різдвом Христовим і Новим Роком
Веселих і Щасливих Свят Рідні і Приятелям
б а ж а є

Д-Р ЯРОСЛАВ РУДАВСЬКИЙ З РОДИНОЮ

Вільмінгтон, Дель., ЗСА

Христос Родився!
Веселих Свят Різдва Христового та Щасливого Нового Року
б а ж а є

Д-Р ТЕТЯНА І ЗЕНОН ЦІСИК

Філядельфія, Па., ЗСА

Христос Родився!
Веселих Свят Різдва Христового та Щасливого Нового Року
Рідні, Приятелям і Пацієнтам
б а ж а ю т ь

Д-Р ЗЕНЯ І Д-Р ОЛЕКСАНДЕР ЧЕРНИК З РОДИНОЮ

Філяделльфія, Па., ЗСА

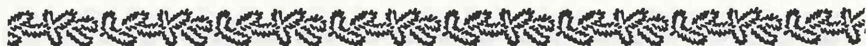

Веселих свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

бажає

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА
ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА В НЬЮ-ЙОРКУ

- Дивіденда від ощадностей — 7% (квартально)
- Безкоштовне забезпечення на життя до $2,000.00
- Безкоштовне забезпечення позичок до $10,000.00
- Безкоштовне забезпечення ощадностей до $100,000.00
- Америкен Експрес, грошові перекази (моні ордерс)
- Видаємо сертифікати
- Подорожні чеки (Ам. тревелерс чекс), оплата 1% від суми чека
- Пенсійні конта ІРА
- Різні позички для членів Кредитівки
- За позички забезпечені уділами, тільки 9% річно
- Усі фінансові справи можна полагоджувати поштою

Пам'ятайте клич: ***„Свій до свого, а не до чужого"***

304 East 9th Street, New York, N.Y. 10003 — Tel.: (212) 533-2980

Адреса для листування:

Ukrainian Orthodox F.C.U. P.O. Box 160 Cooper Stn. New York, 10276

Урядові години: кожного дня від 9-ої рано до 3-ої по пол.
(крім понеділка і свят) та в п'ятницю додатково від 5-ої до 7-ої ввеч.

Христос Родився!

Радісних свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

Членам Братства й Дивізійним Родинам,

колишнім воякам усіх українських армій і формацій

та всій українській спільноті в Діяспорі

бажає

КРАЙОВА УПРАВА

БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА в ЗСА

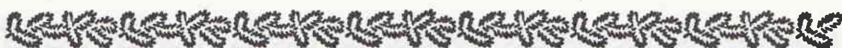

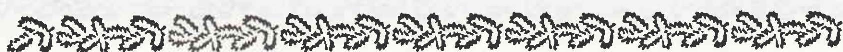

В імені всіх інвалідів і ветеранів визвольної боротьби, які з фондів Суспільної Служби Комбатантів у ЗСА одержують щорічно Листопадовий Національний Дар, Управа Суспільної Служби Комбатантів у ЗСА складає щиру подяку всім Жертводавцям, Збірщикам та Організаціям за зібрані та надіслані до Суспільної Служби Комбатантів у Листопадовій збірці датки на „Дар Українському Воєнному Інвалідові“

Управа Суспільної Служби Комбатантів у ЗСА складає рівнож щиру подяку Редакціям і Адміністраціям щоденників — „Америка“ і „Свобода“, тижневикові — „Народна Воля“ та українському військовому журналові „Вісті Комбатанта“ за безплатне поміщування закликів, комунікатів і фінансових звітів з Листопадової збірки національного дару українським воєнним інвалідам і ветеранам визвольної боротьби.

З НАГОДИ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

ВСІМ ВОЯКАМ І ЇХ РОДИНАМ

ТА ЦІЛІЙ УКРАЇНСЬКІЙ СПІЛЬНОТІ

ВЕСЕЛИХ СВЯТ І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

УПРАВА СУСПІЛЬНОЇ СЛУЖБИ КОМБАТАНТІВ У ЗСА

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ

І НОВИМ РОКОМ

щиро вітаємо наших членів і українську громаду

Філядельфії і околиці

Дирекція й урядники

„САМОПОМІЧ“

Української Федеральної Кредитової Кооперативи
у Філядельфії

Централя:

1729 Cottman Avenue, Philadelphia, Pa., 19111
Tel.: (215) 725-4430

Філії:

1325 W. Lindley Ave., Philadelphia, Pa., 19141
Tel.: (215) 455-8770

2307 Brown Street, Phidadelphia, Pa., 19130
Tel.: (215) 232-1336

РАДІСНИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
бажає

ВАЛЕНТИНА ДУЦИЛОВИЧ

ВЛАСНИЦЯ ГУРТІВНІ Й ВИСИЛКИ ПАЧОК

ORION IMPORT-EXPORT & TRADE CO.

4925 Old York Road, Philadelphia, Pa., 19141 Tel.: (215) 455-9586

З Різдвом Христовим і Новим Роком

найщиріші побажання Веселих Свят —

Рідні, Приятелям і знайомим пересилає

ВІРА САВЧИН

Філядельфія, Па., ЗСА

Радісних свят Різдва Христового та щасливого Нового Року
бажають

МИКОЛА І ЛІДІЯ БУЛЬБА
власники
ELDORADO GIFT SHOP

5740 N. 5th St., Philadelphia, Pa. 19120 Tel.: (215) 224-5214

НАЙЩИРІШІ ПОБАЖАННЯ ВЕСЕЛИХ СВЯТ
РІЗДВА ХРИСТОВОГО ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
бажають

ІРЕНА І ВОЛОДИМИР МЕДУХИ

ВЛАСНИКИ

M & M ENTERPRISES CO.

2325 Brown Street, Philadelphia, Pa. 19130 Tel.: (215) 236-8880

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

РАДІСНИХ І ВЕСЕЛИХ СВЯТ

РІЗДВА ХРИСТОВОГО

ТА

ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажають

С. КУШНІР і В. ГАДЖ

Власники фірми

VICTOR - SAAB

1135 Easton Road, Roslyn, Pa., 19001

Tel.: (215) 886-8660

Христос Родився!

Весеих свят Різдва Христового та щасливого Нового Року
Головній Управі Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА,
Крайовим Управам і Станицям, Братству „Броди-Лев“,
Редакції і Адміністрації „Вістей Комбатанта“,
всім Дивізійникам і їх Родинам,
комбатантам всіх українських збройних формацій
та всій українській спільноті

бажає

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА в ЗСА

Станиця у Філядельфії, Па.

ХРИСТОС РОДИВСЯ!
веселих свят Різдва Христового
та
щасливого Нового Року
приятелям, знайомим
і
всій дивізійній братні
бажає

ІВАННА МАЗУРОК З РОДИНОЮ

Філядельфія, Па., ЗСА

Радісних свят Різдва Христового
та
щасливого Нового Року

Членам Головної, Крайових і Станичих Управ
Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА
всій дивізійній братії та їх родинам, комбатантам усіх українських збройних формацій та всій українській спільноті

бажає

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Торонті, Канада.

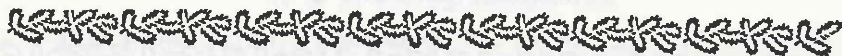

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

З нагоди Різдва Христового і Нового 1988 Року найщиріші побажання українському народові в Україні і поза нею, українським церковним Ієрархам, проводам українських організацій, а зокрема проводам комбатантських організацій та всьому братському членству

бажає

КРАЙОВА УПРАВА
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА В КАНАДІ

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року! Українському вояцтву, їх Родинам, Українській спільноті та побратимам нашої Станиці

пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Калґари, Канада.

Христос Родився!
Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року
всьому українському воцтву, їх родинам,
усій українській спільноті та побратимам нашої Станиці
б а ж а є

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Гамільтоні, Канада.

Веселих Свят Різдва Христового та щасливого Нового Року
б а ж а є

SURMA BOOK & MUSIC CO.

11 East 7th Street, New York, N.Y. 10003

Ярослава з сином Миколою, Мироном, Маґда з дітьми
Маркіяном і Дарією та Мирон Сурмач, ст.

Веселих свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

Членам Братства 1-ої Української Дивізії УНА

і всім українським ветеранам

п е р е с и л а є

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА 1-ої УД УНА

Оттава, Канада.

Христос Родився!

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року

всьому українському воцтву, їх родинам,

усій українській спільноті та порбратимам нашої Станиці

б а ж а є

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

Нюгейвен, Конн.

Радісних свят Різдва Христового

та

щасливого Нового Року

Друзям по зброї — колишнім Воякам 1-ої УД УНА,

їх Родинам та всій українській спільноті

на рідних землях і закордоном

б а ж а ю т ь

УПРАВА І ЧЛЕНИ

СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

в Едмонтоні, Альберта, Канада.

За Управу:

Богдан Небожук — *секретар*

Михайло Кучер — *голова*

Христос Родився! *Славіть Його!*

Із світлим празником Різдва Христового і Нового Року, вітаємо Головну Управу Братства, Краєві Управи, Станиці та всю нашу Дивізійну Братію та бажаємо радісних свят Різдва Христового та щасливого Нового Року.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

в Гартфорд, Конн.

Христос Родився!

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року

всьому українському вояцтву, їх родинам,

усій українській спільноті та порбратимам нашої Станиці

б а ж а є

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

Нюарк, Н.Дж.

Веселих свят Різдва Христового та щасливого Нового Року

Членам Братства 1-ої Української Дивізії УНА

і всім українським ветеранам

п е р е с и л а є

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА 1-ої УД УНА

Нью-Йорк, Н.Й.

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року!
Українському вояцтву, їх Родинам, Українській спільноті
та побратимам нашої Станиці

б а ж а є

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Судбури, Канада.

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року!
Українському вояцтву, їх Родинам, Українській спільноті
та побратимам нашої Станиці

п е р е с и л а є

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Саскатуні, Канада.

◆◆

Христос Родився! Славіть Його!

Із світлим празником Різдва Христового Нового Року,
вітаємо Головну Управу Братства, Краєві Управи, Станиці,
та всю нашу Дивізійну Братію та бажаємо радісних свят
Різдва Христового і щасливого Нового Року.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Дітройт, Міш.

Христос Родився!

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року
всьому українському вояцтву, їх родинам,
усій українській спільноті та побратимам нашої Станиці
бажає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Рочестері, Н.Й., США.

Христос Родився! Славіть Його!

Із світлим празником Різдва Христового і Нового Року,
вітаємо Головну Управу Братства, Краєві Управи, Станиці
та всю нашу Дивізійну Братію та бажаємо радісних свят
Різдва Христового та щасливого Нового Року.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Клівеленд, США.

Христос Родився!

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року
всьому українському вояцтву, їх родинам,
усій українській спільноті та побратимам нашої Станиці
бажає

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Тандер Бей, Канада.

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року!
Українському вояцтву, їх Родинам, Українській спільноті
та побратимам нашої Станиці
пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Боффало, Н.Й.

◆◆

Христос Раждається!

КРАЙОВА УПРАВА БРАТСТВА ДИВІЗІЙНИКІВ В НІМЕЧЧИНІ

бажає побратимам в Україні й на чужині
радісних Різдвяних свят
і
щасливого Нового Року

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
та
ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
бажають
ДРУЗЯМ ПО ЗБРОЇ, РІДНИМ, ПРИЯТЕЛЯМ та ЗНАЙОМИМ
КРАЙОВА УПРАВА
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
В АРҐЕНТИНІ

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
та
ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
бажають
ДРУЗЯМ ПО ЗБРОЇ, РІДНИМ, ПРИЯТЕЛЯМ та ЗНАЙОМИМ
КРАЙОВА УПРАВА
БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
В АВСТРАЛІЇ

Веселих свят Різдва Христового
та
щасливого Нового Року
б а ж а є

ПЕРШЕ УКРАЇНСЬКЕ БЮРО ПОДОРОЖЕЙ
Маркіяна Когута і Ігоря Куриліва

BLOOR TRAVEL AGENCY

1190 Bloor Street West, Toronto, Ontario Tel.: (416) 535-2135

Не шукай собі чужих бюр, бо найкраще обслужить
„АҐЕНЦІЯ БЛЮР“!

РАДІСНИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
бажає

„ДОРА“

ґалерія і книгарня
УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР
700 Cedar Road, Philadelphia, Pa., 19111

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
ПРИЯТЕЛЯМ І КЛІЄНТАМ
бажає

FANTASY GIFT SHOP
HAND PAINTED CERAMIC

5728 N. 5-th Street, Philadelphia, Pa. 19120

Веселих свят Різдва Христового

та

щасливого Нового Року

б а ж а ю т ь

друзям по зброї, рідним, приятелям та знайомим

Управа і члени станиці
БРАТСТВА кол. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
У ВІННІПЕҐУ

Христос Родився!

В день світлого празника Різдва Христового

Єрархам наших Церков, нашим Членам,

науковцям, громадським і політичним організаціям

та всій українській громаді

всього найкращого бажає

УПРАВА БРАТСТВА ОХОРОНИ ВОЯЦЬКИХ МОГИЛ
«БРОДИ-ЛЕВ»

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року!
Українському вояцтву, їх Родинам, Українській спільноті
та побратимам нашої Станиці
пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Ст. Кетеринс, Канада.

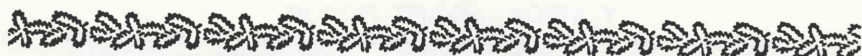

ХРИСТОС РОДИВСЯ! *СЛАВІТЬ ЙОГО*

Із світлим празником Різдва Христового і Нового Року
вітаємо Головну Управу, Крайові Управи, Станиці
та всю нашу Дивізійну Братію,
та бажаємо радісних свят Різдва Христового
і щасливого Нового Року.

СТАНИЦЯ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
Лігайтон, Па.

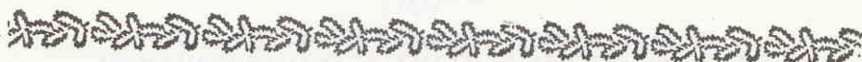

Розшуки

Хто має інформацію про дивізійника Івана Вівчарівського, **нар. 1924 р. в селі Цецова р-н Зборів, обл. Тернопільська проситься зголоситися на адресу:**

Sanocka Roma
140 Carlton St. # 2214
Toronto, Ont. M5A 3W7

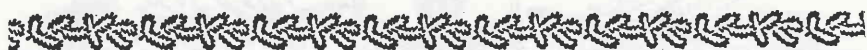

Веселих свят Різдва Христового і щасливого Нового Року!
Українському вояцтву, їх Родинам, Українській спільноті
та побратимам нашої Станиці
пересилає

УПРАВА СТАНИЦІ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
в Монтреалі, Канада.

ПОБАЖАННЯ ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
та
ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ
пересилають

ПЕТРО І НАТАЛКА БУНЯК

власники

SPARKY'S FRAME-AUTO BODY & FRONT END SERVICE, INC.

817 Passaic Avenue, West Caldwell, N.J. 07006 Phone: (201) 227-6330

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

301 Washington Ave. Elizabeth, N.J.

Tel.: (201) 289-5554

Служить усім українцям Елизабету і околиць.
Відкрита у ВІВТОРОК і ЧЕТВЕР, від год 6:00 до 8:00 веч.
і в СУБОТУ, від год. 11:00 рано до 1:00 п.п.

Безплатне життєве забезпечення до $2,000.00.
Ощадності забезпечені державною аґенцією до $100,000.00.
Низько відсоткові позички на різні цілі, забезп. до $10,000.00.

Ощаджуйте і позичайте у своїй Кредитівці!

Ті, що відійшли...

Д-Р ОЛЕКСАНДЕР ФАРІОН

***24.X.1916 – †29.IX.1990**

Покійний д-р Олександер Фаріон народився в учительській родині в с. Пакість-Нагірне, повіт Мостиська, Львівської обл. До української гімназії вчащав у Перемишлі, де здав матуру в 1934 р.

Медицину студіював в рр. 1935-1941 в Університеті ім. Яна Казимира, згодом ім. Івана Франка, у Львові. В рр. 1941-43 працював асистентом на факультеті дитячої хірургії і ортопедії.

До української дивізії зголосився 17 липня 1943 року. Після вишколу, отримавши ступінь хорунжого, його призначено до санітарної сотні в штабі Дивізії (при фюзілерському курені). Після боїв під Бродами, з яких він щасливо вийшов, він служив курінним лікарем-хірургом в курені фюзілерів. На нещастя в останній день війни його поранило в ногу, і він після капітуляції залишився у шпиталі у Кляґенфурті.

Англійці передали його, як польського громадянина, полякам, але завдяки прихильному ставленні одного поручника польської армії, його не видано до СРСР, а перенесено до табору переміщених осіб у Кляґенфурті, де він виконував службу таборового лікаря. Згодом він перенісся до м. Філляху, де щасливо зібрались його батьки й батьки його дружини. Вся родина «начорно» переходить кордон в Альпах біля Береннеру до Італії та дістається до табору Бартлетта в південній Італії. Тут батьки отримують статус «Ді-Пі», а новоодружені Фаріони ідуть до Риму.

В Римі д-р Фаріон працює дікарем у Ватикані; тут родиться їхня дочка

Марта. В 1947 році, при допомозі канадського сот. Богдана Панчука, який перебував в Англії, сім'я еміґрує до Арґентини. Зчасом він працює у шпиталі Hospital Espano й, не зважаючи на велике навантаження праці, бере активну участь в діяльності Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Буенос-Айресі.

В 1959 році виїжджає до Чікаго, де, після початкових труднощів, відкриває приватну практику, і багато друзів-дивізійників стає його пацієнтами. Рівночасно поринає у громадську працю: у Лікарському товаристві, у парафії свв. Володимира і Ольги, ставши одним із її засновників, будівничим і через довгі роки першим її радним; у Станиці Братства кол. вояків 1-ї УД УНА, щедро підтримуючи видавничий фонд і фонд допомоги інвалідам.

За свою працю нагороджено його під час цьогорічного відзначення 22-го січня Золотим хрестом за особливі заслуги, який вручив йому голова Головної управи Братства д-р Мирослав Малецький. Рівночасно Відділ УККА відзначив його працю Грамотою визначного українського громадянина. За його віддану працю на громадсько-церковному полі, він отримав особливе признання і благословення від Патріярха Йосифа ісповідника, 8 жовтня 1981 року.

Величавий похорон відбувся на протязі трьох днів у похоронному закладі Музики та в соборі свв. Володимира і Ольги. У похоронних відправах служили під проводом владики Іннокентія о. митрат Маріян Бутринський, о. Мирон Панчук, о. Роман Козак та гість з Канади о. Микола Косарчин. В одній з Панахид брав участь настоятель православної катедри св. Володимира о. протоієрей Степан Женчук.

Від президії парафії прощав Покійника колишній головний радний проф. Василь Маркусь, від Сестрицтв і Братств — голова Братства св. Андрія інж. Степан Ґоляш, від Лікарського товариствав — д-р Роксоляна Лончина, від Станиці Братства дивізійників — підписаний.

Дивізійники вшанували свого незабутнього Друга квітами, прапором та почесною стійкою.

Тлінні останки д-ра Олександра Фаріона спочили на цвинтарі св. Миколая біля могил його улюблених батьків.

Д-р Олександер Фаріон залишив у глибокому смутку дружину Ярославу, дочки Марту і Анну-Марію з чоловіками, внуків Романа, Олександра, Андрія і Данилка та брата Євгена з родиною.

Вічна Йому пам'ять

Роман Б. Припхан

СТЕПАН СЛЮСАРЧИН

*10.XI. 1915 — †17.VI.1990

Степан Слюсарчин народився 10 листопада 1915 р. в с. Ковалівці, Тернопільської области в Україні. Доля, як і багатьом у тих часах, не була ласкавою. Степан вже в молодому вічі став сиротою. Закінчивши навчання у народній школі, він різними способами його безперервно продовжував читанням книжок, кооперативними курсами, пресою і працею в «Просвіті», молодіжній організації «Луг», кооперативі і в рядах Юнацтва ОУН. Під час совєтської окупації, з тяжкими переживаннями, бо втратив двох братів Миколу і Павла, які загинули з рук опричників в НКВД, знищення їх родин вивозами і переслідуваннями, він часто і з великим ризиком, допомагав підпіль-

никам тих теренів — таки врятувався, Продовжував він свою дуже ризиковну працю і за німецької окупації, аж до часу коли в 1943 р. вступив до Української дивізії.

По закінченні війни опинився в переселенчих таборах, звідки виїхав до Канади.

Одружений, залишив у тяжкому горю дружину Катерину, сина Мирона, доньку Лінду з родинами та ближчу і дальшу родину в Україні.

Українська громада Торонта і околиці втратили прекрасну, скромну і дружню людину, патріота-націоналіста, громадського діяча, активного члена ОУВФ, будівничого і постійного працівника Українського Культурного Центру ім. Т. Шевченка, опікуна Рідної Школи і Курсів Українознавства ім. Т. Шевченка, які існували при відділі ЛВУ, якої покійний був довголітнім головою в Етобіко, та члена багатьох організацій і установ. Він був також активним і впливовим членом Консервативної партії Канади, де придбав собі і всій українській громаді визначних прихильників української справи. Всюди, де тільки він був членом, він активно працював і давав приклад іншим. Основною метою була допомога Україні.

Українська громада Торонта й околиці належно оцінила трудлюбиву і віддану працю покійного та численно прийшла, щоб в останню дорогу його прощати, беручи участь у двох Панахидах, відправах у церкві св. Михаїла в Етобіко. Отець Богдан Остапович висловив співчуття родині і українській громаді, підкреслював християнські й національні прикмети спочилого. Труна поринала в квітах, а щирі пожертви на Фонд Оборони України підкреслювали напрямні його життя. Біля труни похилювались численні прапори ОУВФ, а труну оповивав прапор Б-ва кол. вояків 1-ої Дивізії УНА. І так, у по береги заповненій великій Погребній каплиці два дні й третій день в церкві св. Михаїла. о. Б. Остапович прощає Покійника востаннє, ще раз похилились прапори і велика кавалькада авт відпроваджує Степана Слюсарчина на Український цвинтар св. Володимира на оселі «Київ», де на секції Б-ва кол. вояків 1-ої Дивізії УНА, між вже численними його друзями, був похований.

Над відкритою могилою Покійного попращали: голова Б-ва Лев Бабій, ред. Василь Дідюк — від ОУВФ й інші.

Участь у похороні взяли: федеральний посол П. Боєр, що спеціяльно приїхав з Оттави, мер міста Б. Сенклєр з дружиною і кол. голова Метрополітального Торота Д. Флис з дружиною і сином, та інші члени міської управи Етобіко. Хай вічною буде йому пам'ять, бо ...«Все, що мав у житті, він віддав для одної ідеї, горів, і яснів, і стражав, і трудився для неї».

В. Дідюк

ЕВСТАХІЙ ІЛЬНИЦЬКИЙ
*1913 — †29.VII.1990

Евстахій «Стасьо» Ільницький народився у Львові в сім'ї міського урядовця. Його батько помер уже в 1923 році, залишаючи його, чотири сестри та молодшого брата з матірю. Родиною заопікувалася сестра матері з своїм чоловіком. Закінчивши народну школу, вчащав до філії української гімназії. Від молодих літ мав зацікавлення до механіки й вже тоді направляв автомобілі, а праця в електричном підприємстві дала йому велике знання й досвід.

Службу в польському війську відбув у Львові на цитаделі, здобуваючи ступінь капрала. Тоді він став інструктором роя. Під час німецько-польської війни знову прийшлось одягати польський мундир, і, після капітуляції Польщі, пройшовши через Румунію та Юґославію, він опинився у Франції. У військовому таборі Кеткідан його призначують до 1-ої польської дивізії, яку німці у війні з Францією розбили, і він попав у німецький полон. З полону втікає й нав'язує контакт з українцями в Парижі. Почувши, що німці ніби творять українське військо, в 1940 році нелеґально, з різними пригодами, добивається до Кракова. Тут, однак, чекало його розчарування, бо української армії не було. В 1941 році він повертається до Львова, де якийсь час працював на пошті.

В 1943 році зголошується до Української дивізії. Знову військовий вишкіл, а одержавши ступінь десятника, сам вишколює рекрутів — вимогливо, але із зрозумінням до молодих вояків. Прийшли бої під Бродами й щасливий вихід з оточення. Далі йде шляхами Дивізії — Словаччина, Словенія і бої під Ґляйхенберґом.

Під час відступу з фронту попав у більшовицький полон біля м. Юденбурґу, з якого втік і опинився в американському полоні. Після звільнення з полону жив у у студентському гуртожитку у Мюнхені, а згодом у таборі переміщених осіб у Міттенвальді, звідки в 1950 році виїхав до США. В Чікаґо одружився з Марією Зарицькою. Вів бензинову станцію.

В 1951 році він з сімома дивізійниками заснували Станицю Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, в якій він був кілька років скарбником. «Стасьо» активно працював в громадській діянці, головно, на комбатанському полі, притягаючи багато кол. вояків з польської армії до ОбВУ. Відверто висловлював свої погляди. Тут «Стасьо» придбав нове прізвисько — «леґіонера». Він не визнавав безділля й часто його можна було зустріти в дорозі до кредитівки, де зустрічав багато своїх приятелів. В останній час помагав вистаратися пенсії від німецького уряду.

Прощальне слово після Панахиди в похоронному закладі сказав голова ОбВУА мґр. Орест Городинський.

Залишив у глибокому смутку дружину Марію та дочку Рому з зятем Шупом.

Вічна Йому пам'ять.

О.Г.

Д-р ЮРІЙ КУШНІР

*21.7.1921 – †14.8.1990

Ненадійно відійшов у вічність знаний багатьом побратимам, які ділили, з ним долю в таборі полонених в Ріміні, Італія, д-р Юрій Кушнір,

уродженець Плотичі Великої в Бережанщині. Там розпочав школу, щоби опісля стати у Львові учнем Академічної гімназії, 1941-го року разом із іншим молодими студентами брати участь в похідних групах в Україну. Чудом вирвався з лабет Ґестапо, повернувся до школи й 1942 р., закінчив гімназію і вступив до Львівського медичного інституту, 1943 р. одним із перших зголосився в ряди 1-ої Української Дивізії, де по вишколі, як підстаршина санітарної служби, ділив долю, а радше недолю 1-ої УД УНА. По капітуляції, в таборі в Ріміні став членом славного хору «Бурлака» та як член таборового театру розраджував друзів у важких хвилинах полону. 1947 р. опинився в Німеччині, де в 1949 р. закінчив студії стоматології. 1951-го року, по переїзді до ЗСА, перейшов повторні (вимагані в ЗСА) студії дентистики, відчинив дентистичну практику 1959-го р., початково в Нью-Йорку, а потім в Йонкерс, Н.Й. Багато часу присвятив для громадської, праці, головно в Українськім лікарськім товаристві, якого головою був в рр. 1973-75. Свій мистецький та музичний талант він виявляв від 1953-го р. в хорі «Думка», де був редактором Альманаха, як також через довгі роки редаґував «Лікарський Вісник». Був членом Нью-Йоркської станиці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА від її заложення.

Залишив дружину Віру та доні Лесю й Марту, обі лікарки. Поховано Юрія на українському православному цвинтарі св. Андрія в Бавнд Бруку, Н.Дж.

Р.Г.

КОСТЬ МАРТИНИШИН

*29.V.1911 – †1.X.1990

Кость Мартинишин несподівано заснув вічним сном 1-го жовтня 1990 р. в Ст. Кетеринс. Покійний залишив дружину Марію, дочку Магдалину, синів Ілька і Михайла та внуків в Україні, а сестру Анну Візницю і багато друзів в Канаді.

Покійний народився в селі Кругів, обл. Львів. Там жив аж до війни. Відслужив обов'язкову службу в польській армії і був покликаний до червоної армії. Відтак зголосився до Української Дивізії, пережив бої під Фельдбахом і полон в Ріміні й Англії. По звільненні з полону приїхав до Канади. В Ст. Кетеринс працював як муляр при будові домів. Він був добрим членом Станиці Братства Дивізійників, Відділу ЛВУ і парафії церкви св. Кирила і Методія.

Панахиду і похоронні Служби відправив о. д-р. дек. Н. Комар. Побратими Братства віддали йому остан-

ний салют, а друзі з ЛВУ з прапором теж брали участь. Похоронено його тіло на цвинтарі «Вікторія Лявн».

В Українському Чорноморському Домі відбулася тризна, якою проводив Я. Сташинський. Прощальні промови виголосили: С. Корнецький від ЛВУ, О. Гаврилишин від Станиці Братства і М. Берекета від світлиці старших «Єдність», а від родини подякувала сестра покійного Анна Візниця. На заклик провідника тризни переведено збірку. Зібрано $273. З того призначено по $91.00 — для «Гомону України» «Вістей Комбатанта» і Організації В.Ф. Крім того, були датки для СКВУ.

В особі покійного Костя українська громада і організації втратили доброго і жертвенного члена.

Хай канадська земля буде йому легкою і пам'ять про нього довготривалою.

Кость Фіцик

ІВАН КНИГИНИЦЬКИЙ

***1925 – †1990**

Дня 17 вересня 1990 року помер по довгій недузі Іван Книгиницький, замешкалий у Вільмінґтоні, стейт Делявар. Він був членом Філядельфійської станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Покійник народився в 1925 році на Коломийщині, учащав до Коломийської гімназії, служив у 29-му полку піхоти та був учасником боїв під Бродами.

Дуже активний в дивізійній та громадській діяльності, зразково проводив збірки на Братство «Броди-Лев» та інвалідів, приїжджав, не зважаючи на віддаль, на засідання Станиці та різні імпрези у Філядельфії.

Парастас з участю членів філядельфіської станиці відбувся 19 вересня, а похорон — 20 вересня у Вільмінґтоні.

Замість квітів, родина призначила пожертви на фонд українських інвалідів.

Філядельфійська станиця висловлює дружині Тамарі та дітям Романові й Ірені щирі співчуття.

Ярослав Качай

МИХАЙЛО БУРЧАК

***1924 – †1989**

Михайло Бурчак відійшов у вічність несподівано для всіх його приятелів — не хоруючи ані одного дня. Уродженець села Свистільники (тепер Світанок) Рогатинського району, де в рр. 1916-1917 квартирував вишкільний кіш УСС. Середню школу закінчив в Рогатині, де в часі німецької окупації доповнив освіту учительською семінарією. В 1944 році зголосився до 1-ої УД УНА та по ре-

крутському вишколі в Нойгаммері як радист брав участь в боях у Словенії та Австрії. В 1945 р., по капітуляції, попав зі своєю частиною до полону, який закінчив в Ріміні-Італії. 1948-го року еміґрував на короткий час до Арґентіни, звідки переїхав до ЗСА та поселився у Філядельфії, а згодом в Йонкерсі, Н.Й., де віддав багато праці для молодіжної організації СУМА як виховник і провідник. Обдарований гарним баритоном, був членом управи хору «Думка» в Нью-Йорку. В Нью-Йорку був членом управи Станиці Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА та Братства Охорони Воєнних Могил «Броди-Лев». 21-ий Крайовий Делеґатський З'їзд Братства 1-ої УД УНА в ЗСА

вибрав його організаційним референтом, на якому пості, на жаль, не довелося йому вести працю довго. Несподівана смерть не дозволила йому відбути разом з хором «Думка» та з дружиною Любою, сином Андрієм і донею Христиною довго очікуваних відвідин Батьківщини.

Похоронено його на українському католицькому цвинтарі св. Духа — секції кол. Вояків в Гемптонбурґу. Н.Й.

Р.Г.

ФЕДІР КОВАЛЬЧИШИН

*27.II.1921 – †20.VII.1990

Дня 20 липня перестало битися серце, по тяжкий і довгій недузі, мого мужа Федора Ковальчишиного. Народився в Галичині, де провів дитячі й юнацькі роки свого життя. Коли формувалася українська дивізія «Галичина», зголосився в її ряди. Брав участь у боях під Бродами, де був поранений. Пізніше брав участь у боях з партизанами на Словаччині, де був тяжче поранений. Був у лікарні, як скінчилася війна, і так обминув полону, але претерпів у ДП таборах, в яких мусив проходити різні «скринінґи».

В 1948 році виїхав до Англії, де працював у текстильній промисловості, а пізніше у фабриці-паперівні. Включився до української громади — СУБ, де виконував різні функції.

В 1957 році переїхав до Канади, де знову був активний у житті української громади. В 1973 році переїхав до Тандер Бей, де працював у фабриці паперу до 1983 року, коли захворів (друге поранення під час війни дало про себе знати). Був у лікарні довгий час.

Панахиду й похоронні відправи довершив о. Тарас Карп'юк.

Залишив у глибокому смутку дружину Настю і синів Тараса й Романа з жінкою Христиною.

Вічна Йому пам'ять!

ОЛЕКСА ГРИЦИК

*1.IX.1923 – †21.VII.1990

Ділимося сумною вісткою з побратимами в діяспорі, що несподівано, на приступ серця, помер наш побратим і член Станиці в Аделаїді, Пд. Австралія, Олекса Грицик.

Покійний народився 1.9.1923 р. в селі Протісне пов. Сянок. До Австралії приїхав в 50-их роках, став членом нашого Братства, був лагідної вдачі, жертвенний, довгі роки працював в Товариському Клюбі Української Громади ПА, де і застала його невмолима смерть. Помер 21 липня 1990 р., похований на цвинтарі Челтенген. Похоронного чину доконав о. Сенів, парох УКЦ в Аделаїді при участі численного громадянства та членів нашої Станиці.

Залишив у смутку сина Василя і внуків, теж сестру в Україні.

Його синові, внукам та сестрі в Україні висловлюємо наше найщиріше співчуття.

Нехай гостинна австралійська земля буде Йому легкою!

ВІЧНАЯ ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!!!

Станиця Братства 1-ої УД УНА в Аделайді, Пд. Австралія

ЛИСТ ЮСТИНОВІ ЛИХАЧЕВІ У ВІЧНУ МАНДРІВКУ

Поспішав Ти друже, Юстине, на вічний апель перед престолом Творця. А може й не поспішав? Пригадай собі цей липневий гарячий день і горобину ніч у лісі біля Білого Каменя у 1944 р. Ворожі літаки прямо дусили нас своїми хижацькими крилами, випльовували зі своїх пащ тисячі бомб, що градом сипалися на наші голови, а їхні скоростріли диктували нам думки про останні хвилини життя. І виринала в наших молоденьких умах думка про «останню кулю собі». Але Ти її рішуче опрокинув. «Якщо прийдеться нам вмирати», — говорив Ти нам, — «то обв'язавшись ручними ґранатами забрати ще зі собою з цього світу кількох ворогів».

І вже тоді, в останню хвилину свого життя, Ти був готовий на «вічний апель» перед Творцем, бож і знав, що все своє коротке життя Ти кинув на жертовник Батьківщини та йшов за покликом Лицарів Червоної Калини.

З ласки Бога цей вічний для Тебе «апель» тоді не відбувся, а зачекав ще довгих сорок шість років. А за цей час чимало води та добрих діл проплило під Твоїм життєвим мостом: і фронт під Фельдбахом, і відступ перед ворогом на неприязний нам Захід, і мандрівка за колючі дроти, а потім по світах, що закінчилась для Тебе у ласкавій Канаді. І нелукава доля післала Тобі вірну дружину Стефу, що разом із нами покидала Брідщину. Потім постійна праця у Пласті, в Станиці Братства, у церкві, бо хтось мусів виховувати майбутнє покоління. І тоді Господь поблагословив Твої діла щедрою своєю рукою і допоміг Тобі виховати своїх дітей так, як Ти собі цього бажав. А виховати дітей в українському дусі в Канаді — це вже геройський подвиг!

Тож мандруй, Юстине, по небесних тюрмах, де вже немає туги за людським життям. І не буде Тобі скучно там. Там стрічатимешся з княжними дружинниками, чубатими запорожцями, з душами Лицарів Червоної Калини та з тисячними когортами дивізійників, що впали на брідських та золочівських полях. Впали, виконуючи, так, як і Ти виконував, останній наказ Батьківщини.

Твій друг Василь

Вісті з України

Чужоземні студенти в Україні і наші за кордоном. У вузах республіки навчається тридцять тисяч чужо-земних із 129 країн. Переважно це — громадяни арабських країн, Африки, Латинської Америки і інші. Наших за кордоном навчається всього близько двохсот, з них близько двадцяти навчаються в США, Західня Німеччина. На майбутнє є сподівання що число поважно збільшиться завдяки міжнародному центрові «Україні-Всесвіт». («МУ» ч.165)

Кошовому Козацької Республіки. На честь 300-річчя від дня народження леґендарного отамана П. Калнишевського в Ромнах Сумської области відкрито ґрантіну таблицю з його барельєфом і написом: «Калнишевському Петру Івановичу. 1690-1803. Останньому кошовому Запорізької Січі».

Людині мужній і сильній судилося прожити 112 років. Останню їх чверть він провів в ув'язненні на Соловках. («МУ» ч.160)

«Українці — мої друзі», — відповідає президент Арґентіни К. Менем під час інтерв'ю проведеним кореспондентом Віталієм Портниковом. А на питання «Чи можемо ми, пане президенте, сподіватись, що наші контакти із співвітчизниками стануть змістовнішими, що цьому сприятиме ваш уряд?» — президент відповів: «Кілька днів тому в Арґентіні відбулася нарада представників кількох країн, які входять до складу СРСР, із працівниками національного уряду і керівництва деяких провінцій. Сподіваюся, що такі процеси будуть розвиватися й надалі. І українці, що мешкають в Арґентіні, можуть бути впевнені, що співробітництво розвиватиметься абсолютно вільно, не зустрічаючи перешкод. Бажаю успіхів».
«МУ» ч.215)

Приклад до наслідування. Секретар Української селянської демократичної партії (УСДП) наводить твердження депутата В. Яворівського: «те, що зробили студенти, не вдалося зробити Рухові і всім політичним партіям за рік своєї діяльности. Разом з ними голодував і я», щоб наголосити важливість стедентської голодівки. Ця подія розглядалась Великою Радою УСДП, яка прийняла пропозицію, щоб кожному із студентів, які не пошкодували заради України здоров'я, надавати матеріяльну і моральну підтримку аж до закінчення навчання. Ця ініціятива буде внесена на з'їзд партії 25-26 листопада у Львові і на думку її секретаря отримає підтримку (МУ ч.208).

Незалежна провспілка гірників (НПГ) зродилася передостатнього дня з'їзду шахтарів СРСР в Донецьку. Вона побудована на конфедеративній основі. З'їзд підтвердив, що залишається на позиціях першого з'їзду і якщо його вимоги не буде виконано до 1-го грудня ц.р. передбачає сперше кампанію протестів, а відтак загальний політичний страйк з вимогою не лише відставки уряду, але і нових виборів народних депутатів і всенародних виборів президента (МУ ч.211).

Демократична спілка молоді (ДСМ) постала на позачерговій конференції комсомолу львівської области коли делегати більшістю голосів рішили вважати її установчою конференцією ДСМ Львівщини. О. Шлапак, перший секретар комсомолу области, став головою тимчасової Ради, яка в 3-місячнім перехіднім періоді працюватиме над створенням нової молодіжної організації. Опозиція заявила, що залишається членами комсомолу з правом успадкування частини майна (МУ ч.210).

Знову радіяція? На Рахівщині, що на Закарпатті, люди помітили, що в лісах деякі дерева в травні почали жовтіти, а другі почали дуже інтенсивно рости, буяти. У карпатських смерічок чи ялинок такі довгі голки, як у сосон. Можна побачити дивної форми качани кукурудзи. При тому запримічується зріст рівня захворювання людей, особливо онкологічними хворобами.

Кажуть начебто торік у Івано-Франківській області сталася аварія на якомусь секретному об'єкті і був сильний викид радіонуклідів («Зоря Рахівщини»).

Музей сім'ї Тобілевичів. Під егідою Української Духовної Республіки створюється музей корифеїв українського театру — сім'ї Тобілевичів. Музей буде споруджено в мальовничому селі Кам'янокостоватому, Братського району, на Миколаївщині (МУ ч.212).

«...вже сьогодні бути членом КПРС не тільки непрестижно, а й небезпечно», — сказав перший заступник секретарія парткому О. Мусієнко у своїй промові на звітно-виборчих партійних зборах Київської організації СПУ 18 жовтня ц.р. З його промови, в якій він проаналізував стан внутріпартійного життя, довідуємося, м.ін., що за останніх три-чотири місяці понад 70 київських літераторів добровільно вийшли із КПРС.

На самих же зборах заявили: Раїса Скалій про свій вихід з КПРС, а О. Чорногуз про свій намір вийти. Єдиний К. Домаров звернувся з проханням прийняти його до КПРС (ЛУ ч.44).

Національний чемпіонат України з футболу проводитиметься з 1991 року. Таке рішення винесли всі присутні члени виконкому федерації футболу України дня 31 жовтня 1990 року. До вирішення залишається випрацювання нової структури проведення національної першости України (МУ ч.212).

Заява ЦК ЛКСМУ (МДС). Враховуючи ускладнення політичної ситуації в республіці, неодноразове ігнорування Верховною Радою та Радою Міністрів вимог та пропозицій комсомольських організацій, **підтримуючи ненасильницькі дії студентів**, підтверджуючи гуманістичний вибір нашої Спілки та її статус **конструктивної опозиції** до державних органів і всіх політичних сил ЦК заявляє таке:

1. Народ стомився жити без віри і довір'я. Тому вимагаємо відставки Голови Ради Міністрів В.А. Масола, який не користується підтримкою народу.
2. Виступаємо проти розгляду питання про новий Союзний договір до прийняття нової Конституції України на основі «Декларації про державний суверенітет УРСР».
3. Засуджуємо те, що питання про проходження військової служби юнаків на території України урядом республіки не було вирішено в період між засіданням сесій і наполягаємо на прискоренні розв'язання цієї справи безпосередньо Верховною Радою.

   Вимагаємо негайного повернення військовослужбовців-громадян України з «гарячих» точок СРСР.
4. Виступаємо за те, щоб власність ВЛКСМ на території республіки, чого ми домагаємося вже протягом двох років, була передана ЛКСМУ (ДМС), її ми разом з Державним комітетом у справах молоді, фізкультури та спорту змогли б використовувати на благо молодих людей України.

   Власність КПРС, створена за рахунок держави, має бути повернена.
5. Звертаємось до народних депутатів республіки, незалежно від того, до якого бльоку вони входять, з проханням утриматись від заяв на адресу один одного, від нетерпимості і демаршів, а стати на шлях пошуку компромісів і результатів в ім'я народу (МУ ч.200).

Цю заяву передруковуємо в цілості з уваги на її зміст співзвучний з вимогами голодуючих студентів і її появу під час багатотисячної Всеукраїнської студентської маніфестації (АК).

Про долю св. Софії Київської. В Раді Міністрів УРСР відбулася нарада, на якій визнано можливим найближчим часом передати УАПЦ Покровську церкву, церкву Феодосія Печерського і Трапезну церкву колишнього Михайлівського манастиря.

Намічено передати в користування римо-католицькій громаді міста будівлю колишнього Олександрівського костьолу.

Щодо Софії Київської, Києво-Печерської лаври, Кирилівської і Андріївської церков, вирішено, що з уваги на виняткове історико-культурне їх значення, вони не повинні передаватися у постійне користування жодній із релігійних організацій, а використання їх для релігійних потреб може дозволятися лише в особливих випадках (ЛУ ч.44).

Патріярх РПЦ Алексій II на службі імперії. 28 жовтня у четвертий день Других Всеукраїнських Зборів Народного Руху і всього через тиждень після приїзду Партіярха УАПЦ Мстислава, якого вітали десятки тисяч киян і на руках несли до св. Софії, Патріярх РПЦ Алексій II в супроводі сильної охорони увійшов до Софійського собору не через головний, а через чорний хід. Під час цього насильницького акту міліція поводилася дуже брутально, не зважаючи навіть на народних депутатів. На думку н.д. М. Гориня, це не релігійна, а суто політична акція на збереження імперії.

І на марґінесі: РПЦ передано у користування 23 храми в Києві (ЛУ ч.44).

«Малу історію України» І. Крип'якевича (Львів, 1990 р.) щойно видала редакція «Поступу» спільно з Львівською асоціяцією молодих істориків.

У найближчий час публікуватимуть ряд його праць: «Богдан Хмельницький» («Світ», 1990 р.), «Історичні проходи по Львові» («Каменяр», 1991), «Історія України» (журнал «Дзвін») («Культура і Життя» ч.43).

В газеті «Молода Україна» ч.206 читаємо: «В СРСР послаблюється сила центру, а впливовість і самостійність республік швидко зростає. За твердженням газети «Вашінґтон пост», американський уряд обговорює можливість відкриття малих консульств у всіх п'ятнадцяти радянських республіках.

Кому ж вірити? Згідно із статичними даними агропромислового комплексу республіки, за перше півріччя в УРСР продовольчих творів виготовлено значно більше, ніж за тотожний період минулого року. Цього вже ми не можемо зрозуміти, — пише кореспондент, бо продуктів поменшало. Важко зрозуміти, куди поділися 2,4 мільйона тонн м'яса (!), 5,4 мільярда штук яєць, 10,8 мільйона тонн молока, бо на полицях їх немає? Кому вірити? (МУ ч.205).

Ще одна екологічна загроза. Сесія Кіровоградської обласної Ради прийняла рішення припинити будівництво екологічно небезпечного гіганта — збагачувального комбінату окислених руд у м. Долинське. Перед цим Міністерство металюргії СРСР відверто проіґнорувало депутатський запит про відсутність екологічного обґрунтування будови. Союзний монстер уже сплюжив сотні гектарів добротнього чорнозему і щонайменше двом областям України загрожує страшна екологічна катастрофа (МУ ч.212).

Лєх Валенса вітає Другий З'їзд НРУ. «... Із задоволенням відзначаємо, що Рух створив Народну Раду, яка дбає про захист прав національних меншостей і про збереження цінностей їх культур. Ми так само дбатимемо про право української меншості в Польщі...» (К і Ж ч.44).

Резолюція студентів виголошена після припинення п'ятнадцятьденного успішного голодування, розпочатого 2 жовтня в Києві: «2 жовтня оголошується день українського студентства і святкуватиметься однині щорічно. Слава Україні!»

Фільм про Лесю Українку. До 120-річчя з дня народження Лесі Українки плянується створити кількасерійний документальний фільм. На Волині почалися зйомки першої серії, яка охоплюватиме період від дня народження Лесі до 15-річного віку (МУ ч.200).

Українська молодіжна асоціяція (УМА) зродилась недавно у Москві, де зібралося кілька десятків молодих людей майже з усіх, навіть найвіддаленіших закутків Радянського Союзу. Вони заторкнули ряд питань і намітили плян праці. М.ін. вони сподіваються звернути увагу на проблеми української діяспори СРСР у міжнародних організаціях, створити інформаційне аґенство УМА-Прес; відновити у Москві газету «Украинская Жизнь», як теж вже відомий на Україні проєкт «Дзвін».

Під час дебат виринуло інтересне питання, що з ухвалою декларації про суверенітет, українці в різних республіках опиняться за кордоном, практично у таких же можливостях, як українці заходу.

Віталій Портніков, який перевів багато розмов з учасниками, на кінці свого репортажу змальовує ось таку картину про українську діяспору СРСР: «потяг до пробудження, повна відсутність інформації і зацікавлености з боку республіки. А багатьом з наших співвтчизників потрібна серйозна допомога — і не тільки матеріяльна, а й моральна».

У Світловодську на Кіровоградщині відбулася демонстрація і освячення піднятого раніше біля будинку міської Ради національного синьо-жовтого прапора. Серед присутніх були народні депутати В. Яворівський, М. Куценко. Демонстрація мала антикомуністичний характер (МУ ч.198).

Смертність подвоїлася. Запорізька міська Рада подала до відома рівень смертності в місті внаслідок екологічного забруднення. Порівняно з 1960 роком смертність за рік подвоїлася (МУ ч.199).

Над Европою синьо-жовтий... 9 серпня 1990 року на відзначення прийняття Декляраціі про державний суверенітет України киянин П. Білошицький, кримчани Г. Сліпець, В. Пархоменко вперше на вершині Европи — горі Монблан (4807 м) підняли національний блакитно-жовтий прапор.

П. Білошицький, доктор медичних наук закінчує свій репортаж ось так: «... Аж ось і вершина. Прапор, відчувши волю, розпостерся і затріпотів над Европою, обласканий вітром, сонцем, першими щирими поздоровленнями іспанців, німців, італійців. Хай щастить тобі. Адже твої кольори — це символ гармонії Неба і Землі, Природи і Землі, оновлення і Єднання, самобутності й духовності, гідності і державності».

Ціна $4.50